

**ERGENLERDE ALGILANAN EBEVEYN TUTUMU VE
DUYGUSAL ZEKA ARASINDAKİ İLİŞKİDE, DİJİTAL OYUN
BAĞIMLILIĞININ ARACI ROLÜNÜN İNCELENMESİ**

GİZEM TETİK

**Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans
Programı, 2020**

**Bu tez, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne Yüksek Lisans (MA)
derecesi ile sunulmuştur.**

IŞIK ÜNİVERSİTESİ

2020

THE MEDIATOR EFFECT OF DIGITAL GAME ADDICTION ON
THE RELATIONSHIP BETWEEN PERCEIVED PARENTAL
ATTITUDES AND EMOTIONAL INTELLIGENCE AMONG
ADOLESCENTS

ABSTRACT

The main purpose of this study is to investigate whether digital game addiction has a mediator effect on the relationship between perceived parental attitudes and emotional intelligence. In addition, the possible effect of sociodemographic characteristics on research variable were also examined. This study included 478 high school students between the ages of 14-18. The research data were collected over Sociodemographic Information Form, Digital Game Addiction Scale (DOBÖ-7), Parenting Attitude Scale (ABTÖ) and Bar-On Emotional Intelligence Scale Child and Adolescent Form (EQ-i (YV)).

Research results indicated that the level of digital game addiction has a partial mediating effect on the relationship between adolescents' acceptance/involvement sub-dimension and emotional intelligence levels. In the second stage of the study, regression analysis could not be performed since parental attitude is a categorical variable. Therefore, ANCOVA analysis was conducted to see how the participants' digital game addiction and emotional intelligence levels were affected by parental attitudes. Results demonstrated that the relationship between emotional intelligence levels (corrected according to digital game addiction levels) and parental attitudes was found significant. In other words, the emotional intelligence levels of adolescents with democratic parental attitudes were higher than the others, and emotional intelligence levels of adolescents with authoritarian parental attitudes were lower than the other parental attitudes.

Keywords: adolescence, parental attitudes, emotional intelligence, digital game addiction

ERGENLERDE ALGILANAN EBEVEYN TUTUMU VE DUYGUSAL ZEKÂ ARASINDAKİ İLİŞKİDE, DİJİTAL OYUN BAĞIMLILIĞININ ARACI ROLÜNÜN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı, ergenlik dönemindeki algılanan anne-baba tutumları ile duygusal zekâ arasındaki ilişkide, dijital oyun bağımlılığının aracı (medyator) etkisinin bulunup bulunmadığını araştırmaktır. Ek olarak, katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları, duygusal zekâ düzeyi ve dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin sosyodemografik değişkenlere göre farklılaşma durumu incelenmiştir. Araştırmaya 14-18 yaş aralığında olan 478 lise öğrencisi katılmıştır. Veri toplama aracı olarak; Sosyodemografik Bilgi Formu, Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (DOBÖ-7), Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) ve Bar-On Duygusal Zekâ Ölçeği Çocuk ve Ergen Formu (EQ-i (YV)) kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre yapılan regresyon analizi sonucunda, ergenlerin algıladığı kabul/ilgi alt boyutu ile duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkide dijital oyun bağımlılık düzeyinin kısmi aracı etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Araştırmanın ikinci aşamasında ise, ebeveyn tutumunun kategorik bir değişken olması ve regresyon analizine sokulamaması dolayısıyla katılımcıların dijital oyun bağımlılığı ve duygusal zekâ düzeylerinin ebeveyn tutumlarından ne derece etkilendiğini görmek adına ANCOVA analizi yapılmıştır. Sonuca göre, dijital oyun bağımlılık düzeylerine göre düzeltilmiş duygusal zekâ seviyeleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Diğer bir deyişle demokratik ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin duygusal zekâ seviyelerinin diğer tutumlara göre daha yüksek, otoriter ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin duygusal zekâ düzeylerinin ise diğer ebeveyn tutumlarına göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: ergenlik dönemi, ebeveyn tutumları, duygusal zekâ, dijital oyun bağımlılığı

TEŞEKKÜR

Tez sürecim ve yüksek lisans eğitimim boyunca, benim için bu süreci verimli ve değerli kılan, desteklerini her zaman hissettiğim birçok kişi var. Öncelikle, geçirdiğim tüm bu sürece dahil olup, araştırma fikrimin oluştuğu andan beri her daim desteğini üzerimde hissettiğim, pozitif enerjisi ve olumlu yaklaşımlarıyla beni cesaretlendiren değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Z. Deniz Aktan'a çok teşekkür diyorum.

Bunun yanı sıra, bu süreçte beni cesaretlendiren ve desteklerini esirgemeyen tüm arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum. Son olarak, eğitim hayatım süresince, her zaman yanımda olan ve bana güç veren canım aileme teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

Abstract	i
Özet	ii
Teşekkür	iii
İçindekiler	iv
Tablolar Listesi	xiii
Şekiller Listesi	xv
Kısaltmalar Listesi	xvi
BÖLÜM 1	1
1. GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 2:	4
2. LİTERATÜR.....	4
2.1. Ergenlik Dönemi.....	4
2.1.1. Ergenlik Döneminin Evreleri	5
2.1.2. Ergenlik Dönemindeki Gelişimler.....	6
2.1.2.1. Fiziksel Gelişim.....	6
2.1.2.2. Duygusal Gelişim.....	7
2.1.2.3. Sosyal Gelişim.....	8
2.1.3. Ergenlik Döneminde Ebeveynin Önemi.....	9
2.2. Anne Baba Tutumları.....	11

2.2.1.1. Demokratik Anne-Baba Tutumu.....	12
2.2.1.2. Otoriter Anne-Baba Tutumu	13
2.2.1.3. İhmalkar Anne-Baba Tutumu.....	14
2.2.1.4. İzin Verici Anne-Baba Tutumu.....	14
2.2.2. Anne-Baba Tutumlarına İlişkin Öne Sürülen Modeller.....	15
2.2.2.1. Psikodinamik Model	15
2.2.2.2. Davranışçı Model.....	16
2.2.2.3. Baumrind'in Sınıflaması.....	16
2.2.2.4. Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Bakış Açısı Modeli.....	18
2.2.3. Anne Baba Tutumlarının Ergenlik Dönemindeki Etkisi.....	18
2.3. Duygusal Zeka	20
2.3.1. Duygusal Zeka Modelleri ve Boyutları.....	21
2.3.1.1. Mayer ve Salovey Modeli	21
2.3.1.2. Bar-On Modeli	22
2.3.1.3. Goleman Modeli.....	23
2.3.1.4. Cooper-Sawaf Modeli	24
2.3.2. Duygusal Zekânın Önemi.....	24
2.3.3. Duygusal Zekâ Üzerinde Etkin Olan Faktörler.....	26
2.4. Dijital Oyun Kavramı ve Çeşitleri	28
2.4.1. Dijital Oyun Bağımlılığı	29
2.4.2. Dijital Oyun Bağımlılığını Etkileyen Faktörler.....	30
2.4.3. Dijital Oyunların Olumlu ve Olumsuz Etkileri.....	32
2.4.4. Dijital Oyunların Ergenler Üzerindeki Etkileri.....	33
2.4.5. Aile ve Dijital Oyun Bağımlılığı.....	34

BÖLÜM 3	37
3. AMAÇ VE HİPOTEZLER.....	37
3.1. Amaç.....	37
3.2. Hipotezler.....	38
BÖLÜM 4	40
4. YÖNTEM.....	40
4.1. Katılımcılar.....	40
4.1.1. Katılımcı Verilerinin Toplanması.....	40
4.1.2. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	40
4.2. Veri Toplama Araçları.....	44
4.2.1. Sosyodemografik Bilgi Formu.....	44
4.2.2. Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (DOBÖ-7).....	44
4.2.3. Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ).....	45
4.2.4. Bar-On Duygusal Zekâ Ölçeği Çocuk ve Ergen Formu (EQ-i (YV))	46
4.3. İşlem.....	48
4.4. Veri Analizi.....	48
BÖLÜM 5	50
5. BULGULAR.....	50
5.1. Temel Amaçların Sınanması; Algılanan Ebeveyn Tutumları, Duygusal Zeka ve Dijital Oyun Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	50
5.1.1. Medyator Etki Analizi.....	50
5.1.2. Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Duygusal Zeka Arasındaki İlişkinin Dijital Oyun Bağımlılığı Seviyelerine Göre İncelenmesi.....	54

5.2. Yan Amaçların Sınanması ve Sosyodemografik ve Diğer Değişkenlerle İlgili Betimsel Analizler.....	56
5.2.1. Anne-Baba Tutum Ölçeği'nden Alınan Puanların Sosyodemografik ve Diğer Özelliklere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	57
5.2.2. Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği'nden Alınan Puanların Sosyodemografik ve Diğer Özelliklere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	64
5.2.3. Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği'nden Alınan Puanların Sosyodemografik ve Diğer Özelliklere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	68
TARTIŞMA VE SONUÇ.....	72
KAYNAKÇA.....	101
EKLER.....	114
ÖZGEÇMİŞ.....	123

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Ergenlik Dönemi Yaş Sınırlaması

Tablo 2: Baumrind'in Anne-Baba Tutumuna İlişkin Sınıflaması

Tablo 3: Maccoby ve Martin'in Ana-Babalık Üsluplarını Sınıflaması

Tablo 4: Katılımcıların Sosyodemografik ve Diğer Bilgileri

Tablo 5: Anne Baba Tutumları

Tablo 6: Katılımcıların Algılanan Anne Baba Tutumları, Duygusal Zeka Seviyeleri ve Dijital Oyun Bağımlılığı Seviyeleri Arasındaki Korelasyonlar

Tablo 7: Dijital Oyun Bağımlılık Düzeyinin Medyator Etkisinin Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analiziyle Değerlendirilmesinden Elde Edilen Sonuçlar

Tablo 8: Katılımcıların Duygusal Zeka Seviyelerinin Algılanan Anne Baba Tutumlarına Göre Betimsel İstatistikleri

Tablo 9: Dijital Oyun Bağımlılığı Seviyelerine Göre Düzeltilmiş Duygusal Zeka Seviyelerinin Ebeveyn Tutumlarına Göre ANCOVA Sonuçları

Tablo 10: Katılımcıların Anne- Baba Tutumlarının Sosyodemografik ve Diğer Özelliklere Göre Karşılaştırılması

Tablo 11: Katılımcıların Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği (EQ-i (YV))'nden Aldığı Puanlarının Sosyodemografik ve Diğer Özelliklere Göre Karşılaştırılması

Tablo 12: Katılımcıların Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (DOBÖ-7)'nden Aldığı Puanlarının Sosyodemografik ve Diğer Özelliklere Göre Karşılaştırılması

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Algılanan Anne Baba Tutumu İle Duygusal Zeka Düzeyi Arasındaki İlişkide Dijital Oyun Bağımlılığı Düzeyinin Medyatör Etkisi

KISALTMALAR LİSTESİ

ABTÖ: Anne Baba Tutumları Ölçeği

EQ-i: Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği

DOBÖ: Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği

GİRİŞ

Birey, doğumdan yaşlılığa kadar olan yaşam sürecinde, farklı gelişim dönemlerinden geçmektedir. Gelişim dönemlerinden her birinin o döneme özgü birtakım psikolojik, fizyolojik süreçleri vardır. Bu gelişim dönemlerden biri de ergenlik dönemidir. Ergenlik; çocukluk dönemi ve yetişkinlik dönemi arasındaki geçişi oluşturduğundan, fiziksel, bilişsel, psikolojik ve sosyal açıdan, geçiş döneminin getirdiği çeşitli değişimleri içerir (Öz ve Yılmaz, 2009). Birçok alanda değişimlerin meydana geldiği bu dönemde birey, çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunlar karşısında ergenlerin psikolojik sağlamlık hali ve sorunlarla baş etmede getirdiği çözümler üzerinde ergenlerin bugüne kadar sahip olduğu sağlıklı ilişkiler, bağlanma stilleri ve çevresindeki sağlıklı bir ortam, önemli rol oynamaktadır (Tuğrul, 1999).

Ergenler bu dönemde, çocukluk döneminin getirdiği aileye olan bağımlılıktan sıyrılma ve yetişkinliğe adım atma sürecinde özerk olma ihtiyacına sahiptirler. Ancak özerk olma çabasına karşın, ailenin ergenin yaşamındaki diğer kişilerle olan etkileşimlerine etkisi hala devam etmektedir. Bu nedenle, ergenlik döneminde ebeveyn tutumlarının ergenlerin duygu, düşünce ve davranışlarında, ilişkilerinin şekillenmesinde önemi büyüktür (Tuğrul, 1999).

Aile, bireyin sahip olduğu ilk sosyal çevreyi oluşturan en temel öğedir. Bireyin; bakım, beslenme, sağlık, sevgi, eğitim, psikolojik, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı çevredir. Bu nedenle aile, bireyin ilk etkileşimlerini kurduğu ve bunların nasıl yapılacağını öğrendiği, en çok etkileşimde bulunduğu çevreyi oluşturur. Bu ilişkiler, bireyin kişilik gelişimini, benlik saygısını, kimlik kazanmasını, uyum becerisini, insanlara karşı olan tutumunu, duygusal becerilerini etkilemektedir. Ailedeki üyelerin birbirine karşı olan tutum ve davranışları; bireyin gelecekte diğer insanlarla kuracağı ilişki biçimine, duygusal ve bilişsel süreçlerin algılama ve

yorumlanmasına birer örnek oluşturacağından önemli bir yere sahiptir (Nastasa ve Sala, 2012)

Ergenlerin, toplumda kendine kimlik edinme ihtiyacı ve özerk yapıya ulaşmaya çalışma gibi evrelerden geçtiği bu dönemde, kişilerarası iletişim kurma ve duygusal süreçleri yönetebilme becerisinin etkili olduğu görölmüştür. Ayrıca ergenlik döneminde bireylerin karşılaştığı olumsuz durumlarla baş etmede duygusal zekâ önemli rol oynamaktadır. Bireyin duygusal zekâ seviyesinin yüksek olmasının; akademik başarısını, psikolojik iyi oluş seviyesini, sosyal ve yakın ilişkilerini olumlu etkilediği görölmekte, pozitif yönde ilişkili olduğu bilinmektedir (Deniz, Erus ve Büyükcebeci, 2017).

Ergenlik döneminde geçirilen değişimlerin getirdiği duygusal karmaşalar karşısında, ergenlerin kendi duygularını doğru algılayıp düzenleme yeteneğine sahip olması ve bu duyguları doğru zamanda kullanabilme becerisi, krizlerin daha kolay atlatılmasını sağlamaktadır. Fakat Z kuşağı ile birlikte teknolojiyle, internetle büyüyen ergenlerin, sosyal çevre ile geçirdikleri zamanın azalması sonucu bireylerin duygusal becerilerinin gelişmesinde teknoloji faktörünün olumsuz rol oynayacağı düşünölmektedir.

Günümüzde, teknolojinin gelişmesi ya da şehirleşmenin artması gibi sebeplerden dolayı, ergenlerin ve genç yetişkinlerin, aile ve arkadaşları ile geçirdikleri sürenin azaldığı gözlemlenmiştir. Bunların yerlerini, telefon, bilgisayar, tablet gibi teknolojik aletlerin aldığı görölmüştür. İnternetin kullanım amaçlarına bakıldığında da, en çok oyun oynama ve oyun indirme amacıyla ergenler ve gençler tarafından kullanıldığı, oyun oynayarak geçirdikleri sürenin gittikçe arttığı tespit edilmiştir (Gentile, 2009; Rideout, Foehr ve Roberts, 2010).

Dijital oyun oynayarak geçirilen sürenin artması, ergenlerin kontrolsüz ve aşırı oyun oynamalarına neden olup, bağımlılık geliştirmelerine yol açmaktadır. Literatür verilerine göre, dijital oyun bağımlılığının en yüksek olduğu evre genç yetişkinlik ve ergenlik dönemidir (Irmak ve Erdoğan, 2016). Bunun sonucunda aile ile yakın ilişkiler geliştirme ve sosyal ilişkiler kurmaya az vakit harcayan ergenlerin, aile ya da arkadaş çevresi ile iletişimi aza indirgemesi sonucu bu alanlarda zorluk yaşayacağı düşünölmektedir. Bu sebeple, kendini sosyal çevreden soyutlayan ve yalnızlaşan ergenler, özerk olma çabası, toplumda kendine kimlik edinme gibi yaş dönemine ait

sosyal gelişim evresini daha zor atlatmaktadır (Muuss, 1982). Ergenlikte yaşanan psikolojik ve sosyal sıkıntılarla birlikte, zorlanılan yerlerde internet ve oyunlar ergenler için bir çeşit baş etme yolu haline gelebilmektedir. Araştırmalara bakıldığında da, sosyal stres düzeyi fazla olan bireylerin dijital oyun bağımlılığı seviyelerinin yüksek olduğu görülmektedir (Deursen ve diğerleri 2015).

Günümüze dek yapılan çalışmalar incelendiğinde; ebeveyn tutumu ile dijital oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiye bakılmış ve olumlu ebeveyn tutumu ile büyüyen ergenlerin daha düşük oyun bağımlılığı düzeyine sahip olduğu bulunmuştur (Kwon, Chung ve Lee, 2011; Zhu ve diğerleri 2015; Eni, 2017). Ebeveyn tutumu ile duygusal zekâ arasındaki ilişki incelendiğinde ise, olumlu ebeveyn tutumu ve duygusal zekâ seviyesi arasında pozitif ilişki saptanmıştır (Odabaşı, 2003; Asghari ve Besharat, 2011; Nastasa ve Sala, 2012; Alan, 2019) . Dijital oyun bağımlılığı ile duygusal zekâ arasındaki ilişkide, oyun oynama sıklığı arttıkça duygusal zekâ seviyesinin düştüğü tespit edilmiştir (Herodotou ve diğerleri 2011). Tüm bu değişkenler arasındaki ilişkiyi ayrı ayrı inceleyen çalışmalara rastlanırken, bu değişkenler arasındaki ilişkiyi aracılık hipotezleri üzerinden inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Dolayısıyla bu araştırmanın temel amacı aracı etkiyi saptamaya çalışmaktır.

Literatürdeki çalışmalar; ebeveyn tutumu, duygusal zekâ ve dijital oyun bağımlılığı arasındaki ilişkilere bakarken cinsiyet, sosyo- ekonomik düzey, aile eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve benzeri sosyodemografik özelliklerin değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemiş ve bu faktörlerin değişkenler üzerinde etkili olabileceğini vurgulamışlardır. Bu nedenle araştırmanın yan amacı da sosyodemografik özelliklerin değişkenler üzerindeki etkisini incelemektir.

Belirtilen amaçlar doğrultusunda, araştırmanın literatür bölümünde, ergenlik dönemi ele alınırken, anne-baba tutumları, duygusal zeka ve dijital oyun bağımlılığı incelenecek ve bu alanda yapılan literatür çalışmalarına değinilecektir.

BÖLÜM 1

1. LİTERATÜR

1.1. Ergenlik Dönemi

Ergenlik Latince kökenli bir kelime olup ‘olgunlaşmak, büyümek’ anlamına gelmektedir. Çocukluktan yetişkinliğe geçiş olan ergenlik döneminde, yeni davranış ve roller denenmekte ve bireyde biyolojik, psikolojik ve sosyal olmak üzere köklü değişiklikler görülmektedir (Cansever, 2013).

Yörükoğlu (1989) ergenlik dönemini, çocukluk ve yetişkinlik dönemi arasında yer alan, ruhsal açıdan önemli farklılıkların yaşandığı hızlı bir olgunlaşma dönemi olarak tanımlarken; Lewin ise, ‘eşikteki yetişkinlik dönemi’ olarak tanımlamaktadır. Piaget ise ergenlik dönemini, meslek seçimi ve evlilik yaşamını belirlemede dönüm noktası olarak görmüştür (Günce ve diğerleri, 1985).

Ergenlik dönemini içeren yaş aralıkları; Birleşmiş Milletler ve UNESCO tarafından 15-25 yaş arası olarak, MEB tarafından da 12-24 yaş arası olarak belirlenmiştir. Genellikle 11-20’li yaşlar arasına denk gelen bu döneme girme yaşı; dönemin uzunluğu, genetik faktörler, çevresel faktörler, yaşanan coğrafyaya göre değişim göstermektedir (Kulaksızoğlu, 2000).

Çocukluktan yetişkinlik dünyasına geçiş olarak adlandırılan ergenlik döneminde, yeni roller edinmeye başlandığından, yetişkinliğe dair yeni rol ve sorumluluklar edinip keşfedilirken, çocukluk dönemine ait bazı roller de devam ettirilmektedir. Çocukluk dönemine ait olan aileye bağımlı olma durumunun yerini, bağımsız olma ihtiyacı ve kararları kendi verebilme ihtiyacı almaya başlamıştır. (Cloutier, 1982; akt. Gözcü Yavaş, 2012). Çatışmaların, deneyimlerin, yeniliklerin yaşandığı bu dönemde, ergenlerin yaşadığı sorunların ve çatışmaların şiddeti ve sıklığı, bireyin bebeklik ve çocukluk dönemi yaşantılarına, fizyolojik yapısına,

çevrenin ve ebeveyn tutumlarına göre değişkenlik göstermektedir (Öztürk ve Uluşahin, 2008).

2.1.1. Ergenlik Döneminin Evreleri

Ergenlikte, fiziksel değişimlerin etkisi büyük olsa da psikolojik, sosyolojik anlamda da belirli değişimlerden geçilmektedirler. Bu gelişim ve dönüşümlerin yaşandığı dönem psikososyal açıdan üç evre olarak ele alınmaktadır. Bunlar; erken, orta ve geç ergenlik dönemidir. (Chambers, 1995). Kulaksızoğlu (2004), ergenlik döneminin evreleri ile ilgili yaş sınırlamasını genel olarak şu şekilde sınıflandırmıştır (bkz. Tablo 1).

Tablo 1: Ergenlik Dönemi Yaş Sınırlaması

Ergenlik Dönemi Yaş Sınırlaması	
A. Ergenliğin Başları	11-13 (12-14) yaş (kızlar) 13-15 yaş (erkekler)
B. Ergenliğin Ortalan	14-16 yaş (kızlar) 15-17 yaş (erkekler)
C. Ergenliğin Sonlan	16-21..... yaş (kızlar) 17-21..... yaş (erkekler)

Erken ergenlik evresi, yani başlangıç evresi 12-14 yaş aralığına denk gelmektedir. Fiziksel değişimlerin yoğun olarak yaşandığı bu evrede, değişen beden ile uyum sağlanmaya çalışılmaktadır. Kızlarda, fiziksel ve cinsel gelişim erkeklerle göre erken başlamakta ve bu durum erkeklerle nazaran kızları negatif yönde etkilemektedir. Kızlarda, gelişimin erken yaşanmasına bağlı olarak fiziksel görünüme dikkat verme ile birlikte benlik saygısında düşüklük ve kaygı bozukluğu meydana gelebilmektedir. Ergenlerin bedenindeki gelişimler sonucu toplumsal cinsiyet roller içselleştirilip cinsel kimlik gelişimi tamamlanmaktadır. Buna bağlı olarak, hemcinsleri ya da grup aktivitelerine yönelme ve arkadaş çevresine olan ilginin artması durumu görülür. Bu dönem, zihinsel gelişim açısından Jean Piaget'in bilişsel gelişim kuramına göre soyut dönemin ilk yıllarına denk gelmektedir. Somut dönemden soyut döneme geçildiğinden, soyut düşünce sistemi direkt olarak gelişmemiştir (Piaget, 1966; akt. Kanlı, 2019) .

Orta ergenlik dönemi, 15-18 yaşları arasını içeren dönemdir. Aileden uzaklaşma, kendi başına kararlar alabilme, bağımsız bir birey olma isteğinin yoğun yaşandığı dönemdir. Cinsel yönelimlerin arttığı, duygusal yatırımın romantik ilişkilere yapıldığı bir dönemdir (Steinberg, 2007). Dış dünyanın onu nasıl gördüğünü önemseme ve buna bağlı olarak beden algılarının şekillenmesi durumu vardır. Aileden bağımsız olma istediğine bağlı olarak, aile ile çatışmaların fazla yaşandığı döneme denk gelmektedir. Bu evrede, her şeye güçlerinin yetebileceği, çoğu bilgiye sahip oldukları, ailesinden çok arkadaşlarının fikirlerine önem vermeleri gibi düşünceler hâkimdir (Derman, 2008).

Geç ergenlik ise, 18 yaşlarında başlayan dönemi kapsar. Cinsel gelişimin tamamlandığı bu dönem, kimlik gelişiminin tamamlanması ile son bulmaktadır. Zihinsel, sosyal, ahlaki ve bilişsel açıdan önemli gelişimlerin yaşandığı dönemdir. Genel olarak bu dönemde, geleceğe dair kaygılar, meslek seçimi ve yakın ilişkileri sürdürebilmeye dair yoğun kaygılar yaşanmaktadır (Derman, 2008).

2.1.2. Ergenlik Dönemindeki Gelişimler

Çocukluk döneminden yetişkinliğe geçiş olan ergenlik döneminde, birçok alanda değişim ve gelişimler yaşanmaktadır. Birey ergenlik döneminde, fizyolojik olarak cinsel özelliklerinde, vücut hatlarında ve cinsel ilgilerinde; sosyolojik olarak toplumsal rollerinde ve bağımsızlık isteklerinde; duygusal olarak ise geleceğe yönelik kaygı ve korkular, öfke, kızgınlık ve yalnızlık hissi gibi değişimlerden geçmektedir (Santrock, 1997).

Bu bölümde ise; ergenlik dönemindeki fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimden bahsedilecektir.

2.1.2.1. Fiziksel Gelişim

Gençler; ergenlik döneminde bir çocuk bedeni ve zihnini geride bırakırken, bir yetişkin bedeni ve zihnini almaya çalışırlar. Bu hızlı büyüme ve gelişme evresine buluş çağı denmektedir. 9 yaş ile 17 yaş arasına denk gelen buluş çağında, belirgin biyolojik değişimler ve ikincil cinsiyet özellikleri meydana gelmektedir (Plotnik, 2009).

Buluş döneminde kızlar ve erkekler üç temel biyolojik değişimlerden geçmektedir. Kızlarda; 9-10 yaşlarında başlayan fiziksel büyüme görülmekte, kadın

cinsel ergenliğine ulaşması ile sonuçlanan menarş ve pubik tüylerin çıkması, göğüslerin gelişmesi, kalçanın genişlemesi gibi ikincil cinsiyet özellikleri görülmektedir. Erkeklerde ise; yaklaşık 13-14 yaşlarında başlayan fiziksel büyüme görülmekte, erkek cinsel olgunluğuna ulaşma ve testosteron hormonunun fazla salgılanıyor olması, pubik tüylerin çıkması, kas gelişimi ve sesin değişimi gibi ikincil cinsiyet özellikleri görülmektedir (Plotnik, 2009).

Ergenlerin bedenlerindeki ve vücudun yapısındaki bu köklü değişimler, onları bedenleri üzerine dikkat vermeye itmiştir. Buna bağlı olarak, dışardan nasıl göründüklerine fazla önem verme ile belirli bir beden imgesi oluşturmakta ve bu durum da ergenlerin benlik saygısını etkilemektedir. Yapılan araştırmalarda, beden algısına dair negatif düşüncelerin benlik saygısını azalttığı yönünde bulgulara rastlanmaktadır (Mercader-Yus, ve diğerleri, 2018; Erkaya ve diğerleri 2018; Zabinski ve diğerleri, 2007).

2.1.2.2. Duygusal Gelişim

Ergenlik döneminin karakterize özelliklerinden biri, duygusal yoğunluğun artması, duygusal değişkenliğin yaşanması durumudur. Hem çocuklar hem de yetişkinler ile karşılaştırıldığında, ergenlikte belirgin şekilde ortaya çıkan duyguların daha sık, yoğun ve dengesiz ifade edilme durumu olduğu görülmektedir (Guyer ve diğerleri, 2016). Bunun yanı sıra, daha geniş bir duygu yelpazesini tanımlamak, anlamak ve ifade etmek için yeni beceriler edinme aşamasında olan bireyin, duygusal karmaşalar yaşadığı bir dönemi ifade etmektedir (Newman ve Newman, 2006).

Ergenlik döneminin başından itibaren hızlı bir büyüme, hormonal salgılar gibi biyolojik süreçlerden geçen ergen bireylerin; duygu ve davranışlarında da belirgin farklılıklar görülmektedir. Bunlar; duygularda yoğun olarak artma, duygularda istikrarsızlık, mahcup ve çekingen olma, hayal kurmaların artması, tedirgin ve huzursuz olma, yalnız kalma istediği, çalışmaya karşı isteksizlik, çabuk heyecanlanma gibi durumlardır (Kulaksızoğlu, 2000).

Ergenlik dönemindeki en büyük görev, bireyin duygusallığına iç görü kazandırması ve başkalarının duygusal durumuyla empati kurabilme yeteneğini geliştirmesidir. Bu da kişiden kişiye değişebilmekte ve kişinin duygusal zekâ becerileri ile ilişkilendirilmektedir (Goleman, 1994). Bireyin bu becerilere sahip olma ve

geliştirebilme durumu; yetiştiği çevre, fizyolojik yapısı gibi süreçlere bağlı değişkenlik gösterebilmektedir.

Slavin (2012) ergenlik dönemini, ergenlerin beden imajında, beklenen rollerde ve akran ilişkilerinde dramatik değişimler geçirdiği bir dönem olarak açıklamaktadır. Bu süre zarfında birey; yakınlık, bağımsızlık, özerklik, bağlılık konusunda istikrar ve değişimi dengelemeye çalışmaktadır. Ayrıca, ilişkileri neyin oluşturduğunu araştırıp keşfetmekte ve ilişkileri içinde sorunları çözmek için neyin gerekli olduğunu incelemektedir (Langa, 2010). Bu süreçte, bireylerin bu becerileri kazanıp uygulayabilmesi, ebeveynlerin çocuklarının duygusal olarak istikrarlı olmasını sağlamak için ne şekilde yatırım yaptığı ve çocuklarının hayatında ne kadar yer aldığı, süreci belirleyen önemli etmenlerden biri olarak görülmektedir (Swartz ve Bhana, 2009).

Bu dönemde, huzursuzluk, mutsuzluk ve karamsarlık gibi duygulara sahip olan ergenler, kendisini regüle etmek için ailenin ilgisine ve desteğine ihtiyaç duymaktadır. Ancak ailesi tarafından ‘yeterince anlaşılmama’ hissine sahiptir ve yargılanacağını, eleştirileceğini düşünmektedir. Bu süreçte, kendini anlaşılma hissedeceği ilişkiler edinmek isteyen bireyler, aileden kaçınma davranışı göstermekte ve ‘bağımsızlık’ talep etmektedir. Bu gibi çatışmalarla birlikte kendini regüle edemeyen ve kaygıları artan ergen bireyler, olumsuz davranışlara sürüklenebilmekte ve bu da bunalıma neden olmaktadır. Dolayısıyla ebeveyn tutumları bu noktada kilit rol oynamaktadır (Kulaksızoğlu, 2004).

2.1.2.3. Sosyal Gelişim

Steinberg (2010) ergenliği; buluş dönemi ile başlayan, toplumda dengeli ve bağımsız bir rol edindiğinde biten bir yaşam bölümü olarak tanımlamaktadır. Ailede başlayan ilk sosyalleşme, bu dönemde ailenin dışına çıkarak arkadaş çevresi ve okul hayatı gibi alanlara taşınmaktadır. Ailenin yeri ve önemi devam ederken, arkadaş çevresine olan önem ve vakit hızla artış göstermektedir. Ergenlik döneminde birey, aileden bağımsız olma isteğiyle birlikte, toplumda bir kimlik arayışındadır. Kimlik ve rol edinme sürecinin sağlıklı bir şekilde atlatılması, yetişkinlik dönemine geçişi kolaylaştırmaktadır.

Çocukluk döneminden farklı olarak, bu dönemde bireylerden, günlük problemlerine çözümler getirebilmesi ve toplum içinde kendini iyi ifade edip, iyi

ilişkiler geliştirebilmesi beklenmektedir. Bireyin çevresinde ve iç dünyasında birçok değişimin yaşanması, ihtiyaçların farklılaşmasına bağlı olarak, bireylerin ilişkilerini daha karmaşık hale getirmekte ve bununla beraber bireylerin sorumlulukları artmaktadır (Dikmeer, 1997).

Toplumda özerk hale gelme sürecinde, birçok sorunla ilk kez karşılaşan bireyler, yeni başa çıkma stratejileri geliştirmektedir. Yaşanılan değişimlere uyum sağlamaya ve toplumda var olmaya çalışan ergenler, deneyimlerini paylaşabileceği yakın ilişkilere ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda literatüre bakıldığında, yakın arkadaş ilişkilere ve aile desteğine sahip ergenlerin, yakın ilişki kuramayanlara göre sosyal becerilerinin daha gelişmiş olduğu ve zararlı alışkanlıklara sahip olmadığı görülmektedir. Bu yüzden bireylerin bulunduğu sosyal çevre ve ortamın tutumu, ergenlik döneminde önemli rol oynamaktadır (Uzamaz, 2000).

2.1.3. Ergenlik Döneminde Ebeveynin Önemi

Her yaş grubunun kendine özgü belirli ihtiyaçları ve özellikleri vardır. Çocukluk dönemi gibi aileye bağlılığın olduğu bir dönemden ergenlik dönemine geçildiğinde, ihtiyaçların daha çok değiştiği ve şekillendiği görülmektedir. İhtiyaçların değişmesine bağlı olarak, ailelerin ergen bireylerin istekleri ve yeni deneyimlerine olan tutumu, bu dönemde önem arz etmektedir (Yılmaz, 2000).

Fiziksel, duygusal ve sosyal açıdan değişim sürecine giren bireyler, davranışsal ve duygusal açıdan belirli beceri ve alışkanlıklar edinmektedir. Bireylerin çocukluktan yana sahip oldukları ebeveyn paternleri, ergenlikteki yaşanılan çatışmaların sıklığını ya da şiddetini etkilemektedir. Sistemleri sorgulama, sistemler içinde kimlik edinmeye çalışma, yakın ilişkiler kurma gibi süreçlerden geçen ergenler, her ne kadar özerk olma ihtiyacına sahip olsa da ailenin desteğine ihtiyaç duymaktadır. Bu konuda ebeveynlerin, ergen bireye alan tanınması, ihtiyaçlarını fark etmesi ve ergenin hayatına dair bilgi sahibi olup güvenli bir çevre sunması ergenlik dönemini olumlu etkilemektedir (Derman, 2008) .

Sosyal öğrenme kuramı; ergenlerin model alma ve gözlem yoluyla aile ilişkilerinin, diğer ilişki biçimlerini nasıl etkilediği hakkında başka bir bakış açısı sağlamaktadır. Aile içi etkileşimleri gözlemleyen ya da model alan ergenler için bu ilişki örüntüleri, diğer kişilerarası ilişkilerine kaynak oluşturmaktadır. Anne ve babanın birbiri ile sağlıklı iletişim halinde olması, ergen bireylerin onlara karşı

güvenini artırırken sağlıksız iletişimin olması, ergenleri olumsuz etkilemekte ve psikolojik durumunun bozulmasına, okul ve arkadaş ilişkilerinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır (Avcı, 2006).

Araştırmalara bakıldığında, ebeveyn çocuk arasındaki ya da ebeveynler arası ilişkilerin, ergen bireylerin arkadaşlık ilişkilerini ne düzeyde etkilediği incelenmiş ve ikisinin de etkisinin olduğu saptanmıştır. Ebeveynler arası yüksek evlilik doyumunun (Adelmann ve diğerleri 1996; Gottman ve Levenson 2000), çiftler arası olumlu tutumların (Campbell ve Snow 1992), ergen ilişkilerine kaynak oluşturduğu saptanmıştır. Ayrıca ebeveynlerin çocuklarına karşı geliştirdikleri tutumlarının, ergenlerin ilişki paternlerini etkilediği ve o ilişki paternini diğer ilişkilere yansıttığı saptanmıştır (Allen ve diğerleri, 2002).

G. Stanley Hall (1904) 'fırtınalı ve stres' dönemi olarak tanımladığı ergenlik döneminde, çatışmaların yaşandığını belirtmektedir (Ünüvar, 2007). Bireylerin özerklik ve sorumluluk alma yönündeki çabaları, aile kontrolü ile çatışabilmektedir. Ergenlerin özerklik ve kendi davranışları üzerinde kontrol sağlama becerileri geliştirmesinin, ailenin uygun tepki ve tutumu ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Çocukluk döneminde yönetici konumunda olan ebeveyn rolü, ergenlik döneminde desteğe ihtiyacı olduğunda rehberlik eden, çocuklarının uygun kararlar verebildiğinde denetimi bırakabilen bir rol olarak değişim göstermektedir. Çocukluk dönemine ait denetim ve kontrol tutumunu devam ettiren ebeveynler, ergen bireylerin değişen çevresine bağlı olarak oluşmuş yeni düzenine yabancı kalabilmekte ve bireyler olumsuz alışkanlıklar geliştirebilmektedir (Santrock, 1997).

Ergenlik döneminde birçok alanda meydana gelen değişimler, aile üyelerini ve düzenini etkilerken; ailenin işleyişi de ergenlik döneminde etkin olmaktadır. Aile işleyiş biçimi iki boyutta incelenmiştir. Bunlar uyum ve uyarlanabilirliktir. Uyum, ailedeki bireyler arasındaki duygusal bağı ifade etmektedir. Aile üyeleri arasında duygusal ilişkilerin olumlu olması, ergenin karşılaştacağı zorluklara karşı koruyucu faktör oluştururken; duygusal bağların zayıf olması, riskli davranışları ortaya çıkarabilmektedir. Ailenin değişiklik yapma kapasitesi, değişen yaşam koşullarına ve ihtiyaçlara karşı uyarlanabilmesi, uyarlanabilirlik becerisine sahip olduklarını göstermektedir. Bu işleyişe sahip olan aile yapılarının, çocukluktan ergenliğe geçiş

olan ve değişimlerin yaşandığı ergenlik dönemini, pozitif yönde etkilediği saptanmıştır (Santrock, 1997).

Araştırmalar, ergenlik döneminde ebeveyn kontrolünün; ergenlerin arkadaş, etkinlik ve akademik alanda yaptığı seğıimlere dair gözlem yaparak bilgi sahibi olunmasının, sürecin daha sağlıklı ilerlemesine neden olduğunu göstermektedir. Yeni araştırmalara bakıldığında da; ebeveynlerin kendilerine soru sorulduğunda çocuklarına karşı yüksek güven, olumlu kabule dayalı bir tutum sergilemesi, ergenlerin paylaşımlarda bulunmasını ve ailelerinden destek alamaya açık olmasını sağladığı saptanmıştır (Daddis ve Randolph, 2010).

Kısacası, literatüre bakıldığında, ebeveynin çocuklarına karşı sergilediği tutum ve davranışların ergenlerde; çatışmaları ve stresli durumları yönetebilme, yakın ilişkiler geliştirebilme, kimlik arayışı, özerk olma ve sorumluluk alma gibi becerileri kazanmasında önemli rol oynadığı görülmüştür (Yılmaz, 2000).

2.2. Anne Baba Tutumları

Aile; bireyin içine doğduğu, ilk deneyimlerin edinildiği, gelişim süreçlerinde ve değerlerin, inançların şekillenmesinde etkili rol oynayan, toplumu meydana getiren en temel birimdir. Bireyin kişilik gelişiminde ve buna bağlı olarak bireyin toplumda edineceği kimlik ve rol ediniminde ailenin önemi oldukça fazladır (Ersin, 2010).

Tutum; kişinin, olaylara, nesnelere, fikirlere karşı duygu, düşünce ve davranışlarını şekillendiren eğilimleri içermektedir. Dolayısıyla ailenin, durumlara karşı sergilediği tutum şekli, çocukların da duygu, davranış ve düşünce eğilimlerini belirlemede önemli bir yere sahiptir. Takınılan olumlu ya da olumsuz tutumlar, çocukların eğilim ve tercihlerinin de olumlu ya da olumsuz yönde gelişmesine neden olmaktadır (Karlı, 2019).

Genel olarak anne-baba tutumları; demokratik, otoriter, izin verici, mükemmeliyetçi, ilgisiz, tutarsız, ihmalkâr, reddedici olarak sınıflandırılmaktadır. Fakat yaygın olarak görülen anne-baba tutumları ise; demokratik, otoriter, izin verici ve ihmalkâr tutum olarak belirlenmiştir (Yılmaz, 2000).

2.2.1.1. Demokratik Anne-Baba Tutumu

Demokratik anne baba tutumu, çocukların gelişimi açısından kullanılan en sağlıklı ve etkin bir tutum olarak görülmektedir. Bu tutumda ebeveynler, çocukların ihtiyaçlarına ve isteklerine karşı ilgili davranırken aynı zamanda sorumluluk bilinci kazandıran ve kararlar alabilme becerilerini geliştirmekte teşvik ve destek veren bir roledirler. Çocuklarıyla iletişim kurma biçimi açık ve saydam olmakla birlikte, çocuklarına söz hakkı tanımaktadırlar. Çocukları için güvenli bir ortam yaratmak adına, sınır koyabilmekte fakat bunu sert bir tutum ile gerçekleştirmemektedirler (Baykan, 2014).

Demokratik tutuma sahip ailelilerin belirli sınırlar dâhilinde çocuklarına özgür alan sunmaları; çocukların otorite figürlerine dair korku beslememesini sağlamaktadır. Demokratik tutuma sahip ailelerde alınan kararlarda, çocuklarının görüşleri önemsenip 'birey' olarak görülür. Saygı, sevgi ve koşulsuz kabulün ön planda olduğu demokratik ebeveynlik tutumu ile büyüyen çocukların; sorumluluk bilinci yüksek, bağımsız hareket edebilen, yaratıcı, güven duygusuna sahip, toplumda uyumlu ve sosyal, isteklerini tartışarak ifade edebilen dışa dönük bireyler olduğu saptanmıştır (Yarapsanlı, 2011).

Yapılan araştırmalara bakıldığında, demokratik ebeveyn tutumuna sahip ebeveynlerle yetişmiş olan ergenlerde, otoriter tutum sergileyen ebeveyn tutumlarına sahip ergenlere göre; benlik saygısının, duygusal zekânın, bireysel ve duygusal regülasyonun, akademik başarının, düşük kaygı seviyesinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Bayhan ve Işıtan, 2010). Ayrıca araştırmalarda, aile tutumları ve sosyoekonomik düzey arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Yüksek ekonomik düzeye sahip ailelerin genellikle demokratik tutumu; düşük ekonomik düzeye sahip ailelerin ise daha çok cezalandırıcı ve otoriter bir tutumu benimsedikleri saptanmıştır. Anne ve babaların eğitim düzeyi arttıkça, çocuklarına karşı olumlu tutum sergiledikleri; demokratik tutumların artıp, baskıcı ve otoriter tutumların azaldığı bulunmuştur (Baykan, 2014).

Sonuç olarak, yapılan araştırmalarla birlikte, demokratik ebeveyn tutumunun en sağlıklı tutum olduğu sonucuna varılmış, bu tarz tutum ile yetişen çocukların; duygusal, sosyal ve psikolojik anlamda olumlu yönden etkilendiği saptanmıştır.

2.2.1.2. Otoriter Anne-Baba Tutumu

Otoriter anne-baba tutumuna sahip ailelerde, çocuklara karşı katı bir disiplin uygulanmaktadır. Ebeveynler, çocukların sahip olduğu farklılıkları ve kişisel özelliklerini dikkate almadan kendi istekleri doğrultusunda tutumlarını oluşturmaktadır (Sak ve diğerleri, 2015).

Geleneksel ailelerde sık rastlanan otoriter tutumda anne babalar, çocuklarının kurallara itaat eden yapıda olmasını istemektedir. Bu nedenle, çocuklar üzerinde baskı kuran ailelerde, ceza ve kontrole sık rastlanmaktadır. Gelişimine uygun olarak değişimleri dikkate almadan, onların görüş ve isteklerine önem vermeyen ailelerde yetişen çocuklar, anlaşılmadığını hissetmektedirler. Bundan dolayı ergenler bu dönemde, ebeveynlerine karşı öfke ve kızgınlık hissetmekte, benlik saygısı düşmekte, saldırganlık düzeyi artmakta ve onlarla paylaşım yapmaktan kaçınır hale gelmektedir (Maccoby ve Martin, 1983).

Otoriter tutumu benimseyen anne ve babalar, çocuklarını 'birey' olarak görmemekte ve kendi istediği doğrultuda birey oluşturmak için uğraşmaktadır. Böylece kendi başına sağlıklı karar alabilme becerisi geliştirmeyen çocukların, bağımsız kişilik gelişimi engellenmektedir. Ebeveynlerin beklediği itaati gerçekleştirmediğinde cezalandırılan çocuklar, itaate uyduğunda da ödüllendirilmemektedir. Ebeveynlerin 'şımartma' kaygısı yüzünden çocuklarına olan sevgilerini tam olarak yansıtmaması durumu vardır. Bu da, otoriter ebeveyni olan çocukların duygularını bastırmalarına, ilişkilerinde karşı tarafın duygularını yanlış anlamlandırmalarına yol açmakta ve duygusal gelişimini olumsuz etkilemektedir (Odabaşı, 2003; Nastasa ve Sala, 2012; Alan, 2019). Ebeveynlerden gelen baskıcı ve otoriter tutuma yönelik çocuklarda ya boğun eğici ya da isyankâr ve öfkeli bir yapı ortaya çıkmaktadır (Kulaksızoğlu, 2000).

Anne-baba tutumlarının araştırıldığı çalışmalarda; anne babaların eğitim seviyeleri arttıkça, otoriter tutumdan uzaklaştıkları ve çocuk sayısı üçten fazla olan ebeveynlerin ise otoriter ya da izin verici tutuma sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca Boldwin'in araştırmasında, otoriter tutum ile yetişen çocukların, karar vermede ve yeni fikirler üretmede zorlandıkları, korkulu ve kaygılı bir yapıya sahip olduğu saptanmıştır (Sak ve diğerleri, 2015).

Literatürde bulunan sonuçlardan yola çıkarak, otoriter anne-baba tutumuna sahip olmanın; çocuklarda büyük etkilere yol açtığı ve çocuk ve ergenlerin gelişimlerini olumsuz etkilediği söylenebilir.

2.2.1.3. İhmalkâr Anne-Baba Tutumu

İhmalkâr anne baba tutumuna sahip anne ve babalar, çocuklarına karşı ilgisiz bir tutum sergilemektedir. Çocuklarının istek ve ihtiyaçlarına karşı çok nadir karşılık vermektedirler. Sınır koyma ya da denetleme durumu olmadığı gibi sevgi gösterme davranışında da bulunmamaktadırlar (Yavuzer, 2012).

Bu tutuma sahip ebeveynler, olumsuz davranış sergilendiği zaman çocuklarına dikkat vermektedir. Bunun dışında, çocuk ile iletişim kurulabilecek bir problem ya da durumun olmadığını düşünmektedir. Ebeveynlerin ihtiyacı, çocuğun ihtiyacından daha önemli bir konumda olduğundan, ebeveyn-çocuk ilişkisi yüzeysel bir hal almaktadır. Çocukların önemli ve zaruri ihtiyaçları dışında ilgi göstermeyen anne babaların denetimi düşüktür ve çocuklar hangi davranışının olumlu ya da olumsuz olduğunu fark edememektedir. Bu sebeple olumlu ve olumsuz davranışları, sonuçlarını ayırt edemeyen çocuklar, olumsuz davranışlar edinmektedir. Sadece bu olumsuz davranışları ile ebeveyninden ilgi alabildiği için o davranış pekiştirilmekte ve sonuç olarak olumsuz davranış edinimi gerçekleşmektedir (Sak ve diğerleri, 2015).

Yapılan araştırmalarda; ihmalkâr ebeveyn tutumu ile yetişen çocukların, fark edilmek için olumsuz davranışlar sergiledikleri ya da fiziksel ve duygusal olarak yalnız hissettikleri için içe kapandıkları görülmektedir. Ek olarak bireylerin, kişilik ve benlik gelişiminin olumsuz etkilendiği, kendini değersiz hissettiği, depresif belirtilerin ve bağımlılıkların görüldüğü saptanmıştır (Yavuzer, 2012).

2.2.1.4 İzin Verici Anne-Baba Tutumu

Bu tutuma sahip ebeveynlerin; çocukları üzerinde kontrolü ve sınırları çok düşük iken, ilgi ve kabulü yüksektir. Karar vermede çocuğa alanı tamamen tanıyan anne baba, herhangi bir olumsuz davranışta ceza koymadığı gibi sınırlamalarda da bulunmamaktadır. Ancak, çocukların çoğu zaman neyin güvenli olup neyin olmadığı hakkında bilgisi olmadığından sınırlarının olmaması onları güvende hissettirmemekte ve bu da ihmalkâr bir davranışa yol açabilmektedir (Yavuzer, 2012).

Çocuğun tüm kararlarını küçük yaştan itibaren kendisinin vermesi, aile dinamiklerini etkilemektedir. ‘Hayır’ demeyen anne ve babalar, çocuklarını olumsuz davranışlar sergilemesine sürüklemekte ve uyarıda bulunmamaktadır. Genel olarak ebeveynleriyle iyi bir ilişkiye sahip olsalar da, belirsizliğin ve otonominin yüksek olması, kişilerarası etkileşimlerini etkilemektedir (Karlı, 2019).

Bağımsızlığına düşkün olan çocuklar, grup oyunlarında ya da iş birliği gerektiren durumlarda zorlanmakta, belirli sınırlar ve koşullar gerektiren durumlarda başarıya ulaşmakta zorluk çekmektedirler. Her ne kadar ebeveynler tarafından ihtiyaçları gözetilip ilgi gösterilse de, çocuk için güvenli olmayan davranışlara da sınır koyulmaması durumu, ergenlerin duygusal, psikolojik ve sosyal gelişimini olumsuz etkilemektedir (Yavuzer, 2012).

2.2.2. Anne-Baba Tutumlarına İlişkin Öne Sürülen Modeller

Anne-baba tutumları hakkında yapılan araştırmalar ve bu kavramın tarihsel arka planına bakıldığında, birçok model ile açıklandığı görülmektedir. Bu bölümde, anne-baba tutumuna dair görüşler; psikodinamik model, davranışsal model, Baumrind’in sınıflandırması, Maccoby ve Martin’in iki boyutlu bakış açısı modeli bağlamında açıklanacaktır.

2.2.2.1 Psikodinamik Model

Psikodinamik model, ilk altı yılın gelişim için çok önemli olduğunu ve ergenlik döneminin de bu gelişim dönemine bağlı olarak devam ettiğini öne sürmektedir. Psikoseksüel gelişim aşamalarına bakıldığında ergenlik dönemi; gizil dönemden sonraki dönem olan genital döneme denk gelmektedir. Gizil dönemde, enerjinin cinsellik yerine sosyal ortama yönelme durumu yaşanırken, genital dönemde cinsel olgunlaşma ve sosyal ortama önem verme durumu yaşanmaktadır. Ergenlik döneminde; bireyler, gereksinim duyduğu libidinal dürtüler ve sosyal ortam arasındaki kurduğu ilişki ile hayatını şekillendirmekte ve böylece bireysel farklılıklar oluşmaktadır. (Murdock, 2012).

Psikodinamik modele göre, bireyin ilk altı yaşında maruz kaldığı ebeveyn ilişkilerinin önemi büyüktür. Ebeveynin çocuğa karşı olan tutumu; bireylerin kişiliğini, duygularını, psikososyal ve psikoseksüel gelişimini etkilemektedir. Bu dönemde arkadaş ve yakın ilişkilerin yaşanmasına bağlı olarak, anne-baba-çocuk arasındaki

tutumlar, ilişkilerine temel oluşturmaktadır. Freud'un dürtü teorisiyle bağlantılı olan nesne ilişkileri kuramında, çocuğun ilk dönemlerde annesiyle kurduğu ilişkiyi temel alarak, bu tutumunu diğer ilişkilerine de yansıtma durumu vardır. Anne tarafından ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmaması, kişinin bireyleri 'iyi' veya 'kötü' olarak algılamasına neden olmakta ve tutumlarını oluşturmasında etkili olmaktadır. Bu nedenle, bireyin nesneyi algılayıp içselleştirmesi ve o nesneye yüklediği anlam önem taşımaktadır (Sharf, 2014).

2.2.2.2 Davranışçı Model

Davranışçı model; bireylerin gelişiminin ve bireysel farklılıklarının, çevresinden aldığı tepkilere göre belirlendiğini savunmaktadır. Bireylerin gerçekleştirdiği davranışa bağlı olarak, anne-babanın sergilediği tutum; onların kişilik gelişimini, sosyal becerini ve duygusal süreçlerini etkilemektedir (Cloutier, 1982).

Bu modelde, anne-babaların, çocuklarını yetiştirirken, koyduğu sınırlamalar, cezalar ve ödüller önemlidir. İyi davranışların ödüllendirilmemesi ya da cezaların sık uygulanması, bireylerde belirli davranış örüntülerinin gelişmesine neden olabilmektedir. Ergenlik döneminde, bireylerin aileden bağımsız olma isteğine rağmen, ailenin etkisinin devam etmesi ve bu döneme kadar ebeveynin uyguladığı davranışların, öğrenme süreçlerinde etkili olduğu bilinmektedir. Ayrıca psikodinamik ve davranışçı model, bireyin sosyal gelişimindeki etkileri incelerken; ebeveynlerin inançlarının ve davranışlarının, bireyin kendi öznel yapısının önemli bir etkisi olduğunu vurgulamıştır (Yılmaz, 2000).

2.2.2.3. Baumrind'in Sınıflaması

Anne-baba tutumlarına ilişkin önde gelen teorisyenlerden biri olan Baumrind'in (1991) bu modeli, ebeveyn tutumlarına dair en sık kullanılan modeldir. Baumrind (1973), ebeveynliğe dair çalışmalarını yaparken, ev ve laboratuvar ortamlarında ebeveyn-çocuk ilişkilerini gözlemleyerek incelemelerde bulunmuştur. Bu doğrultuda da ebeveyn tutumlarını; ebeveyn kontrolü, ebeveyn-çocuk iletişimde açıklık, olgunluk beklentisi ve bakım/destek boyutları olarak dört başlığa ayırmıştır.

Ebeveyn kontrolü boyutunda; ebeveynlerin çocuklarına sınır ve kural koyma ve çocukların bu kurallara ne derece uymaları gerektiği durumu söz konusudur. Ebeveyn-çocuk etkileşimindeki açıklık ise; ebeveynlerin karar alınırken çocuklarına

alan tanıyıp tanımamasını, onların düşüncelerine saygı duymasını, sınır koyarken bunun amacını açıklamada bulunmasını ve çocuğun düşüncelerini ifade etmesine açık olmasını göstermektedir. Olgunluk beklentisi; ebeveynlerin, çocuklarının olgunlaşma aşamalarına ne derecede destek verip, zihinsel, sosyal ve duygusal anlamda ne oranda teşvik ettiğini belirlemektedir. Bakım ve destek boyutu ise; ebeveynin çocuk ile olan ilişkisinde, yakınlık, şefkat ve sıcak davranabilme durumunu ifade etmektedir (Yılmaz, 2000).

Baumrind, belirlediği dört boyuttan temel olarak; demokratik, otoriter ve izin verici olmak üzere üç tane anne ve baba tutumu ortaya çıkarmıştır. Demokratik tutuma sahip ebeveynlerin, çocuklarına alan tanıyıp, karar verme sürecinde fikirlerine saygı duyduklarını söylemiştir. Çocuklarıyla olan iletişimleri ve etkileşimleri ise sıcak, ilgili ve teşvik eden roldedirler. Bu sebeple bu tutum ile yetişen çocuklar; kendine güvenen, bağımsızlık bilinci oluşmuş, sorumluluk sahibi ve sosyal-duygusal yeterliliğe sahip birey haline gelmektedir (Yılmaz, 2000).

Otoriter tutuma sahip ebeveynler ise; çocuklarına uyguladıkları kural ve kontroller yüksek seviyede olup, çocuklarına karar alma aşamasında ifade özgürlüğü tanımayan tutuma sahiptir. Bu tutum çocukların, kendine güvenmesine, yeni fikirler ortaya atabilmesine ve sıcak ilişkiler geliştirebilmesine engel olmaktadır. İzin verici ebeveynlerde ise; çocuklarının her fikrine karşı açık olma durumu, teşvik edici rol olmakla birlikte, sınır koyma durumunun düşük olduğu görülmektedir. Çocukların ihtiyaçlarını ebeveynlerin karşılaması ve sınır koymayıp güvenli alan oluşturmamasına bağlı olarak, çocuklarda toplumsal beceri eksikliği meydana gelmektedir. Tablo 2’de Baumrind’in sınıflandırmasına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2: Baumrind’in Anne-Baba Tutumuna İlişkin Sınıflaması (Yılmaz, 2000)

	Kontrol		Açık İletişim		Olgunluk Beklentisi		Bakım	
	Y	D	Y	D	Y	D	Y	D
Demokratik	×			×	×			×
Otoriter	×		×		×		×	
İzin Verici		×	×			×	×	

Y:Yüksek D:Düşük

2.2.2.4. Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Bakış Açısı Modeli

Maccoby ve Martin (1983), anne baba tutumunu iki ana başlık altında incelemiştir. Bunlar, duyarlılık ve talepkarlık adlı iki boyuttur. Bu iki temel ilkedен yola çıkarak; demokratik, otoriter, izin verici-hoşgörölü ve izin verici-ihmkâr şeklinde dört başlıkta incelediği anne-baba tutumu oluşturmuştur.

Ebeveyn duyarlılığı ilkesi, çocuğun ihtiyaçlarına bağılı olarak ihtiyaçlarını görme, onunla ilgilenme, saygı göstererek destek olma sürecini kapsamaktadır. Ebeveyn talepkarlığı ise; çocuğun kapasitesi ve ihtiyaçlarını göz ardı ederek, çocuğun gelişimine ve özgün durumundan bağımsız istekler talep etme sürecini ifade etmektedir (Steinberg 2007).

Ebeveyn duyarlılığının ve talepkar olma durumunun yüksek olması, demokratik ebeveyn tutumuna sahip olmayı gerektirirken; talepkarlığın ve duyarlılığın düşük olması, izin verici-ihmkâr tutuma sahip olmayı gerektirmektedir. Çocuğun kendi özgün yapısı, düşünce ve duygularından bağımsız olarak talep etme durumunun yüksek olması, otoriter anne-baba tutumu olarak açıklanmaktadır. Duyarlılığın, desteğin fazla olup, talep etme durumunun olmaması ise, izin verici-hoşgörölü ebeveyn tutumunu ifade etmektedir. Sınıflandırma, Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Maccoby ve Martin'in Ana-Babalık Üsluplarını Sınıflanması

		Duyarlılık / Kabul-İlgi	
		Yüksek	Düşük
Talepkarlık/ Kontrol	Yüksek	Demokratik	Otoriter
	Düşük	İzin Verici-Hoşgörölü	İzin Verici-İhmkâr

2.2.3. Anne Baba Tutumlarının Ergenlik Dönemindeki Etkisi

Bireyin, ilk sosyal süreçlere şahit olduğı çevre olan aile; bireyin yaşamına kaynak oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu kaynağıa ait değerler, tutumlar ve benimsenen düşünce kalıpları, birey için önem arz etmektedir. Bu değer ve inançlar kapsamında belirli sınırlamalara, teşviklere ve müdahalelere maruz kalan bireyler, duygu, düşünce ve davranış örüntülerini bu doğrultuda şekillendirmeye başlamaktadır (Sezer ve Oğuz, 2010).

Ergenlik döneminde, bireyin ilgi odağı arkadaş çevresi ve yakın ilişkiler haline gelmiş, aile ilk odak olmaktan çıkmıştır. Diğer yandan ergenlerin, toplumda ‘birey’ haline gelebilme, özerk olabilme ve ilişkileri yönetebilme sürecindeki becerilerinin temel kaynağını ‘aile’ oluşturmaktadır. Çocukluk döneminde, çocuklarının kendini ifade etmesine alan açıp, güvenli ortam oluşturmak adına sınırlara yer veren ebeveyn tutumu; ergen bireylerin sosyal, duygusal ve psikolojik gelişimini olumlu etkilemektedir. Bartholomew ve arkadaşlarının (2016) yaptığı araştırma, bunu destekler niteliktedir. Araştırmada, demokratik tutum ile yetiştirilen bireylerin, sosyal becerileri daha iyi seviyede olurken, olumsuz ebeveyn tutumu ile yetiştirilen bireylerin daha düşük sosyal beceriye sahip olduğu bulunmuştur.

Lamborn, Mounts, Steinberg, Dornbusch (1991) yaptıkları araştırmada, ergenlerin psikososyal başarı ve psikolojik ve davranışsal yeterliğini ölçmüşlerdir. Araştırmanın sonucunda; demokratik ebeveynlere sahip ergenler kendilerini psikososyal anlamda başarılı görmekte, psikolojik ve davranışsal olarak yeterli görmektedir. İzin verici anne-baba tutumuna sahip ergenlerin ise, kendine olan güven duygusu yüksek çıkarken, okuldan kaçma ve bağımlılık gibi olumlu olmayan davranışlar sergilediği bulunmuştur.

Barnes ve Olson (1985)’in aileler ve ergenlerle yaptığı çalışmada, dengeli ve uyumlu ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin, aile içi iletişimlerinin olumlu olduğu ve ilişki doyumunun fazla olduğu saptanmıştır. Slicker ve Kim (1996), otoriter ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin aile içi iletişimlerinin olumsuz olduğunu ve davranış bozukluğunun, demokratik ebeveyn tutumu ile yetişen ergenlere göre daha fazla görüldüğünü bulmuştur. Yıldız ve Erci’nin (2011) araştırmasında da otoriter tutumun ergenleri saldırgan davranmaya ittiği görülmüştür.

Sümer ve Güngör (1999) araştırmasında, ebeveynlerin çocuklarına sergilediği tutumların, çocukların bağlanma stillerini etkilediği saptanmıştır. Çocukların genellikle anne babalarını izin verici ya da otoriter olduklarını belirtmiş; izin verici tutumla yetiştirilen çocukların, otoriter tutum ile yetiştirilenlere göre daha yüksek güvenli bağlanmaya sahip olduğu bulunmuştur.

Yabancı literatürde ve ülkemizde yapılan araştırmalarda, anne-babaların, çocuklarıyla kurdukları iletişim ve etkileşimlerin, ergen bireylerde olumlu ya da olumsuz birçok yönde etkilediği saptanmıştır. Çocukluktan başlayıp ergenlik

döneminde de devam eden olumsuz anne-baba tutumlarının ergenlerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır. Negatif anne-baba tutumu ile büyüyen ergenlerde; depresyon, anksiyete, yeme bozuklukları, öfke ve saldırganlık gibi durumların daha sık görüldüğü bulunmuştur (McGinn, Cukor ve Sanderson, 2005).

Ergenlik döneminde; ebeveynlerin, ergenlerin ihtiyaçlarına ve zorlanmalarına karşı duyarlı, ilgili, sıcak ve açık olması bu süreci olumlu etkilemektedir. Ek olarak, ergenlerin sosyoduygusal becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ergenler, yetişkinliğe doğru giden bu süreçte, yeni ilişkiler, arkadaşlıklar edinme konusunda birtakım zorluklarla karşılaşabilmektedir. İlişki kurarken, karşı tarafın düşünce ve duyguları algılama ve anlamlandırma becerisi, sorunlarla başa çıkma sürecinde etkin rol oynamaktadır. Sorun yaşadığı kişinin duygu ve düşüncelerini yanlış anlamlandıran, sinyalleri yanlış yorumlayan ergenler, bu sorunlarla başa çıkarken işlevsel tepkiler verememektedir. Negatif anne-baba tutumuna sahip ergenlerin sorunları içselleştirme ve dışsallaştırma seviyelerinin daha fazla olduğu görülürken, olumlu tutum sergileyen ebeveyne sahip ergenlerin içselleştirme ve dışsallaştırma seviyesi daha düşüktür (Braza ve diğerleri, 2015).

Ergenlik döneminde bireylerin karşılaştığı olumsuz durumlarla baş etmede duygusal zekânın önemli rol oynadığı belirtilmektedir (Özen, 2013). Araştırmalara bakıldığında da demokratik ebeveyn stilinin duygusal zekâyı olumlu, otoriter ve baskıcı ebeveyn stilinin duygusal zekâyı olumsuz etkilediği görülmektedir (Nastasa ve Sala, 2012). Ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutum ve davranışlar, ergenlerin olaylara ve insanlara olan algısını ve duygusal süreçleri yönetebilme becerisini etkilemektedir. Buna bağlı olarak olumsuz ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin duygusal gelişimi kötü etkileneceğinden ergenler birtakım sosyolojik ve psikolojik sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır (İkiz ve Görmez, 2006).

2.3. Duygusal Zekâ

Duygusal zekâ hakkındaki araştırmalara bakıldığında, duygu ve zekâ kavramlarının bir arada kullanılıp araştırılmaya başlanmasıyla meydana gelmiş olduğu görülmektedir. Bu nedenle, duygu ve zekâ kavramlarının tek tek ele alınması, duygusal zekânın daha iyi kavranabilmesini sağlamaktadır (Çakar ve Arbak, 2004).

Literatürde duygu kavramı, birçok araştırmacı tarafından araştırılmıştır. Duygu kavramı genel olarak; kişinin içinde bulunduğu durumu ifade etmesine yarayan, kişiyi harekete geçiren ve karar alma aşamasında önemli rol oynayan bir kavram olarak tanımlanmıştır. Mayer ve Salovey'e göre ise duygu; fizyolojik, bilişsel ve motivasyon ile ilgili yapılar arası uyum oluşturarak düzen sağlayan tepkileri oluşturur. Ek olarak bireyin fizyolojik yanıtları, bilişi ve farkındalığı gibi birçok psikolojik alt süreçleri düzenleyen içsel olaylar şeklinde tanımlanmaktadır (Mayer ve Salovey, 1999; akt. Çakar ve Arbak, 2004).

Duygusal zekâ kavramının bir diğer parçası olan zekâ, psikoloji alanında en çok tartışılan kavramlardan biri olmuştur. Zekâ tanımlanırken genellikle; bilişsel yetenek, öğrenme, problem çözme, hatırlama, rasyonel düşünme becerileri gibi özellikler üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak zekâ üzerine araştırmalar arttıkça, bilişsel boyutu dışında zekânın diğer boyutları da araştırılmış ve incelenmeye başlanmıştır (Goleman, 1994).

Duygusal zekâ, ilk olarak Peter Salovey ve John Mayer (1990) tarafından ortaya atılmış ve bireyin duygularıyla başa çıkma becerisi olarak adlandırılmıştır. Salovey ve Mayer duygusal zekâyı; bireyin kendisinin ve diğer kişilerinin duygularını fark edip ayırt edebilme ve bu bilgiyi düşünce ve davranış olarak kullanabilme yeteneğini oluşturan sosyal zekânın alt boyutu olarak tanımlamıştır (Mayer ve Salovey, 1999; akt.Doğan, 2006).

2.3.1. Duygusal Zekâ Modelleri ve Boyutları

Duygusal zekâ tanımlanırken, farklı yaklaşımlar ile ele alınmış ve bunun üzerine modeller geliştirilmiştir. Bu modeller; duygusal zekâyı oluşturan özellikleri, bileşenleri ve becerileri içermektedir. Aşağıda, duygusal zekâ hakkında yapılan araştırmalar sonucu geliştirilen modellere yer verilmiştir (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2005).

2.3.1.1. Mayer ve Salovey Modeli

Duygusal zekâ kavramını ortaya ilk atan kişiler olan John D. Mayer ve Peter Slovey (1990), yetenek tabanlı tanımlama yaparak, bilişsel zekânın, duygusal ve sosyal süreçlerin anlaşılabilmesi için bir çerçeve oluşturduğunu öne sürmüştür. Mayer ve Slovey, duygusal zekâyı tanımlarken, dört boyuttan bahsetmiştir. Bunlar; duyguları

algılama ve ifade etme yeteneği, duyguları kullanma yeteneği, anlama ve yönetme yeteneğidir (Salovey ve Mayer, 1990).

Duyguları algılama boyutu, bireyin kendi duygularını ve başkalarının duygularını algılayıp tanıyabilme becerisini ifade etmektedir. Birey, duygularını ifade edebilmesi ve karşıdaki kişinin sinyallerini fark edip harekete geçebilmesi için duyguları tanımlayabilmeye ihtiyaç duymaktadır. Sözlü veya sözsüz iletişimde; yüz ifadesi, ses tonu ve beden hareketlerinden yola çıkarak duygusal süreçleri anlayabilmek mümkündür.

Duyguları kullanma yeteneği boyutu; duyguların algılanması ile birlikte kullanılmaya başlanması ve düşünceyi kolaylaştırma durumunu açıklamaktadır. Ek olarak bu süreç, hafızaya ulaşılarak o duyguyu geri getirme ve etkin kullanabilme becerisini ifade etmektedir.

Duyguları anlama yeteneği; duygular arası geçişlerde ya da duygusal karmaşada, bu süreci anlamlandırma, adlandırabilme becerisini ifade etmektedir.

Duyguları yönetim ise; kişinin yaşanan zor anlarda ya da yoğun duygulara sahip olduğu durumlarda, bu süreci fark edip yönetebilme ve duygulara olan açıklığını gösteren beceriyi oluşturmaktadır (Mayer, Salovey ve Caruso, 1999).

2.3.1.2. Bar-On Modeli

Reuven Bar-On, zekâyı açıklarken, bilişsel olmayan tarafına yönelik atıfta bulunmuş ve duygusal zekâyı, sosyal ve duygusal açıdan yaklaşmıştır. Duygusal zekâ kavramını açıklarken, Darwin'in evrim teorisinden yola çıkarak, insanların zor durumlarla başa çıkmalarında ve uyum sağlamalarında, duyguların önemini vurgulamıştır (Bar-On, 2006).

Bar-On'a göre; bireyler, kişisel yaşamlarında başarıya ulaşmaları için akademik ve bilişsel yeteneklere ihtiyaç duyar fakat gündelik ve anlık gelişen problemlerle başa çıkabilme, kişisel ve çevresel koşullarla uyum sağlayıp o süreci yönetebilme hali birey için başarıyı elde etmeden daha etkilidir. Bu süreçleri içeren duygusal ve sosyal yetenekler, duygusal zekâyı oluşturmaktadır. Ayrıca, Bar-On duygusal becerileri ifade etmek için 'duygusal katsayı' kavramını kullanan ilk kişi olmuştur. Duygusal zekâyı ölçmek için, yetişkinler ve gençler üzerinde uygulanabilen farklı iki envanterler oluşturmuştur (Pfeiffer, 2001).

Bar-On (2000), duygusal zekâyı beş boyuta ayırarak açıklamıştır. Bunlar; kişisel beceriler, kişilerarası beceriler, uyum sağlayabilme, stres yönetimi ve genel ruh sağlığı şeklindedir.

Kişisel beceriler, kişinin kendi duygu, düşünce ve inanç sistemini anlayıp ifade edebilmesini içerir. Kişinin kendine inanıp saygı duyması, kararlı olma hali, bağımsızlığı ve kendini gerçekleştirme potansiyelini oluşturmaktadır. Kişilerarası beceriler ise, bireyin ilişki içinde olduğu kişilerle empati yapabilmesi, ilişkileri sürdürebilmesi gibi, sosyal becerileri içermektedir. Uyum sağlama boyutu, kişinin karşılaştığı problemlere karşı, duygusal süreçlerinin farkında olup problemi uygun şekilde çözme ve esneklik potansiyeline sahip olmayı gerektiren yeteneği kapsamaktadır. Stres yönetimi, kişinin zor anlarda duygusal süreçlerini yönetebilme becerisi ve dürtü kontrolünü içerir. Son boyut olan genel ruh sağlığı boyutu, kişinin genel olarak hayata bakış açısını, iyimserliğini ve hayatına karşı duyduğu memnuniyeti ifade etmektedir (Çakar, 2002)

2.3.1.3. Goleman Modeli

Daniel Goleman, duygusal zekâ modelini geliştirirken, Mayer ve Salovey'in modelini temel almıştır. Duygusal süreçlerin, düşünsel süreçlerin öncülü olduğunu ve daha etkin olduğunu savunmuştur. Goleman, duygusal zekâyı kişisel ve sosyal yeterlilik olmak üzere iki dalda ele almaktadır. Kişisel yeterlilik, kişinin duygusal farkındalığını ve bunu kullanabilme becerisini kapsarken, sosyal yeterlilik ise bu becerileri nasıl aktarabildiğini içermektedir (Goleman, 2000; akt. Çakar ve Arbak, 2004) .

Duygusal zekâyı beş boyutta ele alan Goleman'ın modelinde, her boyutun kendine özgü becerileri olup bazı boyuta dair beceriler iyi seviyedeyken diğer boyutlarda düşük olabilmektedir. Her boyut kendi içinde değerlendirilebilmektedir. Bu boyutlar; bireyin kendi duygularının farkında olması, yönetebilmesi, motive etmesi, empati yapabilmesi ve sosyal becerilere sahip olması şeklindedir (Goleman, 2000).

Birey, kendi duygularının farkında olup, çoğu durumlarda duygularını yönetebilip karşılaştığı zorluklara yenik düşmesi sonucu kendini motive edebilme becerisine sahip olamamaktadır. Bazı durumlarda ise kişi kendi duygularını anlayıp motive edebilmekte ve karşısındaki kişinin bakış açısına göre yorumlama

yapabilmekte fakat sosyal ilişkilerinin sürekliliğini sağlayacak beceriye sahip olamamaktadır (Goleman, 2004).

2.3.1.4. Cooper-Sawaf Modeli

Rober K. Cooper ve Ayman Sawaf, duygusal zekâyı açıklarken ‘dört köşe taşı’ modelini ortaya atmışlardır. Bu dört köşe taşı; duyguları öğrenme ve tanıma, duygusal zindelik, duygusal derinlik duygusal simyadan oluşmaktadır. Dört köşe taşı modeli ile birlikte, duygusal zekâyı geliştirmek için çalışmalar yapılmasını önermektedirler (Cooper ve Sawaf, 2003).

Duygularını öğrenme, bireyin duygularını dürüst olarak anlayıp, duygusal enerjiye, sezgiye sahip olup bunları aktarabilmesidir. Duygusal zindelikte, bireyin kendi güvenli çemberini oluşturması ve bu çemberin esnekliğe ve yeniliğe açık olması durumu vardır. Duygusal derinlikte ise, bireyin kendi içsel süreçleri içinde belirli amaç ve potansiyele sahip olması söz konusudur. Duygusal simya boyutu, bireyin sezgilerine ön vermeyi, fırsatları yakalamada ve geleceği tasarlamada yaratıcılığa sahip olmayı ifade etmektedir (Cooper, 1997).

2.3.2. Duygusal Zekânın Önemi

Genellikle toplumda, hayatlarında önemli konumlara gelmiş, birçok akademik başarı elde etmiş kişilere hayranlık duyulmakta ve örnek alınmaktadır. Bundan yola çıkarak tarihte, zekâyı geliştirmek ve ölçmek adına çok sayıda araştırmalar yapılmıştır. Bilişsel yetenekleri içeren, problem çözme, mantık yürütme, rasyonel düşünme, öğrenme gibi becerilerin üstünde durulmuştur. Ancak, yüksek IQ’ya sahip bu kişilerin, sosyal ve duygusal alanda yetersiz olduğu ve bu yetersizliklerin akademik başarıların sürekliliğini etkilediği saptanmıştır. Bu sonuçlar araştırmacıları, neden yüksek zekâlı bireylerin duygularıyla başa çıkamadığı, mutsuz olduğu ve ilişkilerde başarısız olduğu konusunu araştırmaya itmiştir (Roitman, 1999).

Araştırmacılar, yüksek IQ seviyesine sahip kişilerin hayatta mutsuz ve başarısız olmasında ve düşük IQ seviyesine sahip kişilerin mutlu ve başarılı olmasında etkin olan faktörleri incelemiştir. Sonuç olarak duygusal zekâyı ait becerilerin etkili olduğu saptanmıştır. Beyin üzerine yapılan çalışmalarda da, insanların zekâsını ölçmede IQ birincil etken olsa da, başarılı bir yaşam için ana etkenin duygusal zekâ olduğu bulunmuştur. Duygusal zekâ, kişiyi harekete geçiren ihtiyaçlarını, dürtülerini

ve değerlerini oluşturmakta, iş hayattındaki başarılarının ve yakın ilişkilerinin belirleyicisi olmaktadır (Goleman, 2004).

Problem çözme ve karar alma sürecinde bireyin dürtü ve duygularını fark edip yönetebilme becerisi ve kendini regüle edebilme becerisine sahip olması, hayatını olumlu etkilemektedir. Doğuştan getirilen bilişsel temelli zekâ seviyesinin düşük ya da yüksek olmasının yanında; bunun duygusal zekâyâ ait becerilerle desteklenmesi, bireyin yaşam doyumunu artırmaktadır (Extremera ve Rey, 2016).

Geçmişten bu yana bireylerin kriz yönetimi değerlendirildiğinde, normal hayat şartlarında başarılı ve yetkin olan bireylerin, ilişkileri ve duygusal süreçleri yönetememesine bağlı olarak yanlış kararlar aldığı ya da kötü alışkanlıklara bağımlı hale gelmeye başladıkları görülmektedir. Örneğin, istemedik ya da beklenmedik durumlarla karşılaşıldığında, ani öfke patlamalarının yaşanması ve ani tepkilerin verilmesi sonucu ilişkilerinin daha da kötüye gitmesi durumu olabilmektedir. Duygularını fark etme ve ifade etmede sorun yaşayan bireylerin; alkol, madde, ya da diğer nesnelere bağımlılık geliştirip ilişkilerden kendini soyutlaması durumu, bireyin depresyon, kaygı bozukluğu ya da öfke problemi gibi sorunlar yaşamasına neden olmaktadır (Balluerka ve diğerleri, 2016; Zysberg, 2018; Tannous ve Matar, 2010).

İnsan, sosyal bir varlık olduğundan, ilişkilere ihtiyaç duymaktadır. Doğduğu ilk sosyal çevre olan aileden yaşlılığa kadar birçok sosyal çevreye sahip olan bireyler için, ilişki kurma ve yürütme önem arz etmektedir. Bireyin, ilişki içinde olduğu kişinin sinyallerini fark edip doğru algılayabilmesi ve onun bakış açısına göre değerlendirme yapabilmesi, ilişkide kendi duygusal süreçlerini fark edip yönetebilme becerisine sahip olması, sosyal ve duygusal anlamda başarılı olmasını sağlamaktadır. Bu sebeple; yeniliklere karşı esnek olabilme, değişen hayat koşullarına karşı duygularını yönetebilme durumu, bireylerin ruh sağlığının kötü etkilenmesine ve olumsuz davranışların ortaya çıkmasına karşı önleyici nitelikte olmaktadır (Özen, 2013).

Çocukluk döneminden bu yana, bireylerin yetiştiği ortamın, duygusal ve sosyal gelişiminde etkili olduğu bilinmektedir. Birey, duygularını tanımayı ve ifade etmeyi doğumundan itibaren, ilk ebeveynlerinden öğrenmektedir. Çocukların ağlamalarına, duygularının farkında olmalarını sağlayan ve ifade etmesi için alan tanıyan ebeveyn tutumuna sahip bireyler, ergenlik döneminde yoğun stres ve duygusal süreçleri daha rahat atlatabilmektedirler. Ergenlik döneminde, yakın ilişki ve sosyal ortama verilen

önemin artması, duygusal yeteneklere sahip olunmasıyla, ilişkilerinde ve yaşamında doyumun artmasına neden olmaktadır. Ayrıca bireyin ilişkilerinde, duygularını kolaylıkla ifade edip karşısındakinin duygusal süreçlerine hâkim olması ile birlikte stresini ve kaygılarını yatıştırmak için kötü alışkanlıklara ya da bağımlılığa yönelme riski azalmaktadır (Baykan, 2014; Herodotou ve diğerleri, 2011) .

2.3.3. Duygusal Zekâ Üzerinde Etkin Olan Faktörler

Duygusal zekâ ile ilgili olarak literatürde farklı değişkenler ile ilişkisine bakılmış, çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan biri de sosyal zekâ becerileridir. Duygusal yeteneklere ait özellikler, ilişkilerde ve sosyal alanlarda kendini göstermektedir. Bundan yola çıkarak, Schutte ve arkadaşları (2001), sosyal beceriler ile duygusal zekâ arasındaki ilişkiyi incelemişler ve yüksek sosyal becerilere sahip bireylerin yüksek duygusal zekâyâ sahip olduğunu saptamışlardır.

İlişki kurulan kişinin bakış açısından yaklaşabilme ve onların duygularını anlayabilme becerisi olarak adlandırılan empatinin, duygusal zekâ üzerinde etkisini inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Mayer ve Cobb (2000) duygusal zeka ile empati arasındaki ilişkiye bakmış ve pozitif ilişki bulunduğunu saptamıştır. Ek olarak, empati faktörünün, zeka üzerindeki etkisini açıklayan diğer araştırmalar da bulunmaktadır (Quebbeman ve Rozell, 2002).

Newsome, Arla ve Catano (2000), Bar-On (1997) ölçeğini kullanarak, akademik başarı ile duygusal zekâ arasındaki ilişkiye bakmış; ilişki olmadığı bulunmuştur. Buna karşılık Cooper'ın (1997) araştırmasında ise yüksek duygusal zekâyâ sahip kişilerin, hayatının her alanında başarılı olduğu saptanmıştır.

Duygusal zekâ üzerinde etkili olan bir diğer faktör de 'yaş'tır. Yaş ile duygusal zekâ arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Sonuçlara göre, yaş arttıkça, bireylerin duygusal zekâ seviyeleri de artış göstermektedir (Bar-On ve diğerleri, 2000; Mayer ve Cobb, 2000; Derksen ve diğerleri 2002; Reiff ve diğerleri, 2001). Cinsiyet faktörü incelendiğinde ise, bazı araştırmalar erkek ve kadın olmanın duygusal zekâ üzerinde etkili bir faktör olmadığını saptarken, bazı araştırmalar ise, kadınların duygusal zekâ seviyelerinin, erkeklere göre daha yüksek olduğunu saptamıştır (Mayer, Salovey ve Caruso, 1999). Bar-On ve arkadaşları (2000), araştırmasında, kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark tespit edememiş, ancak

kadınların erkeklere göre, kişilerarası ilişkilerde ve stresle başa çıkma konusunda daha başarılı olduğunu saptamışlardır.

Aşan ve Özyer'in (2003) yaptığı araştırmada, duygusal zekâ üzerinde etkili olan yaş, cinsiyet, anne ve baba eğitim düzeyi, sınıf, gelir, kardeş sayısı gibi değişkenleri incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, literatürdeki bulguların tersine, yaş arttıkça, duygusal zekânın azaldığını saptamışlardır. Kadınların, erkeklerden daha yüksek duygusal zekâyâ sahip olduğunu, kardeşi olan bireylerin, olmayanlara göre duygusal zekâ seviyeleri yüksek bulunmuştur. Ancak, anne-baba eğitim, sınıf, gelir ve duygusal zekâ arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Anne-baba tutumları ve duygusal zekâ arasındaki ilişkiyi incelemek için araştırmalar yapılmış, bazılarında ilişki saptanırken, bazı araştırmalarda ise ilişki bulunamamıştır. Kalyoncuoğlu'nun (2018) araştırmasında, anne baba tutumları ile ilişkisi bulunamazken, Asghari ve Besharat (2011) pozitif anne baba tutumlarının, duygusal zekâ seviyelerini artırırken, negatif ve otoriter anne baba tutumunun ise duygusal zekâ seviyesini düşürdüğünü saptamışlardır. Cleveland (2014) ise, anne baba tutumları, duygusal zekâ ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Negatif anne baba tutumlarının ve saldırganlığın, duygusal zekâyı olumsuz yönde etkilediğini saptamıştır.

Duygusal zekâ seviyesi düşük olan bireylerde, duygularını düzenleme, stresli olaylarda kendi duygularını anlamlandıramama ve diğer bireylerin duygularını algılayamama durumu yaşanmaktadır. Bu nedenle, stresi yönetmekte zorluk çeken bireylerin sosyal ilişkileri kötüye gitmektedir. Olumsuz tutumlara sahip ebeveynlerin olduğu çevrede yetişen bireylerde, bu durumlara sık rastlanmaktadır (Nastasa ve Sala, 2012).

Duygularını fark edemeyen ve buna bağlı olarak duygularını ifade etme ve yönetmede güçlük çeken bireyler; öfke, yalnızlığa bağlı depresif durum ve kaygı gibi birçok problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu gibi problemlerle başa çıkmak için, bireyler bağımlılık geliştirmeye ve olumsuz davranışlar sergilemeye açık olmaktadır. Buna bağlı olarak yapılan araştırmalarda ise, duygusal zekâ ile bağımlılık arasında negatif ilişki saptanmıştır (Herodotou ve diğerleri, 2011).

Gelişen teknoloji ile birlikte, ebeveyni ile ilişkileri kötü olan ergen bireylerin, duygu düzenleme becerilerinin düşük olduğuna ve internet bağımlılığı seviyelerinin

yüksek olduğuna ulaşılmıştır (Wang ve diğerleri, 2017). Ayrıca, ebeveynleri tarafından ihmal edilmiş ve psikolojik istismara uğramış 11-15 yaş arası çocukların, duygusal zekâ seviyelerinin düşük olduğu ve akıllı telefon bağımlılık seviyelerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Herodotou ve arkadaşlarının (2011) yaptığı araştırmada ise bilgisayar oyun oynama sıklığı fazla olan bireylerin, duygusal zekâ seviyelerinin düşük olduğu saptanmıştır.

2.4. Dijital Oyun Kavramı ve Çeşitleri

Oyun, insan hayatının doğuştan gelen bir parçasıdır. Çocukluk çağında oyun, kendini ifade etme, kendini keşfetme ve dünyayı tanımada önemli rol oynar. Bu yüzden, çocuk gelişiminin ayrılmaz bir ögesi olarak düşünülmüştür (Vygotsky, 1967). Fakat günümüzde; teknolojinin ilerlemesi, şehirleşme ve oyun alanlarının yetersiz olması gibi nedenler ile birlikte geleneksel oyunlar azalmış, dijital oyunlara yönelim artmıştır.

Dijital oyun, bireylerin bir arayüz üzerinden etkileşime geçerek oynanan elektronik oyunlara denir. Bireyler; internetin, tabletin ve telefonların hayatımızda sık kullanılır hale gelmesi, her yere kolayca taşınabilmesi ile birlikte dijital oyunlara istenildiği zaman ulaşabilmektedir (Bülbül, Tunç ve Aydil, 2018).

Dijital oyunların oynanma sıklığına dair yapılan çalışmalarda, dünyada yaklaşık altı kişiden bir kişinin dijital oyun oynadığı, Türkiye’de ise 2016 yılından itibaren 30 milyon kişinin dijital oyun oynadığı bilinmektedir (Dijital Oyunlar Raporu, 2017). Dünya genelinde toplam oyun oynayanların sayısı WCP (2016) verilerine göre 1,5 milyar kişi olarak belirlenmiş; bunlardan 215 milyonu konsol oyunu oynayan, 1,1 milyarı bilgisayar oyunu, 1,2 milyarı ise telefon oyunu oynayan kişileri oluşturmaktadır. Bu verilere göre, hangi yaşlarda daha çok oynandığına bakılmış ve dijital oyunları oynama yaşı çok küçük yaşlara dayansa da, dijital oyunların en çok oynandığı evre genç yetişkinlik ve ergenlik dönemi olarak saptanmıştır (Irmak ve Erdoğan, 2016).

Dijital oyunlar, farklı temaları ve konseptleri içermektedir. İçeriğine göre değişen bu oyunlar, kullanıcılar tarafından çeşidine göre tercih edilmektedir. Bunlar; aksiyon oyunları, macera oyunları, strateji oyunları, rol yapma oyunları, simülasyon

oyunları, spor ve dövüş oyunlarıdır. Aksiyon oyunları, genellikle şiddet içeren ve hızlı olmayı gerektiren, zamanın önemli olduğu oyunlardır. Macera oyunları, keşfin ve problem çözmenin ön planda olduğu oyunlardır. Strateji oyunları, dikkatli hamle yapmayı gerektiren, planlama ve yönetmeye dair oyunları içermektedir. Rol yapma oyunlarında, gerçek dünyadan bağımsız, sanal olarak yaratılan karakterler oluşturulmakta ve takip edilmesi gereken bir kurgu bulunmaktadır. Simülasyon oyunları, gerçek dünyaya en yakın özellikleri içeren, üç boyutlu bir yapıda olan oyunları içermektedir. Spor ve dövüş oyunları ise, spor ve dövüş dallarının oyuna aktarılmış halini oluşturmakta ve karakter seçimi yaparken o spora ait yetenekleri içeren karakteri seçmeyi gerektiren oyunlara denmektedir.

2.4.1. Dijital Oyun Bağımlılığı

Dijital oyun bağımlılığının literatürde sabit bir tanımı olmamakla birlikte; bazı kaynaklarda, bilgisayar, telefon gibi ortamlarda oyunların uzun süre ve kontrolsüz oynanması şeklinde tanımlanmıştır (Thalemann, 2010). Genellikle, oyun yüzünden ihtiyaçlarını ve işlerini aksatma, oyunu kendi hayatına uyarlama ve oyun oynamayı diğer aktivitelerin yerine tercih etme durumu söz konudur.

Dijital oyun bağımlılığı, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı-5 (DSM-5)'te internette oyun oynama bozukluğu olarak kabul edilmiştir (APA, 2013). Amerikan Psikiyatri Derneği, dijital oyun bağımlılığının klinik olarak desteklenen bir zihinsel hastalık olarak kabul edilmesi için daha fazla araştırma yapılması gerektiğini belirtmiştir. Ancak dijital oyun bağımlılığının araştırma geçmişi otuz yıla dayanmaktadır. Son yıllarda bu konuda kliniklere başvurunun artması, aile ve okulların arayışa girmeleri, yapılan çalışmaların ortaya koyduğu kanıtlar, endişeleri artırmaktadır (Griffiths ve Meredith 2009; Ko, 2014; Wood, 2008; Young, 2009).

Griffiths, dijital oyun bağımlılığını tanımlamak için, DSM'de yer alan 'patolojik kumar oynama' tanı ölçütlerinden faydalanmış ve dijital oyun bağımlılığını yedi madde ile açıklamıştır (Griffiths ve Davies, 2005).

Dijital oyun bağımlılığına ilişkin ilk madde olan 'önem atfetme' maddesinde, birey için oyun oynamak çok önemlidir. Birey, sürekli oyun oynamak istemekte, oyun hakkında fazla düşünmekte ve sonuç olarak bunlar bireyi fazla oyun oynamaya itmektedir. Bunun sonucunda, sorumluluklar ihmal edilmekte, sosyal faaliyetlere olan ilgi ve zaman azalmaktadır. İkinci madde olan 'tolerans' konusunda, birey başlangıçta

elde ettiği duygu durumunu yakalamak için oyunda kaldığı süreyi uzatmaktadır. Oyun oynamada geçirilen zamanın, bağımlı olmayı artırdığı, fakat dijital oyun bağımlılığına sahip olmak için tek başına bu maddenin yeterli olmadığı bulunmuştur (Gentile, 2009). ‘Yoksunluk’ maddesinde ise, oyun oynama durumu engellendiğinde ya da bittiğinde, bireylerin öfkeli olma, tekrar oyun oynamak isteme, içe kapanma gibi duygu ve davranış sergilemesi söz konusudur.

Bireylerin, deneyimlediği kötü olay sonucu duygularıyla başa çıkamadıkları anda, sorunlarından kaçıp oyuna yönelmesi ve oyunda heyecanlanıp sakinleşmesi durumuna ‘duygu durum değişikliği’ denmektedir. Çocuk veya ergenleri oyundan uzaklaştırmaya çalışan ebeveynler, çocuklarının öfkelenildiğini ve yoksunluk çektiğini fark etmektedir. Bunun sonucunda oyundan ayrı kalmayı başaramayan ergenlerin, oyun oynama sıklığı ve süresinin tekrar en tepeye kadar ulaşması durumu ‘nüksetmenin’ yaşandığını göstermektedir. Sosyal hayattan soyutlanan ve çevrenin yoğun baskılarına maruz kalan bireyler, yalan söyleyerek ya da kavga ederek, çevredekilerle ‘çatışma’ yaşayabilmektedir. Tüm bunlar sonucu, sorumluluklarını ve öz bakımını ihmal etme, yakın ilişkilerinde sorun yaşama, akademik anlamda başarısız olma durumlarıyla karşılaşan bireylerin ‘problemleri’ daha da artmaktadır (Griffiths ve Davies, 2005).

2.4.2. Dijital Oyun Bağımlılığını Etkileyen Faktörler

Dijital oyunların bireyler üzerindeki yarattığı bazı duygular, bireyleri daha fazla oyun oynamaya ve bağımlılık geliştirmeye itmektir. Oyun oynamaya motive eden ve bağımlılığa yol açan faktörler; başarı, sosyal ve oyuna dalma olarak üç başlıkta incelenmektedir (Yee, 2006).

Dijital oyunların içeriğindeki ‘başarı’ faktörü, oyunda sanal olarak statü, ödül etme ve yükselip ilerleme ile ilgili bir durumdur. Ayrıca oyun içi performansı iyileştirmek için tüm kurallara hâkim olma gibi mekaniğine dair bilgi edinme ve diğer oyuncularla rekabete girme durumu, oyun oynama sıklığını artırmaktadır.

Dijital oyunlar, ‘sosyal’ bir içeriğe de sahiptir. Oyuncular; oyun içerisinde birbirleri ile uzak şehirlerde olsalar bile ilişki kurmakta, sohbet ederek birbirleri ile ekip çalışması halinde olmaktadır.

Dijital oyun bağımlılığını etkileyen bir diğer faktör de ‘oyuna dalma’ dır. Bireyler, keşif yoluyla, bir sonraki adımın bilinmezliği içerisinde ve bu durum onları motive etmektedir. Bireyler, oyunda ortamı ve karakterleri istediği şekilde oluşturabilmekte, özelleştirip kontrol edebilmektedir. Oyunda rol yaparak, gerçek yaşamda istediği role bürünebilmekte ve bu durum bireye, gerçek dünyanın stresinden uzaklaşma imkânı sağlayarak gerçeklerden kaçma isteği yaratmaktadır (Yee, 2006).

Bireylerin dijital oyun bağımlılığına sahip olmasında, kişisel özelliklerin de etkisi bulunmaktadır. Özellikle, sosyal ortamlardan dışlanan ve bu konuda korkusu, eksikliği olan bireyler, çevrimiçi oyunlarla arkadaş edinimi sağlayarak, sosyal anlamda yüz yüze olmaktan kaçmaktadır. Ayrıca, sevdiği kişilere karşı kaybetme korkusu yaşayan bireylerde, oyun aracılığıyla o kişilerle sürekli birlikte olma durumu yaşamaktadır. Yenilik arayışı içinde olan kişiler, toplum tarafından kötü özelliklere sahip olmuş kişiler ya da özgüveni düşük, kararsız ve endişeli, kişilik özelliklere sahip kişiler; oyunda, gerçek hayat risklerinden kopmuş, fiziksel olarak güvenli, anonim bir alan yaratması nedeniyle bağımlı hale gelmektedir (Sussman ve diğerleri, 2018).

Yapılan araştırmalarda, aile ilişkilerinin zayıf olması ve aile içi çatışmaların olması, bireyleri daha fazla oyun oynamaya ittiği saptanmıştır. Sosyal desteğin fazla olması ve aile ilişkilerinin kuvvetli olması, dijital oyun bağımlılığı için koruyucu faktör olarak görülmektedir. Zayıf akademik performans ve negatif anne-baba tutumuna sahip olma ise, risk faktörlerini oluşturmaktadır (Sussman ve diğerleri, 2018).

Göldağ (2018), liseye giden ergen öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmada, dijital oyun bağımlılığı ile demografik özellikler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu sonuçlara göre, erkeklerin kadınlara göre daha fazla oyun bağımlısı olduğu, bilgisayar ve cep telefonuna sahip olanların, olmayanlara göre oyun bağımlılığı seviyelerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Anne- baba eğitim düzeyi yüksek olan ergenlerin, anne-baba eğitim seviyesi düşük olanlara göre dijital oyun bağımlılığı düzeyleri yüksek olduğu görülmüştür. Gelir seviyelerine bakıldığında ise, aile gelir seviyesi yüksek olan ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeyinin daha fazla olduğu görülmüştür.

Yabancı literatüre bakıldığında; dijital oyun bağımlılığı ile birçok değişken arası ilişki incelenmiştir. Bunlardan biri de cinsiyettir. Kadınların daha çok oyun

bağımlılığına sahip olduğunu saptayan araştırmalar varken; erkeklerin daha çok oyun bağımlısı olduğuna dair araştırmalar da bulunmaktadır. Ayrıca oyun içeren kısa zamanlı telefon kullanımı ya da uygulamaların, oyun bağımlılığını artırdığı görülmektedir. Saldırganlık, zayıf sosyal uyum, kaçınan davranış, düşük empati, düşük okul performansı, ve siber zorbalık faktörlerinin dijital oyun bağımlılığı için risk oluşturduğu saptanmıştır (Sussman ve diğerleri, 2018).

Ek olarak yapılan araştırmalarda, bilgisayar sahibi olmanın dijital oyun bağımlılığını etkileyen bir faktör olup olmadığı araştırılmış ve Shi (2007) bilgisayarı olan bireylerin, olmayanlara göre bağımlılık düzeyinin daha yüksek olduğunu saptamıştır.

2.4.3. Dijital Oyunların Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Literatürde, dijital oyun ile yapılan araştırmalara bakıldığında, birçoğunun olumsuz etkileri üzerinde durduğu görülmektedir. Ancak dijital oyunlar, kontrollü kullanıldığında, olumlu etkilere sahip olabilmektedir. Dijital oyunların, bireyleri yoğun iş ve stresli olaylardan uzaklaştırıp stresini azalttığı ve rahatlattığı bilinmektedir. Bu rahatlamalar, bireylerin problemlerine karşı daha çözüm odaklı bir yaklaşım geliştirmelerine sebep olmaktadır (Griffiths ve Davies, 2005).

Dijital oyunların diğer olumlu etkilerinden biri de, eğitim amaçlı kullanıldığında, öğrenmeyi kolaylaştırdığıdır (Gentile ve Gentile, 2008). Drummond ve Sauer (2014) ergenler üzerinde yaptığı araştırmada, bazı derslerde dijital oyunların kullanılmasının, başarıyı etkileyip etkilemediğini incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda, dijital oyunları oynama sıklığının, başarıyı çok az etkilediği saptanmıştır.

Dijital oyunların olumsuz etkileri, bireylerin oyunları kontrolsüz ve uzun süreli oynamaları sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu kontrolsüz kullanım; bireyi, fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik anlamda kötü etkiler hale gelmektedir. Fizyolojik olarak, en çok uyku ve beslenme düzeni kötü etkilenmektedir. Dijital oyunlarla fazla vakit harcayan oyuncularda, düzensiz ve yetersiz beslenme ya da bazı durumlarda obezite, düzensiz uyku, yetersiz hareket etme sonucu kas ve iskelet sorunları, öz bakımda yetersizlik görülmektedir (Starcevic ve diğerleri, 2011)

Kontrolsüz ve uzun süreli oyun oynayan bireylerle yapılan çalışmada; oyun oynama sonucu sorumluluklarını yerine getiremedikleri, oyunu bırakamamaları ve

gerçek ile sanal dünyayı ayırt etmede zorlandıkları gibi durumlar gözlenmiştir. Bu durumlar ise; ergenlerin sosyal ilişkilerini olumsuz etkilenmesine, akademik başarısının azalmasına ve gerçeklik algısının bozulmasına neden olmaktadır (Horzum, 2011).

Dijital oyun oynama ile meydana gelen psikososyal problemler ise; yaşam doyumunun azlığı, yalnızlık, depresyon, kaygı, saldırganlık, sosyal olarak geri çekilme, dikkat sorunları şeklindedir. Starcevic ve arkadaşları (2011) dijital oyunları kontrolsüz oynayan bireylerle araştırmalar yapmış Belirti Tarama Listesi 90 (SCL-90)'ın alt boyutları olan somatizasyon, obsesyon, kişilerarası duyarlılık, depresyon, anksiyete, öfke, fobi, paranoya ve psikotik belirti ölçeklerinden, kontrollü oynayan oyunculara göre daha yüksek puanlar aldıklarını saptamışlardır.

2.4.4. Dijital Oyunların Ergenler Üzerindeki Etkileri

Ergenlik dönemi fiziksel, bilişsel ve sosyal anlamda gelişmelerin yaşandığı bir dönem olduğundan, stres faktörleri bu dönemde artmaktadır. Bunun yanında, günümüzde teknolojinin gelişmesi ile birlikte, sosyal iletişimler dijital ortamlara taşınmaktadır. Belirtilen bu faktörlerden dolayı, ergenlerde dijital alanlara yönelim artmaktadır. Yapılan çalışmalara bakıldığında, dijital oyun bağımlılığının en sık olduğu evre ergenlik ve gençlik dönemini oluşturmaktadır (Irmak ve Erdoğan, 2016).

Dünya genelindeki yapılan çalışmalara bakıldığında dijital oyun bağımlılığı, Tayland, Çin ve Güney Kore'deki ergenlerde önemli bir sorun haline geldiği görülmekte ve bu ülkelerde dijital oyun bağımlılığına dair çalışmalara sık rastlanmaktadır. ABD'de yapılan araştırmalarda, ergenlerin neredeyse hepsinin dijital oyun oynadığını ve %15'inin bağımlı olduğu saptanmıştır (İlgaz, 2015).

Ergenlik dönemi ile ilgili yapılan araştırmalarda, yoğun olarak dijital oyun oynamak, sıklıkla bağımlılık yapan bir davranış olarak belirtilmektedir (Griffiths ve Davies, 2005; Gentile, 2009). Bazı araştırma sonuçlarına göre, dijital oyunların oynanma sıklığı, ne zaman oynandığı ve içeriğine göre olumlu etkileri de olabileceği saptanmıştır. Dijital oyunların amaca yönelik ya da eğitimsel amaçla kontrollü oynandığında, ergenler üzerinde olumlu etkileri olduğu bulunmuştur. Stresi azalttığı, dikkati uzun süre yoğunlaştırabildiği gibi olumlu sonuçlara ulaşılmıştır (Tarhan, 2007).

Dijital oyunların faydaları olduğu gibi birtakım kötü sonuçları da bulunmaktadır. Uzun süre ekrana bakma sonucu, göz problemleri, kilo problemleri ve düzensiz uyku sonucu sosyal ve bireysel yaşamları kötü etkilenmektedir (Kaplan, 2016). Dijital oyuna fazla vakit harcayan ergenler, sosyal çevreden uzaklaşmakta ve gerçek yaşamdan kopmaktadır. Bu da bireyleri yalnızlığa ve depresif düşüncelere itmektir. Sonuç olarak yalnız kalan bireyler, daha fazla oyun ile vakit geçirmekte ve bu bir döngü halini almaktadır (Musluoğlu, 2016).

Kayaoğlu'na göre ergenlerin dijital oyunları fazla oynamasının; algılamasının yavaşlaması, muhakeme becerisinin kötüye gitmesi, söylenenleri anlamakta zorluk çekme, odaklanma güçlükleri, boş gözlerle bakma, düşüncede sabitlik ve saldırgan tutumlar gibi belirtilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Aydın, 2011)

Dijital oyunların içeriğinde yer alan şiddet, suç ve savaş gibi olumsuz temaların, hayatın bir parçası gibi görülmesinin, gençlerde düşmanlık, umursamazlık gibi olumsuz tutumlara yol açtığı bulunmuştur (Muslu ve Bolişik, 2009).

Dijital oyun bağımlılığı, depresyon ve okul başarısı arasındaki ilişkinin araştırıldığı araştırma, iki yıl boyunca çocuk ve ergenler üzerinde yapılmıştır. Bağımlı olmayıp sonradan bağımlı hale gelen ergenlerde depresyon, kaygı ve sosyal fobi görülmüş ve okul başarısı kötüleşmiştir. Bağımlı iken, kontrollü oyuncu hale gelen ergen bireylerde ise bu durum tam tersi şeklinde gelişmiştir (Gentile ve diğerleri, 2011).

Alman ergen bireylerin oluşturduğu örnekleme, oyun bağımlılığı ile yüksek uyuşturucu ve alkol kullanımı, düşük kişilerarası ilişki kalitesi, okuldaki problemler, uyku süresinin azalması, boş zaman etkinlikleri ve intihar düşüncesi ilişkili bulunmuştur (Rehbein ve diğerleri, 2010).

2.4.5. Aile ve Dijital Oyun Bağımlılığı

Aile bireyleri arası etkileşim, çocukların fiziksel ve sosyal ortamlardaki olayları nasıl algıladıklarını, yorumladıklarını ve yanıt verdiklerini etkileyen önemli bir sosyalleşme kaynağını oluşturmaktadır (Chen ve diğerleri, 2004). Ancak geçmişten bugüne aile sistemleri değişmiş, etkileşim ve paylaşımlar daha azalır hale gelmiştir. Aile bireyleri sayısında azalma olmuş ve geniş aileler azalmıştır. Günümüzde, annelerin de babalar gibi aktif bir iş hayatına sahip olduğundan, aile bireyleri akşam

vakitleri bir araya gelir olmuşlardır. Birliktelikten çok, bireyselliğin etkin olduğu günümüz ailelerinde, topluca vakit geçirme oranları belirgin oranla azalmıştır. Sonuç olarak, bireyler yalnız bir yaşamaya ve sorunlarını bireysel olarak halletmeye çalışmaktadır. Bu gibi nedenlerden dolayı, aile-çocuk etkileşimleri olumsuz yönde etkilenir hale gelmektedir (Nichols, 2013).

Aile ilişkileri, ergenlik döneminde bireylerin hayatlarında çocukluk döneminde olduğu gibi etkin ve önemli bir yere sahiptir. Bireylerin, özerk olma ve toplumda kimlik kazanma aşamasında, ailenin olumlu tutumu ve desteği, ergen bireyler için koruyucu bir faktördür. Ancak olumsuz tutumlar, ergenler için bir risk faktörü oluşturmakta ve onları psikolojik ve sosyolojik anlamda kötü etkileyebilmektedir (Baumrind, 1991).

Aile ve ergenler arasındaki ilişki dijital oyun bağımlılığı geliştirmesinde, koruyucu bir faktör olabilirken, bir risk faktörü haline de gelebilmektedir. Aile ilişkileri sıcak ve kuvvetli olan ergenlerin, stresli anlarını ailenin desteğiyle daha rahat atlatabilirken; aile bireyleri arasındaki ilişkilerin soğuk ve katı olduğu durumda, gelişen teknoloji ile birlikte bireyler, stresli vakitlerinin çoğunu dijital oyun ile geçirmektedir. Ailenin, ergen bireylerin hayatında olumsuz bir etki halinde olması, sorunlu davranış geliştirmesine neden olmaktadır. Bu yüzden, ailenin ergen bireylerle olan ilişkisi, çoğu konuda kilit bir noktada bulunmaktadır (Yiğit, 2017).

Araştırmalara bakıldığında, olumlu ebeveyn ilişkilerine sahip ergenlerde, dijital oyun şiddeti ve saldırganlık daha az görülürken; olumsuz ebeveyn tutumuna maruz kalan ergenlerde, dijital oyunla geçirdiği vakit, şiddeti ve saldırganlık düzeyi daha yüksek bulunmuştur (Wallenius ve Punamäki, 2008).

Ayas ve Horzum (2013), yaptıkları araştırmada ihmalkâr ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip çocuklarda, demokratik ebeveyn tutumuna sahip çocuklara göre daha yüksek düzeyde internet bağımlılığı durumu olduğunu saptamıştır.

Çakmen (2004), ilkokul 3-4-5. Sınıflarda okuyan öğrencilerle çalışma yapmış, öğrencilerin bağımlılık düzeyi ile anne-baba tutumları arası ilişkiyi incelemiştir. Demokratik tutumu benimseyen anne-babaların, çocukta bağımlılık davranışını azalttığı görülmüştür.

Eni (2017), lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada, dijital oyun bağımlılığı ile ebeveyn tutumunu incelemiştir. Araştırma sonucunda; babanın eğitim düzeyi arttıkça dijital oyun bağımlılığının azaldığı bulunmuştur.

Kwon ve arkadaşları (2011) yaptığı çalışmada, ergenlerin yaptığı etkinlikleri görmezden gelen ve ihmal eden, onlara baskı yapan ve onlara karşı düşmanlık gösteren ebeveyn gibi zayıf bir ilişki algıladıklarında, internet oyunlarına harcanan zamanı artırma eğiliminde olduklarını saptamıştır. Ayrıca Zhu ve arkadaşlarının (2015) yaptığı çalışmada, ebeveyn ve ergen bireyler arasında olumlu ilişki olmasının, arkadaş ve okul ilişkilerinin daha iyi olmasını ve oyun bağımlılığının daha az görülmesini sağladığı bulunmuştur.

Sonuç olarak, literatürdeki yapılan araştırmalarda da görüldüğü üzere, ergen bireylerin dijital oyun bağımlılığı geliştirmelerinde aile faktörü önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Tüm bu veriler değerlendirildiğinde ergenlerde, dijital oyun bağımlılığı, anne-baba tutumu ve duygusal zekâ üzerine araştırmaların olduğu ve bu değişkenlerin birbiri ile ilişkilerin bulunduğu saptanmaktadır. Ancak literatürde; ergenlik dönemindeki anne baba tutumu, duygusal zekâ ve dijital oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu bulunmuştur. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı da, ergenlik dönemindeki algılanan anne-baba tutumu ile duygusal zekâ arasındaki ilişkide, dijital oyun bağımlılığının aracı rolünü incelemektir.

BÖLÜM 3

3. AMAÇ VE HİPOTEZLER

3.1. Amaç

Bir önceki bölüm olan literatür kısmında bahsedildiği üzere yapılan çalışmalara bakıldığında, anne baba tutumları ile dijital oyun bağımlılığı arasında (Wallenius ve Punamäki, 2008; Kwon ve diğerleri, 2011; Zhu ve diğerleri, 2015; Eni, 2017), ebeveyn tutumu ile duygusal zekâ arasında (Odabaşı, 2003; Nastasa ve Sala, 2012; Alan, 2019) ve dijital oyun bağımlılığı ile duygusal zekâ (Herodotou ve diğerleri 2011; Wang ve diğerleri, 2017) arasındaki ilişkiyi ayrı ayrı inceleyen çalışmalara rastlanırken, bu değişkenler arasındaki ilişkiyi aracılık hipotezleri üzerinden inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Ek olarak, bu değişkenlerin ayrı ayrı, algılanan anne baba tutumu ile duygusal zekâ, algılanan anne baba tutumu ile dijital oyun bağımlılığı arasındaki ilişkilerinin incelenmesi durumu, bahsedilen değişkenler arası ilişkilerdeki aracı değişkenlerin rolünün olabileceğini düşündürmektedir.

Algılanan anne baba tutumu, duygusal zekâ ve dijital oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiyi araştıran bu çalışmanın temel amacı, ergenlik döneminde ergenlerin algıladıkları anne ve baba tutumlarının duygusal zekâ seviyeleri ile olan ilişkisinde, dijital oyun bağımlılık seviyelerinin etkili olup olmadığını araştırmaktır. Bu nedenle bu araştırmanın temel amacı, ergenlik dönemindeki algılanan anne-baba tutumları ile duygusal zekâ arasındaki ilişkide, dijital oyun bağımlılığının aracı (medyator) etkisinin bulunup bulunmadığını araştırmaktır. Bu doğrultuda geliştirilen hipotezlerde algılanan ebeveyn tutumu yordayıcı değişken, duygusal zekâ yordanan değişken, dijital oyun bağımlılığı ise aracı değişken olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın yan amaçları ise; algılanan anne baba tutumu, duygusal zeka ve dijital oyun bağımlılığı ile sosyodemografik özellikler arasında ilişkinin anlamlı olup olmadığına bakmak ve bu değişkenlerin üzerinde hangi sosyodemografik özelliklerin

etkili olduğunu belirterek literatürde yapılan çalışmaları ne derecede desteklediğini sunmaktır. Ayrıca, dijital oyun bağımlılığı seviyelerinin, anne baba tutumlarına ve duygusal zekâ seviyelerine göre farklılaşma durumunu ortaya koyan bu çalışma, literatürde sınırlı olarak görülen bu alana katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

3.2. Hipotezler

H1: Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumu ile duygusal zekâ arasındaki ilişkide dijital oyun bağımlılığı düzeyi anlamlı bir medyatör (aracı) etkiye sahiptir. Bu doğrultuda geliştirilen işlemsel hipotezler şu şekildedir.

A: Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumu, duygusal zekâ düzeyi üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkiye sahiptir.

B: Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumu, dijital oyun bağımlılığı düzeyi üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkiye sahiptir.

C: Ergenlerde dijital oyun bağımlılığı düzeyi, duygusal zekâ düzeyi üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkiye sahiptir.

D: Ergenlerde dijital oyun bağımlılığı düzeyinin etkisi kontrol edildiğinde, ebeveyn tutumu ile duygusal zekâ düzeyi arasındaki ilişki anlamlılığını yitirecektir.

H2: Katılımcıların, algılanan ebeveyn tutumları, duygusal zekâ ve dijital oyun bağımlılık düzeyleri sosyodemografik özelliklerine göre anlamlı olarak değişecektir. Bu doğrultuda belirlenen işlemsel hipotezler şu şekildedir.

A: Katılımcıların algıladıkları ebeveyn tutumları; cinsiyet, yaş, kaçınıcı sınıfta oldukları, hangi okulda okudukları, okul başarısı, kaç kardeş oldukları, kaçınıcı çocuk oldukları, kendilerine ait bilgisayar ve oda olma durumu, gün içinde dijital oyun oynama süresi, oynanılan dijital oyun aracı ve dijital oyun türü, geçmişte psikolojik desteğe duyulan ihtiyaç, aile ile birlikte geçirilen süre, sosyoekonomik durum, ebeveynlerinin eğitim durumu, sosyoekonomik durum ve ebeveyn birliktelik durumuna göre anlamlı olarak değişecektir.

B: Katılımcıların duygusal zekâ düzeyleri; cinsiyet, yaş, kaçınıcı sınıfta oldukları, hangi okulda okudukları, okul başarısı, kaç kardeş oldukları, kaçınıcı çocuk oldukları, kendilerine ait bilgisayar ve oda olma durumu, gün içinde dijital oyun oynama süresi, oynanılan dijital oyun aracı ve dijital oyun türü, geçmişte psikolojik desteğe duyulan ihtiyaç, aile ile birlikte geçirilen süre, sosyoekonomik durum, ebeveynlerinin eğitim durumu, sosyoekonomik durum ve ebeveyn birliktelik durumuna göre anlamlı olarak değişecektir.

C: Katılımcıların dijital oyun bağımlılığı düzeyleri; cinsiyet, yaş, kaçınıcı sınıfta oldukları, hangi okulda okudukları, okul başarısı, kaç kardeş oldukları, kaçınıcı çocuk oldukları, kendilerine ait bilgisayar ve oda olma durumu, gün içinde dijital oyun oynama süresi, oynanılan dijital oyun aracı ve dijital oyun türü, geçmişte psikolojik desteğe duyulan ihtiyaç, aile ile birlikte geçirilen süre, sosyoekonomik durum, ebeveynlerinin eğitim durumu, sosyoekonomik durum ve ebeveyn birliktelik durumuna göre anlamlı olarak değişecektir.

BÖLÜM 4

4. YÖNTEM

4.1. Katılımcılar

4.1.1. Katılımcı Verilerinin Toplanması

Araştırmanın örneklemini; İstanbul ilinin Avrupa yakasında bulunan Anadolu Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve bir Özel Lise ile Anadolu yakasında bulunan iki Özel Lisede okuyan 14-18 yaş aralığındaki lise öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmada, seçkisiz olmayan uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. TÜİK'in 2018'de yayınladığı veriler doğrultusunda Türkiye'de 14-18 yaşları arasındaki kişi sayısının yaklaşık 6.400.000 olduğu bulunmuştur (TÜİK, 2018). Bu sonuçlara göre Raosoft Örneklem Hesaplama Aracı ile yapılan analiz sonucunda tavsiye edilen minimum örneklem sayısı 385 olarak hesaplanmıştır. Toplamda 478 lise öğrencisinin oluşturduğu bu çalışmanın işleme ve dışlama kriterleri aşağıdaki gibidir:

Çalışmanın İşleme Kriterleri

1. 14-18 yaş aralığında olmak
2. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı örgün eğitime devam ediyor olmak

Çalışmanın Dışlama Kriterleri

1. Hali hazırda psikolojik tedavi alıyor olmak
2. Hali hazırda psikiyatrik ilaç kullanıyor olmak

4.1.2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan 478 katılımcının demografik bilgileri aşağıda Tablo 4'de verilmiştir. Araştırmaya toplamda 509 kişi katılmış, ancak bunlardan 31 kişi dışlama kriterleri nedeniyle araştırmaya dâhil edilmemiştir. 31 kişiden 13'ü hali hazırda

psikolojik tedaviye devam ediyor olduğundan, 15'i psikiyatrik tedavi görüyor olduğundan, 3 kişi de 14-18 yaş aralığında olmadığından analize sokulmamıştır.

Tablo 4'teki veriler incelendiğinde; katılımcıların %46,4'ünün (n=222) kadın, %53,6'sının (n=256) erkek olduğu bulunmuştur. Katılımcıların yaşlarına bakıldığında; %20,1'inin (n=96) 14 yaşında, %31,8'inin (n=152) 15 yaşında, %18,4'ünün (n=88) 16 yaşında, %21,8'inin (n=104) 17 yaşında, %7,9'unun (n=38) 18 yaşında olduğu görülmektedir. Katılımcıların hangi sınıfta okuduklarına bakıldığında; %36,2'sinin (n=173) Lise 1'e gittiği, %21,3'ünün (n=102) Lise 2'ye, %19,9'unun (n=95) Lise 3'e, %22,6'sının (n=108) Lise 4'e gittiği görülmektedir.

Katılımcıların gittikleri okul ise şu şekildedir; %36,4'ünün (n=174) Anadolu Lisesine gittiği, %13,8'inin (n=66) Meslek Lisesine, %28,5'inin (n=136) Anadolu yakasındaki Özel Liseye, %21,3'ünün (n=102) Avrupa yakasındaki Özel Liseye gittikleri bulunmuştur.

Katılımcıların okul başarısına bakılmış; %75,7'sinin (n=362) orta ve düşük düzeyde, %24,3'ünün ise (n=116) yüksek düzeyde okul başarısı olduğu görülmüştür.

Katılımcıların kardeş sayısına bakıldığında; %16,1'inin (n=77) tek çocuk olduğu, %45,4'ünün (n=217) iki kardeş olduğu, %25,1'inin (n=120) üç kardeş olduğu ve %13,4'ünün (n=64) dört ve üzeri kardeş olduğu görülmüştür. Kardeş sırasına göre incelendiğinde ise; %50'sinin (n=239) ilk çocuk olduğu, %33,9'unun (n=162) ikinci çocuk olduğu, %16,1'inin (n=77) ise üçüncü ya da daha üzeri sıradaki çocuk olduğu görülmüştür.

Ayrıca katılımcıların kendine ait odası ve bilgisayarı olup olmadığına bakılmış; %80,3'ünün (n=384) kendine ait odası olduğu, %19,7'sinin (n=94) ise kendine ait odası olmadığı, %78,5'inin (n=375) kendine ait bilgisayarı olup %21,5'inin (n=103) ise kendine ait bilgisayarı olmadığı saptanmıştır.

Ek olarak araştırmada, gün içinde dijital oyun oynama sürelerine odaklanılmış; %66,3'ünün (n=317) günde 1 saatten az dijital oyun oynadığı, %33,7'sinin (n=161) ise günde 1 saatten fazla oynadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların dijital oyun oynarken kullandığı araçlara bakıldığında; %36,2'sinin (n=173) araç olarak bilgisayarı kullandığı, %63,6'sının (n=304) ise araç olarak telefon kullandığı görülmektedir.

Ayrıca katılımcıların %68,6'sının (n=328) çevrimiçi dijital oyun oynadığı, %31,2'sinin (n=149) çevrimdışı dijital oyun oynadığı saptanmıştır.

Katılımcıların geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyma durumuna bakıldığında; katılımcıların %27,8'i (n=133) psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu, %72,2'si (n=395) ise geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duymadığını belirtmiştir.

Araştırmada aile ile gün içinde geçirilen vakit ele alınmış; katılımcıların %45,2'sinin (n=216) ailesi ile günde 2 saatin altında vakit geçirdiği, %33,1'inin (n=158) 3-4 saat geçirdiği, %21,8'inin (n=104) ise günde 5 saat ve üzeri vakit geçirdiği görülmüştür.

Katılımcıların aylık gelir düzeyine bakıldığında; %32,6'sının (n=156) aylık geliri 350'ün altında, %27,7'sinin (n=129) aylık geliri 3500-4500 arasında iken %40,4'ünün (n=193) 4500 ve üzeri olduğu bulunmuştur. Anne baba eğitim düzeylerine göre incelendiğinde ise; katılımcıların annelerinin %34,3'ünün (n=116) ilkokul mezunu, %24,1'inin (n=115) ortaokul mezunu, %32,2'sinin (n=154) lise mezunu, %19,5'inin (n=93) ise üniversite ve üzeri kademedan mezun olduğu görülmektedir. Baba eğitim düzeyine bakıldığında; %14'ünün (n=67) ilkokul mezunu, %29,9'unun (n=143) ortaokul mezunu, %36,4'ünün (n=174) lise mezunu, %19,7'sinin (n=94) ise üniversite ve üzeri kademedan mezun olduğu bulunmuştur.

Anne-baba birlikteliğine göre incelendiğinde; katılımcıların %88,5'inin (n=423) anne-babası birlikte iken, %11,5'inin (n=55) ise ayrı olduğu görülmekte ve ayrı olanların %8,6'sinin (n=41) anne ile birlikte yaşadığı, %2,1'inin (n=10) ise baba ile yaşadığı görülmektedir.

Tablo 4: Katılımcıların Sosyodemografik ve Diğer Bilgileri

Demografik Bilgiler		n	%
Cinsiyet	Kadın	222	46,4
	Erkek	256	53,6
Yaş	14	96	20,1
	15	152	31,8
	16	88	18,4
	17	104	21,8
	18	38	7,9
	Sınıf	Lise 1	173
	Lise 2	102	21,3

Okul	Lise 3	95	19,9
	Lise 4	108	22,6
	Anadolu Lisesi	174	36,4
	Meslek Lisesi	66	13,8
	Özel Lise / Anadolu	136	28,5
	Özel Lise / Avrupa	102	21,3
Okul başarısı	Orta ve altı	362	75,7
	Yüksek	116	24,3
Kardeş Sayısı	1	77	16,1
	2	217	45,4
	3	120	25,1
	4 ve üstü	64	13,4
Kardeş Sırası	1	239	50
	2	162	33,9
	3 ve üstü	77	16,1
Kendine ait oda ²	Var	384	80,3
	Yok	94	19,7
Kendine ait bilgisayar	Var	375	78,5
	Yok	103	21,5
Gün içinde oynanan dijital oyun süresi	1 saatten az	317	66,3
	1 saatten fazla	161	33,7
Dijital oyun aracı	Bilgisayar	173	36,2
	Cep Telefonu	304	63,6
Oyun türü	Çevrimiçi	328	68,6
	Çevrimdışı	149	31,2
Geçmişte psikolojik desteğe olan ihtiyaç	Var	133	27,8
	Yok	395	72,2
Aile ile geçirilen süre	0-2 saat	216	45,2
	3-4 saat	158	33,1
	5 saat ve üstü	104	21,8
Gelir	0-3500	156	32,6
	3500-4500	129	27,7
	4500 ve üstü	193	40,4
Anne eğitim düzeyi	İlkokul	116	24,3
	Ortaokul	115	24,1
	Lise	154	32,2
	Üniversite ve üstü	93	19,5
Baba eğitim düzeyi	İlkokul	67	14
	Ortaokul	143	29,9

Anne-baba	Lise	174	36,4
	Üniversite ve üstü	94	19,7
	Birlikte	423	88,5
	Ayrı	55	11,5
Anne-baba ayrı ise kiminle kalıyorsunuz?	Anne	41	8,6
	Baba	10	2,1

4.2. Veri Toplama Araçları

Bireylerin ölçek yolu ile edinilemeyecek olan demografik bilgilerini öğrenmek amacıyla Sosyodemografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Bu çalışmada kullanılacak olan ölçekler; Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (DOBÖ-7), Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) ve Bar-On Duygusal Zekâ Ölçeği Çocuk ve Ergen Formu (EQ-i (YV))'dur.

4.2.1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Sosyodemografik Bilgi Formu aracılığıyla lise öğrencilerinden oluşan katılımcılardan; cinsiyet, yaş, sınıf, okul, okul başarısı, kardeş sayısı, doğum sırası, kendilerine ait oda ve bilgisayara sahip olma durumu, gün içinde dijital oyun oynamaya ayrılan zaman, dijital oyun türü ve aracı, aile ile gün içinde geçirilen zaman, gelir durumu, anne-baba eğitim düzeyi ve birliktelik durumları gibi bilgilerinin alınması amaçlanmıştır. Kullanılan Sosyodemografik Bilgi Formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

4.2.2. Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (DOBÖ-7)

Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (DOBÖ-7) Lemmens ve arkadaşları (2009) tarafından 12-18 yaş arası ergenlerin problemlili dijital oyun oynama davranışlarını tespit etmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması ise Irmak ve Erdoğan (2014) tarafından yapılmıştır. Toplam 21 madde, 7 alt boyuttan oluşan DOBÖ-21'in 7 maddelik kısa formudur ve 5'li likert tipinden oluşmaktadır. Ölçekten en az 7, en fazla 35 puan alınabilmektedir (1=hiçbir zaman 5=her zaman). Bir ergenin DOBÖ-7'e göre oyun bağımlısı olup olmadığını belirlemek için monotetik ve politetik iki format kullanılmıştır. Monotetik formata göre kişi, 7 maddenin yedisine de 3 (bazen) ve üzerinde puan veriyor ise riskli, politetik formata göre 7 maddenin en az 4'üne 3 (bazen) ve üzerinde puan veriyor ise yüksek riskli oyun bağımlısı olarak tanımlanmıştır. DOBÖ-7'den alınabilecek en yüksek puan 35, en düşük puan ise 7'dir (7 madde ve 5'li dereceleme).

Ölçeğin Irmak ve Erdoğan(2014) tarafından yapılan Türkçe uyarlamasında Cronbach alfa katsayısı $\alpha=.72$; orijinal ölçeğin ise $\alpha=.86$ ve $\alpha=.81$ dir. Bu çalışmada ise güvenilirliğe bakıldığında Cronbach alfa katsayısı $\alpha=.86$ olduğu bulunmuştur.

4.2.3 Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ), Lamborn, Mounts, Steinberg ve arkadaşları tarafından 1991 yılında geliştirilmiştir. Yılmaz (2000) tarafından Türkçe uyarlama çalışması yapılmıştır. Ölçek 26 maddeden oluşmaktadır. “Kabul/ilgi”, “kontrol/denetleme” ve “psikolojik özerklik” olmak üzere üç alt boyutu vardır. Likert-tipi ölçeğin “kabul/ilgi” boyutundan alınabilecek en düşük değer 9, en yüksek değer 36’dır. “kontrol/denetleme” boyutundan alınabilecek en düşük değer 5, en yüksek değer 23’tür. “Psikolojik özerklik” boyutundan alınabilecek en düşük değer 7, en yüksek değer 28’dir. Lamborn ve arkadaşlarının (1991) geliştirdiği ölçekte boyut adı ilgili maddeler, kabul/ilgi boyutu 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13,15, 17; psikolojik özerlik boyutu 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18; kontrol/denetleme boyutu 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 şeklindedir (Yılmaz, 2000).

Yılmaz (2000), liseli öğrenciler ile ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğini yaptığı çalışmada ölçek maddelerini; kabul/ilgi boyutunu 1, 5, 7, 9, 11, 12, 13, 15 ve 17, psikolojik özerlik boyutunu 2, 4, 6, 8, 10, 16 ve 18, kontrol/denetleme boyutunu 19, 20, 21, 24 ve 26 olarak belirlemiştir (Yılmaz, 2000) .

Ölçeğin orijinalindeki Cronbach Alfa değerine bakıldığında; birinci boyuttaki Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı $\alpha=.72$, ikinci boyuttaki iç tutarlık katsayısı $.76$ ve üçüncü boyuttaki iç tutarlık katsayısı $\alpha=.82$ olarak hesaplanmıştır. Yılmaz’ın (2000)yaptığı ölçeğin Türkçeye uyarlamasında geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, çocuk, ergen ve yetişkinler üzerinde üç grup halinde yapılmıştır. Lise öğrencileri için güvenilirlik katsayıları ve iç tutarlık katsayıları sırasıyla; kabul/ilgi alt ölçeği $\alpha=.82$ ve $\alpha=.70$, denetleme alt ölçeği için $\alpha=.88$ ve $\alpha=.69$, psikolojik özerklik alt ölçeği için $\alpha=.76$ ve $\alpha=.66$ olarak bulunmuştur. Cronbach Alfa değerleri incelenmiş ve liseler için $\alpha=.75$ bulunmuştur. Bu çalışmada yapılan güvenilirlik sonucunda ise, kabul/ilgi alt ölçeği $\alpha=.72$, denetleme alt ölçeği için $\alpha=.63$, psikolojik özerklik alt ölçeği için $\alpha=.66$ olarak bulunmuştur.

Ölçek alt boyutlarına göre dört anne- baba tutumu ayırt edilmiştir. Bunlar; demokratik tutum, izin verici/ihmalkâr tutum, otoriter tutum, izin verici tutumdur.

Ölçekte kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın üzerinde puan alan ergenlerin anne-babaları “demokratik”, altında puan alanlar ise “izin verici-ihmkâr” olarak adlandırılmaktadır. Kabul/ilgi boyutunda ortancanın altında ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın üzerinde puan alan ergenlerin anne-babaları “otoriter”; kabul/ilgi boyutunda ortancanın üzerinde ve kontrol/denetleme boyutunda ise ortancanın altında puan alan ergenlerin anne babaları “izin verici-hoşgörülü” olarak adlandırılmaktadır. Anne baba tutumlarına ait alt boyutlar Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5: Anne Baba Tutumları

	Kabul/İlgi (Birinci boyut)		Denetleme (İkinci Boyut)	
	Yüksek	Düşük	Yüksek	Düşük
Demokratik	*		*	
İhmalkâr		*		*
Otoriter		*	*	
İzin verici-Hoşgörü	*			*

4.2.4 Bar-On Duygusal Zekâ Ölçeği Çocuk ve Ergen Formu (EQ-i (YV))

Bar-On ve Parker tarafından geliştirilen, Bar-On Duygusal Zekâ Ölçeği -Çocuk ve Ergen Formu Ölçeği (EQ-i (YV)) 7-18 yaşları arasındaki çocuk ve gençlere uygulanabilmektedir. Toplam 60 maddeden oluşmaktadır. Ölçek Türkçe’ye Köksal (2007) tarafından uyarlanmıştır. Ölçeğin kapsam geçerliğini sınamak amacıyla Bar-On Duygusal Zekâ Ölçeği Çocuk ve Ergen Formu (EQ-i (YV)), orijinal maddeleri ve önerilen Türkçe çevirileri ile birlikte, toplam 10 uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanların kabul ettikleri ve düzelttikleri maddeler öneriler doğrultusunda değiştirilmiştir. Denemelik ölçek formunun öğrencilerine uygulanmasından sonra, her madde ile ölçek puanları arasındaki korelasyonları temel alan madde analizi işlemleri yapılmıştır. Ölçekte yer alan maddelerin güvenilir sonuç verdiği görülmüştür. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı $\alpha=.91$ olarak hesaplanmıştır. Alt ölçeklerin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları; birey içi alt ölçeği için $\alpha=.62$, bireylerarası alt ölçeği için $\alpha=.80$, uyum alt ölçeği için $\alpha=.85$, stres yönetimi alt ölçeği için $\alpha=.68$, genel ruh hali alt ölçeği için $\alpha=.85$ ve olumlu etki alt ölçeği için $\alpha=.63$ ’dür. Bu çalışmada ise ölçeğin toplamda Cronbach Alfa değeri $\alpha=.91$; alt ölçeklerin Cronbach Alfa

güvenirlilik katsayıları; birey içi alt ölçeği için $\alpha=.77$, bireylerarası alt ölçeği için $\alpha=.84$, uyum alt ölçeği için $\alpha=.90$, stres yönetimi alt ölçeği için $\alpha=.74$, , genel ruh hali alt ölçeği için $\alpha=.87$ ve olumlu etki alt ölçeği için $\alpha=.59$ olarak bulunmuştur.

Maddeler 4'lü likert tipinde değerlendirilmektedir (Beni çok az tanımlıyor(1), Beni biraz tanımlıyor(2), Beni genellikle tanımlıyor(3), Beni çok tanımlıyor(4)). Ölçekteki ters maddeler 6, 15, 21, 26, 28, 35, 37, 46, 49, 53, 54 ve 58 şeklindedir. Ölçme aracının uygulama süresi ortalama 20-25 dakikadır.

Ölçeğin alt boyutlarından yüksek puan alan bireylerin özellikleri kısaca şu şekilde ifade edilebilir (Köksal, 2007).

- Bireyiçi (Intrapersonel): Birey duygularının farkında olup kendi duygu ve ihtiyaçlarını ifade edebilme yeterliğine sahiptir. Bu alt ölçeği kapsayan 6 madde bulunmaktadır (7, 17, 28, 31, 43, 53).
- Bireylerarası (Interpersonel): Kişilerarası ilişkileri korumada başarılılardır. İyi dinleyici olup başkalarının duygularını anlamada ve takdir etmede becerine sahiptirler. Bu alt ölçeği kapsayan 12 madde bulunmaktadır (2, 5, 10, 14, 20, 24, 36, 41, 45, 51, 55, 59).
- Uyum (Adaptability): Esnek, gerçekçi ve değişikliklerle başa çıkmada etkililerdir. Gündelik yaşam problemleriyle baş etmede, olumlu yollar bulmada başarılılardır. Bu alt ölçeği kapsayan 10 madde bulunmaktadır (12, 16, 22, 25, 30, 34, 38, 44, 48, 57).
- Stres Yönetimi (Stres Management): Bu bireyler genelde sakin ve baskı altında dahi iyi çalışabilirler. Nadir olarak dürtüsel davranırlar ve stresli bir duruma duygusal bir patlamayla cevap vermezler. Bu alt ölçeği kapsayan 12 madde bulunmaktadır (3, 6, 11, 15, 21,26, 35, 39, 46, 49, 54, 58).
- Genel Ruh Hali (General Mood): Bireyler, iyimserdir. Olaylara karşı olumlu bakış açıları vardır ve onlarla olmaktan mutluluk duyarlar. Bu alt ölçeği kapsayan 14 madde bulunmaktadır (1, 4, 9, 13, 19, 23, 29, 32, 37, 40, 47, 50, 56, 60).
- Olumlu Etki (Possitive Impression): Bu alt teste yüksek alan bireyler gereğinden fazla olumlu izlenim bırakmak istemişlerdir. Bu alt ölçeği kapsayan 6 madde bulunmaktadır (8, 18, 27, 33, 42,52).

• Toplam EQ (Toplam EQ): Birey, genellikle günlük ihtiyaçlarla baş etmede etkili ve mutludur.

*Tutarsızlık (Inconsistency Index): Bireylerin tüm alt ölçeklerden yüksek puan alması, bireyin yönergeyi anlamadığını veya dikkatsiz ve gelişigüzel işaretlediğini göstermektedir (15, 21, 28, 37, 46, 49, 54, 58) (Köksal, 2007).

4.3. İşlem

İlk adımda, araştırmanın kurgulanması sonucu etik kurul dosyası oluşturulup FMV Işık Üniversitesine başvuru yapılmıştır. Etik onayın verilmesinin ardından ölçeklerin lise öğrencilerine uygulanması adına izin için İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvurulmuş ve onay alınmıştır.

Veri toplama sürecinde ise; İstanbul Avrupa yakasında bulunan Anadolu Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve bir Özel Lise ile Anadolu yakasında bulunan iki Özel Lisede okuyan 14-18 yaş aralığındaki lise öğrencilerine ölçek uygulaması yapılmıştır. Ölçekler uygulanmadan önce, Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu ile ebeveynlerden onay alınmış ve onay veren ebeveynlerin çocuklarına da gönüllü olduklarına dair Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu doldurtulmuştur. Onay alındıktan sonra öğrencilere, Sosyodemografik Bilgi Formu, Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (DOBÖ-7), Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ), Bar-On Duygusal Zekâ Ölçeği Çocuk ve Ergen Formu (EQ-i (YV)) uygulanmıştır. Ebeveynler ve öğrencilere, araştırma ile ilgili herhangi bir soruları olması halinde iletişime geçebileceklerinin bilgilendirmesi yapılmıştır. Veri toplama süreci bir ay sürmüştür, bunun sonucunda, 509 katılımcıya ulaşılmıştır. Ardından, elde edilen verilerin değerlendirilmesi için veri analizine geçilmiştir.

4.4. Veri Analizi

Veri analizi, toplamda 478 katılımcı ile yapılmıştır. Elde edilen veriler 'SPSS.24 İstatistiksel Veri Analiz Programı' kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle katılımcıların algıladıkları ebeveyn tutumları, duygusal zekâ seviyeleri ve dijital oyun bağımlılığı düzeyleri arasındaki ilişkiye bakılmış ve bu ilişkide dijital oyun bağımlılığının medyatör etkisinin olup olmadığına bakılmıştır. Kısacası bu modelin

yordanan değişkeni duygusal zekâ düzeyi olarak, yordayıcı değişkeni algılanan ebeveyn tutumu, medyatör değişkeni ise dijital oyun bağımlılık düzeyi olarak belirtilmektedir.

Medyatör etki analizini yapmak için Baron ve Kenny'nin (1986) modeli esas alınmış ve medyatör etkiden söz edebilmek için dört koşulun sağlanıp sağlanmadığı kontrol edilmiştir. Bu koşullardan ilki; yordayıcı değişkenin yordanan değişken üzerinde anlamlı bir etkisi olması, ikincisi yordayıcı değişkenin aracı değişken üzerinde anlamlı bir etkisinin olması, üçüncüsü aracı değişkenin yordanan değişken üzerindeki etkisinin anlamlı olması ve son olarak da medyatör değişken kontrol edildiğinde yordayıcı değişkenin ilk adımda anlamlı olan yordayıcı etkisinin anlamlılığının kaybolması şeklindedir (Baron ve Kenny, 1986). Tüm bunların yanı sıra medyatör analizi yapabilmek adına tüm değişkenler arası korelatif ilişkilerin anlamlı olması gerektiğinden, ilk olarak Pearson Korelasyon Analizi yapılarak analize başlanmıştır. Katılımcıların duygusal zekâ seviyelerini etkileyen faktörleri ve bunların etkilerini incelemek amacıyla 'Kovaryans Analizi (ANCOVA)' yapılmıştır. Medyatör etkiyi incelemek için ise doğrusal hiyerarşik medyatör regresyon analizlerinin yapılması planlanmıştır. Araştırmanın yan amaçları hakkında ise; algılanan anne baba tutumu, duygusal zekâ ve dijital oyun bağımlılığı ile sosyodemografik özellikler arasında ilişkinin anlamlı olup olmadığına bakmak ve bu değişkenlerin üzerinde hangi sosyodemografik özelliklerin etkili olduğunu belirtmek amacıyla Ki-Kare Testi, Bağımsız Örneklem T Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

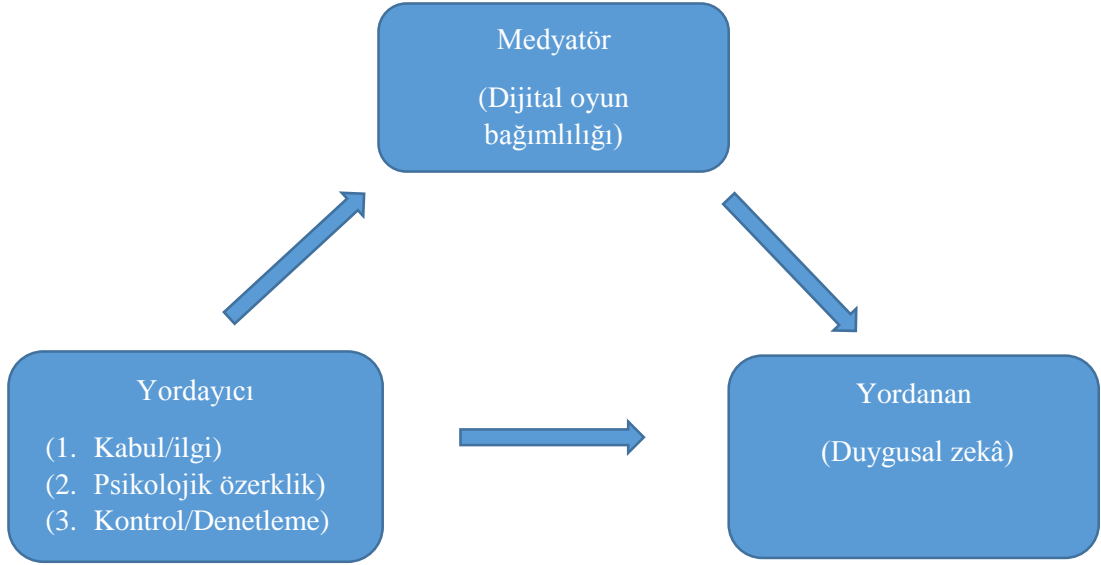
BÖLÜM 5

5. BULGULAR

5.1. Temel Amaçların Sınanması; Algılanan Ebeveyn Tutumları, Duygusal Zeka ve Dijital Oyun Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

5.1.1. Medyatör Etki Analizi

Araştırmanın bu bölümünde, algılanan ebeveyn tutumlarının belirleyici alt boyutlarından olan kabul/ilgi, psikolojik özerklik, kontrol/denetleme boyutu, duygusal zekâ seviyesi ve dijital oyun bağımlılık seviyelerinin aralarındaki ilişkilere bakılmıştır. Şekil 1.'de gösterildiği üzere bu analizde, dijital oyun bağımlılığının, algılanan anne-baba tutumu ve duygusal zekâ düzeyi arasındaki ilişkide medyatör görevinde olup olmadığı test edilmiştir. Analizde, algılanan ebeveyn tutumları, kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve denetim/kontrol olarak üç alt boyuttan oluştuğundan her boyut için analiz üç aşamalı olarak yapılmıştır. İlk modelin yordayıcı değişkeni kabul/ilgi boyutu, yordanan değişkeni duygusal zekâ seviyesi ve medyatör (aracı) değişkeni ise dijital oyun bağımlılığı düzeyi olarak; ikinci modelin yordayıcı değişkeni psikolojik özerklik boyutu, yordanan değişkeni duygusal zekâ seviyesi ve medyatör (aracı) değişkeni dijital oyun bağımlılığı düzeyi olarak; üçüncü modelin ise yordayıcı değişkeni kontrol/denetleme boyutu, yordanan değişkeni duygusal zekâ seviyesi ve medyatör (aracı) değişkeni ise dijital oyun bağımlılığı düzeyi olarak belirlenmiştir.

Şekil 1: Algılanan Anne Baba Tutumu İle Duygusal Zeka Düzeyi Arasındaki İlişkide Dijital Oyun Bağımlılığı Düzeyinin Medyatör Etkisi

Baron ve Kenny (1986), medyatör analizinde, anlamlı bir etkiden bahsedebilmek için dört koşulun sağlanması gerektiğini söylemiştir. Bu koşullardan ilki; yordayıcı değişkenin yordanan değişken üzerinde anlamlı bir etkisi olması, ikincisi yordayıcı değişkenin aracı değişken üzerinde anlamlı bir etkisinin olması, üçüncüsü aracı değişkenin yordanan değişken üzerindeki etkisinin anlamlı olması ve son olarak da medyatör değişken kontrol edildiğinde yordayıcı değişkenin ilk adımda anlamlı olan yordayıcı etkisinin anlamlılığının kaybolması şeklindedir (Baron ve Kenny, 1986).

Medyatör etkiye bakabilmek için ilk olarak değişkenler arası ilişkiye bakılması gerektiğinden Pearson Korelasyon Testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Katılımcıların Algılanan Anne Baba Tutumları, Duygusal Zeka Seviyeleri ve Dijital Oyun Bağımlılığı Seviyeleri Arasındaki Korelasyonlar (n=478)

Ölçek	Kabul/İlgi (ABTÖ)	Psikolojik Özerklik (ABTÖ)	Kontrol/ Denetleme (ABTÖ)	DOBÖ	EQ-i
Kabul/İlgi	1				
Psikolojik Özerklik	,060	1			
Kontrol/ Denetleme	,184**	-,125**	1		
DOBÖ	-,242**	-,177**	-,179**	1	
EQ-i	,293**	,069	-,007	-,163**	1

Not: Kabul/İlgi, Psikolojik Özerklik, Kontrol/Denetleme, Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)'nin alt boyutunu; DOBÖ Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği'ni; EQ-i ise Duygusal Zeka Ölçeği'ni temsil etmektedir. * $p < .05$, ** $p < .01$: istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 6'da görüldüğü gibi, yordayıcı değişkenleri olup algılanan anne baba tutumları adı altında değerlendirilen psikolojik özerklik ve kontrol/denetim düzeylerinin, yordanan değişken duygusal zekâ düzeyi ile arasındaki ilişkiler anlamlı değildir. Bu durumda Baron ve Kenny'e (1986) göre anlamlı bir medyatör etkiden söz edebilme koşullarından ilki yerine getirilmediğinden psikolojik özerklik ve kontrol/denetim yordayıcı değişkenlerinin olduğu iki modelin de medyatör analizi yapılamamıştır. Ancak bir diğer yordayıcı değişken olup algılanan anne baba tutumu adı altında değerlendirilen kabul/ilgi düzeyi ile yordanan değişken duygusal zekâ düzeyi ve medyatör (aracı) değişken dijital oyun bağımlılığı düzeyi arasındaki korelatif ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Baron ve Kenny'nin (1986) dört kriterini uygulamak için medyatör analizinin yapılması uygun görülmüştür.

Tablo 7: Dijital Oyun Bağımlılık Düzeyinin Medyatör Etkisinin Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analiziyle Değerlendirilmesinden elde Edilen Sonuçlar

Yordayıcı Değişkenler	Yordanan Değişkenler	B	Sh	β	t	p
Adım 1 Kabul/ilgi	Duygusal zekâ	1,477	,221	,293	6,683	,000
		R =0.293, R ² =0.086, F=44,668*				
Adım 2 Kabul/ilgi	Dijital oyun bağımlılığı (aracı)	-,303	,056	-,242	-5,439	,000
		R = 0.242, R ² =0.059, F=29,580*				
Adım 3 Dijital oyun bağımlılığı (aracı)	Duygusal zekâ	-,655	,182	-,163	-3,596	,000
		R = 0.163, R ² =0.026, F=12,934*				
Adım 4 Dijital oyun bağımlılığı (aracı) + Kabul/ilgi	Duygusal zekâ	1,358	,227	,269	5,986	,000
		R = 0.293, R ² =0.086, F=24,856*				

Araştırmanın temel hipotezlerinin sınıandığı bu adımda yordayıcı değişken olan kabul/ilgi düzeyinin yordanan değişken olan duygusal zekâ düzeyi üzerindeki etkisine odaklanılmış, bu doğrultuda regresyon analizi yapılmıştır. Elde edilen verilere göre algılanan anne baba tutumu alt boyutu olan kabul/ilgi düzeyinin duygusal zekâ düzeyini anlamlı düzeyde yordadığı ($\beta= 0,293, p\leq.001$) ve duygusal zekâ üzerindeki varyansın %9'unu açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci adımda yordayıcı değişkenin aracı değişken üzerindeki etkisinin anlamlılığına bakılmış, bu doğrultuda regresyon analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre kabul/ilgi düzeyinin dijital oyun bağımlılığı düzeyini anlamlı düzeyde yordadığı ($\beta= -0,242, p\leq.001$) ve dijital oyun bağımlılık düzeyi üzerindeki varyansın %6'sını açıkladığı görülmektedir.

Araştırmanın temel hipotezlerinin sınıandığı bir sonraki adımda ise dijital oyun bağımlılığının duygusal zekâ üzerindeki yordayıcı etkisi sınanmıştır. Elde edilen

sonuçlarda dijital oyun bağımlılığının duygusal zekâ için anlamlı bir yordayıcı olduğu ($\beta = -0,163, p \leq .001$) ve duygusal zekâ üzerindeki varyansın %3'ünü açıkladığı görülmüştür.

Baron ve Kenny'nin (1986) belirlediği koşullara göre medyatör etkiden bahsedebilmek için aracı değişkenin etkisi kontrol edildiğinde yordayıcı değişkenin yordanan değişken üzerindeki etkisini kaybetmesi beklenmektedir. Dolayısıyla son adımda yordayıcı olarak ebeveyn tutumu kabul ilgi alt boyutu ile dijital oyun bağımlılığı regresyon analizine birlikte sokulmuş ve bu iki değişkenin duygusal zekâ üzerindeki etkisine odaklanılmıştır. Elde edilen verilere göre ilk adımda kabul ilgi boyutunun duygusal zekâ üzerindeki anlamlı yordayıcılık etkisinin ($\beta = 0,293, p < .001$) denkleme dijital oyun bağımlılığı ile birlikte sokulduğunda anlamını kaybetmediği fakat söz konusu etkinin anlamlılığında bir azalma olduğu gözlenmiştir ($\beta = 0,269, p < .05$). Bu adımda elde edilen veriler yorumlandığında ise kabul ilgi boyutunun duygusal zekâ üzerindeki etkisi anlamlılığını yitirmediğinden tam bir medyatör etkiden bahsedilememiştir. Diğer yandan söz konusu anlamlılık düzeyinde radikal bir düşme gözlemlendiğinden kısmi bir aracı etkinin varlığından söz edilebilmektedir. Bu doğrultuda kısmi aracı etkinin anlamlılığını sınamak adına Sobel Z Testi uygulanmıştır. Uygulanan test sonucunda elde edilen verilere göre ise ebeveyn tutumu ile duygusal zekâ arasındaki ilişkide dijital oyun bağımlılığının kısmi bir medyatör etkiye sahip olduğu saptanmıştır (Sobel $Z = 2,015, p \leq .05$).

5.1.2 Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Duygusal Zeka Arasındaki İlişkinin Dijital Oyun Bağımlılığı Seviyelerine Göre İncelenmesi

Bu adımda ebeveyn tutumunun kategorik bir değişken olması ve regresyon analizine sokulamaması dolayısıyla katılımcıların dijital oyun bağımlılığı ve duygusal zekâ düzeylerinin ebeveyn tutumlarından ne derece etkilendiğini görmek adına ANCOVA analiz adımları izlenmiştir. Ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeylerine göre düzeltilmiş duygusal zekâ ortalama puanları Tablo 7'de gösterilmiştir. Buna göre; duygusal zekâ seviyelerinin ortalamaları demokratik ebeveyn tutumunda 174,4; izin verici/ihmalkâr ebeveyn tutumunda 164,2; otoriter ebeveyn tutumunda 160,1; izin verici/hoşgörülü ebeveyn tutumunda 175,6 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre, duygusal zekâ seviyelerinin en yüksek olduğu ebeveyn tutumu izin verici/hoşgörülü gibi görünmektedir. Ancak dijital oyun bağımlılığı düzeyleri kontrol edildiğinde,

ortalamalarda düşmeler meydana gelmiştir. Duygusal zekâ seviye ortalamaları demokratik ebeveyn tutumu için 174,5; izin verici/ihmalkâr ebeveyn tutumu için 164,2; otoriter ebeveyn tutumu için 160,3; izin verici /hoşgörülü ebeveyn tutumu için ise 174,4 olarak belirlenmiştir.

Tablo 8: Katılımcıların Duygusal Zeka Seviyelerinin Algılanan Anne Baba Tutumlarına Göre Betimsel İstatistikleri

Birim	n	Ortalama	Düzeltilmiş Ortalama
Demokratik	111	174,4	174,5
İzin verici / İhmalkâr	154	164,2	164,8
Otoriter	107	160,1	160,3
İzin Verici / Hoşgörülü	106	175,6	174,4

Tablo 8’deki düzeltilmiş duygusal zekâ seviyelerine göre; gruplar yüksekten düşüğe doğru sıralandığında; en yüksek duygusal zekâ seviyelerine sahip olanların demokratik ebeveyn tutumuna sahip ergenler olduğu, daha sonra sırasıyla izin verici/hoşgörülü, izin verici/ ihmalkâr ve en düşük duygusal zekâ seviyesine sahip olanların ise otoriter ebeveyn tutumuna sahip olan ergenler olduğu bulunmuştur. Ebeveyn tutumlarının düzeltilmiş ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı ise Tablo 9’da belirtilmiştir.

Tablo 9: Dijital Oyun Bağımlılığı Seviyelerine Göre Düzeltilmiş Duygusal Zeka Seviyelerinin Ebeveyn Tutumlarına Göre ANCOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Bağıllık (Reg.)	3951,444	1	3951,444	7,623	,006
Grup	16455,832	3	5485,277	10,581	,000
Hata	245196,710	473	518,386		
Toplam	268762,494	477			

Sonuçlara göre, farklı ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin dijital oyun bağımlılığı seviyesine göre, düzeltilmiş duygusal zekâ seviye ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur $F(3,473)= 10,581$ $p<.01$. Dolayısıyla, ergenlerin duygusal zekâ seviyeleri, algıladıkları ebeveyn tutumları ile ilişkilidir.

Ebeveyn tutumlarının düzeltilmiş ortalamaları arasında yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre; demokratik ebeveyne sahip olan ergenlerin duygusal zeka seviyeleri ($X=174,5$), izin verici/hoşgörülü ($X=174,4$), izin verici/ihmalkâr ($X=164,8$), ve otoriter ebeveyn tutumuna ($X=160,3$) sahip ergenlere göre daha yüksektir.

5.2. Yan Amaçların Sınanması ve Sosyodemografik ve Diğer Değişkenlerle İlgili Betimsel Analizler

Araştırmanın bu bölümünde, algılanan anne-baba tutumu, duygusal zekâ ve dijital oyun bağımlılığı ile ilişkili olduğu düşünülen sosyodemografik ve diğer değişkenlerin etkileri Ki-Kare, Bağımsız Örneklem T Testi ve Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi uygulanarak saptanmıştır. Öncelikle Tablo 10’da değişkenlerin algılanan ebeveyn tutumları üzerindeki etkilerinin ölçüldüğü istatistiksel analizlere, Tablo 11’de değişkenlerin duygusal zekâ üzerindeki etkilerinin ölçüldüğü analizlere ve Tablo 12’de ise değişkenlerin dijital oyun bağımlılığı üzerindeki etkilerinin ölçüldüğü istatistiksel analizlere yer verilmiştir.

5.2.1. Anne-Baba Tutumlarının Sosyodemografik ve Diğer Özelliklere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Tablo 10: Katılımcıların Anne-Baba Tutumlarının Sosyodemografik ve Diğer Özelliklere Göre Karşılaştırılması

		Anne Baba Tutumu								P
		Demokratik		İzin verici / İhmalkar		Otoriter		İzin verici / hoşgörülü		
		n	%	n	%	n	%	n	%	
Cinsiyet	Kadın	76	34,2	54	24,3	56	25,2	36	16,2	0,000
	Erkek	35	13,7	100	39,1	51	19,9	70	27,3	
		$\chi^2=37,797$ sd=3								
Yaş	14	31	32,3	19	19,8	23	24	23	24	0,000
	15	47	30,9	36	23,7	40	26,3	29	19,1	
	16	12	13,6	40	45,5	20	22,7	16	18,2	
	17	17	16,3	42	40,4	19	18,3	26	25	
	18	6	15,8	15	39,5	6	15,8	11	28,9	
		$\chi^2=39,051$ sd=12								
Sınıf	Lise 1	57	32,9	38	22	40	23,1	38	22	0,000
	Lise 2	24	23,5	29	28,4	27	26,5	22	21,6	
	Lise 3	16	16,8	44	46,3	22	23,2	13	13,7	
	Lise 4	14	13	43	39,8	18	16,7	33	30,6	
		$\chi^2=36,440$ sd=9								
Okul	Anadolu L.	54	31	51	29,3	36	20,7	33	19	0,000
	Meslek L.	16	24,2	17	25,8	19	28,8	14	21,2	
	Özel L. / Anadolu	17	12,5	64	47,1	24	17,6	31	22,8	
	Özel L. / Avrupa	24	23,5	22	21,6	28	27,5	28	27,5	
		$\chi^2=31,365$ sd=9								
Okul başarısı	Orta ve altı	73	20,2	125	34,5	83	22,9	81	22,4	0,034
	Yüksek	38	32,8	29	25	24	20,7	25	21,6	
		$\chi^2=8,699$ sd=3								
Kardeş Sayısı	1	21	27,3	21	27,3	19	24,7	16	20,8	0,492
	2	48	22,1	75	34,6	40	18,4	54	24,9	
	3	25	20,8	42	35	32	26,7	21	17,5	
	4 ve üstü	17	26,6	16	25	16	25	15	24,4	
		$\chi^2=8,425$ sd=9								

Kardeş Sırası	1	59	24,7	69	38,9	59	24,7	52	21,8	
	2	35	21,6	60	37	32	19,8	35	21,6	0,695
	3 ve üstü	17	22,1	25	32,5	16	20,8	19	24,7	
	$x^2=3,862$ sd=6									
Kendine ait oda	Var	92	24	121	31,5	82	21,4	89	23,2	0,463
	Yok	19	20,2	33	35,1	25	26,6	17	18,1	
	$x^2=2,569$ sd=3									
Kendine ait bilgisayar	Var	84	22,4	126	33,6	76	20,3	89	23,7	
	Yok	27	26,2	28	27,2	31	30,1	17	16,5	0,074
	$x^2=6,931$ sd=3									
Günlük Dijital Oyun Süresi	1 saatten az	83	26,2	101	31,9	64	20,2	69	21,8	
	1 saatten fazla	28	17,4	53	32,9	43	26,7	37	23	0,178
	$x^2=5,689$ sd=3									
Dijital oyun aracı	Bilgisayar	24	13,9	71	41	32	18,5	46	26,6	
	Cep Telefonu	86	28,3	83	27,3	75	24,7	60	19,7	0,000
	$x^2=20,586$ sd=3									
Oyun türü	Çevrimiçi	61	18,6	119	36,3	69	21	79	24,1	0,001
	Çevrimdışı	49	32,9	35	23,5	38	25,5	27	18,1	
	$x^2=16,814$ sd=3									
Geçmişte Psikolojik Destek İhtiyacı	Var	16	12	50	37,6	40	30,1	27	20,3	
	Yok	95	27,5	104	30,1	67	19,4	79	22,9	0,001
	$x^2=16,753$ sd=3									
Aile ile geçirilen süre	0-2 saat	32	14,8	94	43,5	50	23,1	40	18,5	
	3-4 saat	52	32,9	41	25,9	30	19	35	22,2	0,000
	5 saat ve üstü	27	26	19	18,3	27	26	31	29,8	
	$x^2=35,568$ sd=6									
Gelir	0-3500	39	25	47	30,1	42	26,9	28	18	
	3500-4500	29	22,5	30	23,3	37	28,7	33	25,6	0,008
	4500 ve üstü	43	22,3	77	39,9	28	14,5	45	23,3	
	$x^2=22,288$ sd=9									

Anne eğitim düzeyi	İlkokul	24	20,7	37	31,9	32	27,6	23	19,8	0,653
	Ortaokul	25	21,7	39	33,9	26	22,6	25	21,7	
	Lise	37	24	49	31,8	27	17,5	41	26,6	
	Üniversite ve üstü	25	26,9	29	31,2	22	23,7	17	18,2	
$x^2=12,343$ sd=15										
Baba eğitim düzeyi	İlkokul	14	20,9	18	26,9	21	31,3	14	20,9	0,405
	Ortaokul	36	25,2	46	32,2	30	21	31	21,7	
	Lise	37	21,3	60	34,5	37	21,3	40	23	
	Üniversite ve üstü	24	25,5	30	31,9	19	20,2	21	22,4	
$x^2=15,660$ sd=15										
Anne-baba	Birlikte	10	24,8	129	30,5	38	23,2	91	21,5	0,027
	Ayrı	6	10,9	25	45,5	9	16,4	15	27,3	
$x^2=9,172$ sd=3										

Tablo 10’da görüldüğü üzere Ki-Kare Testi sonuçlarına göre araştırmanın betimsel analizlerinin değerlendirildiği bu bölümde ilk olarak katılımcıların Anne-Baba Tutum Ölçeği’nden aldığı puanlar ile cinsiyet, yaş, sınıf, okul, okul başarısı, kaç kardeş olduğu ve kaçınıcı çocuk olduğu, bir odaya ve bilgisayara sahip olma durumu, günde kaç saat dijital oyun oynadığı, dijital oyun aracı ve oyun türü, geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyup duymama durumu, ailesi ile geçirdiği süre, gelir, anne ve baba eğitim düzeyi, anne ve baba birlikte olma durumu, gibi değişkenlere bakılmıştır. Sonuçlara göre; katılımcıların algıladıkları anne baba tutumunun cinsiyet, yaş, sınıf, okul, gelir, okul başarısı, dijital oyun aracı, oyun türü ve geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyup duymama durumu, aile ile geçirilen süre, anne-baba birliktelik durumu değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. ($p \leq .05$).

Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) puanları cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde kadın katılımcıların %34,2’sinin demokratik, %24,3’ünün izin verici/ihmalkâr, %25,2’sinin otoriter, %16,2’sinin ise izin verici/hoşgörülü ebeveynlere sahip olduğu; erkek katılımcıların %13,7’sinin demokratik, %39,1’inin izin verici/ihmalkâr, %19,9’unun otoriter, %27,3’ünün ise izin verici/hoşgörülü ebeveynlere sahip olduğu görülmektedir. Diğer ebeveyn tutumlarına oranla kadın katılımcıların ebeveynlerini demokratik, erkek katılımcıların ise ebeveynlerini izin verici/ihmalkâr olarak algıladığı görülmektedir. Katılımcıların sahip olduğu cinsiyet ile ebeveyn tutumu arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir x^2 (SD=3,

N=478)=37,797 $p<.05$. Sonuç olarak katılımcının sahip olduğu ebeveyn tutumu ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) puanları yaş değişkenine göre incelendiğinde 14 yaşındaki katılımcıların %32,3'ünün demokratik, %19,8'inin izin verici/ihmkâr, %24'ünün otoriter, %24'ünün ise izin verici/hoşgörülü ebeveynine sahip olduğu; 15 yaşındaki katılımcıların %30,9'unun demokratik, %23,7'sinin izin verici/ihmkâr, %26,3'ünün otoriter, %19,1'inin ise izin verici/hoşgörülü ebeveynine sahip olduğu; 16 yaşındaki katılımcıların %13,6'sının demokratik, %45,5'inin izin verici ihmkâr, %22,7'sinin otoriter, %18,2'sinin ise izin verici/hoşgörülü ebeveynine sahip olduğu; 17 yaşındaki katılımcıların %16,3'ünün demokratik, %40,4'ünün izin verici ihmkâr, %18,3'ünün otoriter, %25'inin izin verici/hoşgörülü ebeveynine sahip olduğu; 18 yaşındaki katılımcıların %15,8'inin demokratik, %39,5'inin izin verici/ihmkâr, %15,8'inin otoriter, %28,9'unun ise izin verici/hoşgörülü ebeveynine sahip olduğu görülmektedir. Farklı yaş gruplarına ait katılımcıların sahip olduğu ebeveyn tutumu arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir χ^2 (SD=12 N=478)=39,051 $p<.05$. Sonuç olarak katılımcının sahip olduğu ebeveyn tutumu ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Ebeveyn tutumları, diğer değişken olan sınıf değişkenine göre incelendiğinde Lise 1'e giden katılımcıların %32,9'unun demokratik, %22'sinin izin verici/ihmkâr, %23,1'inin otoriter, %22'sinin ise izin verici/hoşgörülü ebeveynine sahip olduğu; Lise 2'ye giden katılımcıların %23,5'inin demokratik, %28,4'ünün izin verici/ihmkâr, %26,5'inin otoriter, %21,6'sının ise izin verici/hoşgörülü ebeveynine sahip olduğu; Lise 3'e giden katılımcıların %16,8'inin demokratik, %46,3'ünün izin verici ihmkâr, %23,2'sinin otoriter, %13,7'sinin ise izin verici/hoşgörülü ebeveynine sahip olduğu; Lise 4'e giden katılımcıların %13'ünün demokratik, %39,8'inin izin verici ihmkâr, %16,7'sinin otoriter, %30,6'sının izin verici/hoşgörülü ebeveynine sahip olduğu görülmektedir. Lise 1'e giden katılımcılar ebeveynlerini daha çok demokratik; Lise 2, Lise3 ve Lise 4'e gidenler izin verici/ihmkâr olarak algılamaktadır. Buna göre, farklı sınıflara ait katılımcıların sahip olduğu ebeveyn tutumu arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir χ^2 (SD=9, N=478)=36,440 $p<.05$. Sonuç olarak katılımcının sahip olduğu ebeveyn tutumu ile sınıfları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Ebeveyn tutumları, diğer değişken olan okul değişkenine göre incelendiğinde Anadolu Lisesine giden katılımcıların %31'inin demokratik, %29,3'ünün izin verici/ihmalkâr, %20,7'sinin otoriter, %19'unun ise izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu; Meslek Lisesine giden katılımcıların %24,2'sinin demokratik, %25,8'inin izin verici/ihmalkâr, %28,8'inin otoriter, %21,2'sinin ise izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu; Anadolu Yakasındaki Özel Liseye giden katılımcıların %12,5'inin demokratik, %47,1'inin izin verici ihmalkâr, %17,6'sının otoriter, %22,8'inin ise izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu; Avrupa Yakasındaki Özel Liseye giden katılımcıların %23,5'inin demokratik, %21,6'sının izin verici ihmalkâr, %27,5'inin otoriter, %27,5'inin izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu görülmektedir. Anadolu Lisesine giden katılımcılar, ebeveynlerini daha çok demokratik olarak tanımlarken; Meslek Lisesine gidenler ebeveynlerini otoriter olarak tanımlamakta; Anadolu Yakasında Özel Liseye giden katılımcılar ebeveynlerini izin verici/ihmalkâr tanımlarken, Avrupa Yakasında Özel Liseye gidenler ise hem izin verici/hoşgörülü hem de otoriter olarak tanımlamaktadır. Buna göre, farklı okullara ait katılımcıların sahip olduğu ebeveyn tutumu arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir $\chi^2(SD=9, N=478)=31,365 p<.05$. Dolayısıyla, katılımcının sahip olduğu ebeveyn tutumu ile okulları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) puanları okul başarısına göre incelendiğinde; orta ve altı düzeyinde başarıya sahip katılımcıların %20,2'sinin demokratik, %34,5'inin izin verici/ihmalkâr, %22,9'unun otoriter, %22,4'ünün ise izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu; okul başarısı yüksek düzeyde olan katılımcıların ise %32,8'inin demokratik, %22,5'inin izin verici/ihmalkâr, %20,7'sinin otoriter, %21,6'sının ise izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu görülmektedir. Diğer ebeveyn tutumlarına oranla okul başarısı orta düzeyde olan katılımcıların ebeveynlerini izin verici/ihmalkâr, okul başarısı yüksek düzeyde olan katılımcıların ise ebeveynlerini demokratik olarak algıladığı saptanmıştır. Katılımcıların sahip olduğu okul başarısı ile ebeveyn tutumu arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir $\chi^2(SD=3, N=478)=8,699 p<.05$. Sonuç olarak katılımcının sahip olduğu ebeveyn tutumu ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Katılımcıların dijital oyun oynama olarak hangi aracı tercih ettikleri ile algıladıkları ebeveyn tutumuna bakıldığında ise; bilgisayar ile dijital oyun oynayan

katılımcıların %13,9'unun demokratik, %41'inin izin verici/ihmalkâr, %18,5'inin otoriter, %26,6'sının ise izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu; telefon aracılığı ile dijital oyun oynayan katılımcıların ise %28,3'ünün demokratik, %27,3'ünün izin verici/ihmalkâr, %24,7'sinin otoriter, %19,7'sinin ise izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu görülmektedir. Bilgisayar ile dijital oyun oynayan katılımcıların ebeveynlerini izin verici/ihmalkâr, telefon ile dijital oyun oynayan katılımcıların ise ebeveynlerini demokratik olarak algıladığı görülmektedir. Katılımcıların dijital oyun oynadığı araç ile ebeveyn tutumu arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir $\chi^2(SD=3, N=478)=20,586 p<.05$. Dolayısıyla katılımcının sahip olduğu ebeveyn tutumu ile dijital oyun aracı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Algılanan ebeveyn tutumu ile katılımcıların oynadıkları dijital oyun türüne bakıldığında; çevrimiçi dijital oyun oynayan katılımcıların %18,6'sının demokratik, %36,3'ünün izin verici/ihmalkâr, %21'inin otoriter, %24,1'inin ise izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu; çevrimdışı dijital oyun oynayan katılımcıların ise %32,9'unun demokratik, %23,5'inin izin verici/ihmalkâr, %25,5'inin otoriter, %18,1'inin ise izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu görülmektedir. Çevrimiçi dijital oyun oynayan katılımcıların ebeveynlerini izin verici/ihmalkâr, telefon ile dijital oyun oynayan katılımcıların ise ebeveynlerini demokratik olarak algıladığı görülmektedir. Katılımcıların dijital oyun oynadığı tür ile ebeveyn tutumu arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir $\chi^2(SD=3, N=478)=16,814 p<.05$. Bu nedenle, katılımcının sahip olduğu ebeveyn tutumu ile dijital oyun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyup duymama durumu ile ebeveyn tutumuna bakıldığında; geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duymuş olan katılımcıların %12'sinin demokratik, %37,6'sının izin verici/ihmalkâr, %30,1'inin otoriter, %20,3'ünün ise izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu; ihtiyaç duymayan katılımcıların ise %27,5'inin demokratik, %30,1'inin izin verici/ihmalkâr, %19,4'ünün otoriter, %22,9'unun ise izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu görülmektedir. Geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duymuş olan ve olmayan katılımcıların ebeveynlerini izin verici/ihmalkâr olarak algıladığı görülmekte ancak psikolojik desteğe ihtiyaca duymuş olan katılımcıların duymayanlara göre ebeveynlerini daha fazla izin verici/ihmalkâr olarak gördüğü saptanmıştır. Katılımcıların geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyup duymama durumu ile

ebeveyn tutumu arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir χ^2 (SD=3, N=478)=16,753 $p<.05$. Sonuç olarak katılımcının sahip olduğu ebeveyn tutumu ile geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların algıladıkları ebeveyn tutumları aile ile geçirilen süreye göre bakıldığında; günde 2 saatin altında ailesi ile vakit geçiren katılımcıların %18,4'ünün demokratik, %43,5'inin izin verici/ihmalkâr, %23,1'inin otoriter, %18,5'inin ise izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu; günde 3-4 saat ailesi ile vakit geçiren katılımcıların %32,9'unun demokratik, %25,9'unun izin verici/ihmalkâr, %19'unun otoriter, %22,2'sinin ise izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu; günde 5 saatten fazla ailesiyle vakit geçiren katılımcıların %26'sının demokratik, %18,3'ünün izin verici ihmalkâr, %26'sının otoriter, %29,8'inin ise izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu görülmektedir. Gün içinde ailesi ile 2 saatten az vakit geçiren katılımcılar, ebeveynlerini daha çok izin verici/ihmalkâr olarak tanımlarken; günde 3-4 saat vakit geçirenler ebeveynlerini demokratik olarak tanımlamakta; 5 saatten fazla vakit geçirenler ise katılımcılar ebeveynlerini izin verici/hoşgörülü olarak tanımlamaktadır. Buna göre, ailesi ile farklı sürelerde vakit geçiren katılımcıların sahip olduğu ebeveyn tutumu arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir χ^2 (SD=6, N=478)=35,568 $p<.05$. Sonuç olarak katılımcının sahip olduğu ebeveyn tutumu ile aile ile geçirilen süre arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Katılımcıların algıladıkları ebeveyn tutumları aylık gelir değişkenine göre bakıldığında; geliri aylık 3500'ün altında olan katılımcıların %25'inin demokratik, %30,1'inin izin verici/ihmalkâr, %26,9'unun otoriter, %18'inin ise izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu; aylık geliri 3500-4500 olan katılımcıların %22,5'inin demokratik, %23,3'ünün izin verici/ihmalkâr, %28,7'sinin otoriter, %25,6'sının ise izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu; aylık geliri 4500 ve üstü olan katılımcıların %22,3'ünün demokratik, %39,9'unun izin verici ihmalkâr, %14,5'inin otoriter, %23,3'ünün ise izin verici/hoşgörülü ebeveyne sahip olduğu görülmektedir. Geliri 3500'ün altında olan katılımcılar, ebeveynlerini daha çok izin verici/ihmalkâr olarak tanımlarken; aylık geliri 3500-4500 arasında olanlar ebeveynlerini otoriter olarak tanımlamakta; geliri 4500 ve üzeri olan katılımcılar ebeveynlerini izin verici/ihmalkâr olarak tanımlamaktadır. Buna göre, farklı gelirlere sahip katılımcıların sahip olduğu ebeveyn tutumu arasında gözlenen bu farkın anlamlı

olduğu tespit edilmiştir χ^2 (SD=9, N=478)=22,288 $p<.05$. Diğer bir deyişle, katılımcının sahip olduğu ebeveyn tutumu ile gelirleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) puanları anne-baba birliktelik durumuna göre incelendiğinde anne ve babası birlikte olan katılımcıların %24,8'inin demokratik, %30,5'inin izin verici/ihmalkâr, %23,2'sinin otoriter, %21,5'inin ise izin verici/hoşgörülü ebeveynine sahip olduğu; anne-babası ayrı olan katılımcıların %10,9'unun demokratik, %45,5'inin izin verici/ihmalkâr, %16,4'ünün otoriter, %27,3'ünün ise izin verici/hoşgörülü ebeveynine sahip olduğu görülmektedir. Anne babası birlikte ve ayrı olan katılımcıların tümü ebeveynlerini genellikle izin verici/ihmalkâr olarak algılamakta; ebeveyni ayrı olanlar birlikte olanlara göre daha fazla izin verici/ihmalkâr olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların anne babalarının birliktelik durumu ile ebeveyn tutumu arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir χ^2 (SD=3, N=478)=9,172 $p<.05$. Sonuç olarak katılımcının sahip olduğu ebeveyn tutumu ile anne-baba birliktelik durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

5.2.2. Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği (EQ-i (YV))'nden Alınan Puanların Sosyodemografik ve Diğer Özelliklere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Tablo 11: Katılımcıların Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği (EQ-i (YV))'nden Aldığı Puanlarının Sosyodemografik ve Diğer Özelliklere Göre Karşılaştırılması

		Duygusal Zeka		t/F	P
		n	$\bar{x} \pm S. S.$		
Cinsiyet ²	Kadın	222	167,40±23,05	0,704	0,482
	Erkek	256	168,93± 24,33		
Yaş ¹	14	96	168,56±25,84	0,870	0,482
	15	152	168,05±23,22		
	16	88	164,95±23,33		
	17	104	169,11±22,43		
	18	38	173,15±22,04		
Sınıf ¹	Lise 1	173	165,52±25,17	1,176	0,157
	Lise 2	102	170,52±21,41		
	Lise 3	95	167,14±24,09		
	Lise 4	108	171,30±22,85		
Okul ¹	Anadolu Lisesi	174	171,70±23,61	3,325	0,020
	Meslek Lisesi	66	161,13±23,17		
	Özel Lise/Anadolu	136	167,32±23,03		

	Özel Lise /Avrupa	102	168,05±24,41		
Okul başarısı ²	Orta ve altı	362	164,54±22,83	6,215	0,000
	Yüksek	116	179,69±22,90		
Kardeş Sayısı ¹	1	77	164,44±22,67	1,161	0,324
	2	217	168,92±24,73		
	3	120	170,35±21,71		
	4 ve üstü	64	166,40±25,02		
Kardeş Sırası ¹	1	239	165,81±23,60	2,713	0,067
	2	162	169,91±23,92		
	3 ve üstü	77	172,14±23,20		
Kendine ait oda ²	Var	384	169,54±23,04	2,470	0,014
	Yok	94	162,82±25,80		
Kendine ait bilgisayar ²	Var	375	169,46±23,78	2,197	0,029
	Yok	103	163,68±23,10		
Günlük Dijital Oyun Süresi ²	1 saatten az	317	170,06±23,03	2,396	0,017
	1 saatten fazla	161	164,59±24,72		
Dijital oyun aracı ²	Bilgisayar	173	171,96±23,86	2,698	0,007
	Cep Telefonu	304	165,92±23,28		
Oyun türü ²	Çevrimiçi	328	169,52±23,99	1,933	0,054
	Çevrimdışı	149	165,02±22,64		
Geçmişte Psikolojik destek ihtiyacı ²	Var	133	162,47±22,86	3,322	0,001
	Yok	395	170,43±23,72		
Aile ile geçirilen süre ¹	0-2 saat	216	164,70±23,31	4,390	0,013
	3-4 saat	158	171,09±23,93		
	5 saat ve üstü	104	171,16±23,53		
Gelir ¹	0-3500	156	164,67±23,79	3,195	0,042
	3500-4500	129	168,20±23,88		
	4500 ve üstü	193	171,10±23,31		
Anne eğitim düzeyi ¹	İlkokul	116	168,59±23,81	1,126	0,299
	Ortaokul	115	170,98±23,31		
	Lise	154	165,50±24,34		
	Üniversite ve üstü	93	168,84±23,03		
Baba eğitim düzeyi ¹	İlkokul	67	167,26±24,96	0,410	0,746
	Ortaokul	143	169,67±23,38		
	Lise	174	166,96±23,92		
	Üniversite ve üstü	94	169,02±23,24		
Anne-baba ²	Birlikte	423	168,89±23,71	1,720	0,086
	Ayrı	55	163,05±23,05		

¹ Tek yönlü Varyans analizi testi, ² Bağımsız örneklem T testi, * $p \leq .05$

Araştırmanın betimsel analizlerinin yapıldığı bu bölümde katılımcıların Duygusal Zeka Ölçeği'nden aldığı puanlar Tablo 11'de gösterilmiş; Duygusal Zeka Ölçeği puanlarının, katılımcıların gittikleri okul, okul başarıları, kendine ait oda ve bilgisayar olması, gün içinde oynanan oyun süresi, dijital oyun aracı, geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyma durumu, aile ile geçirilen süre ve aylık gelir durumuna göre anlamlı farklılaştığı görülmüştür ($p \leq .05$).

Analiz sonuçlarına bakıldığında katılımcıların okuduğu okul ve duygusal zekâ puanları için gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirilmiş; Anadolu Lisesine ($M=171,70$, $SD= 23,61$) giden katılımcıların duygusal zekâ puanlarının Meslek Lisesine ($M= 161$, $SD= 23,17$) giden katılımcıların duygusal zekâ ortalama puanlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür ($p \leq .05$). Dolayısıyla Anadolu Lisesine giden katılımcıların duygusal zekâ düzeylerinin Meslek Lisesi, Avrupa ve Anadolu yakasındaki Özel Liseye giden katılımcılara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Duygusal zekâ puanları okul başarısı değişkenine göre incelendiğinde; orta ve altı düzeyinde okul başarısı olan katılımcıların ortalama duygusal zekâ puanının ($M=164,54$, $SD= 22,83$), yüksek okul başarısına sahip katılımcıların ortalama duygusal zekâ puanına göre ($M=179,69$, $SD=22,90$) anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür ($p \leq .05$). Sonuç olarak, okul başarısı yüksek olan katılımcıların duygusal zekâ düzeylerinin okul başarısı orta ve altı düzeyinde olan katılımcılara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Katılımcıların duygusal zekâ puanları kendilerini ait odaları olup olmama durumuna göre incelendiğinde; kendine ait odası olan katılımcıların ortalama duygusal zekâ puanının ($M=169,54$, $SD=22,75$), kendine ait odası olmayan katılımcıların ortalama duygusal zekâ puanına göre ($M=162,82$, $SD=25,80$) anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür ($p \leq .05$). Dolayısıyla kendine ait odası olan katılımcıların duygusal zekâ düzeylerinin kendine ait odası olmayan katılımcılara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Duygusal zekâ puanları kendilerine ait bilgisayarları olup olmama durumuna göre incelendiğinde; kendine ait bilgisayarı olan katılımcıların ortalama duygusal zekâ puanının ($M=169,46$, $SD=23,78$), kendine ait bilgisayarı olmayan katılımcıların ortalama duygusal zekâ puanına göre ($M=163,68$, $SD=23,10$) anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür ($p \leq .05$). Dolayısıyla kendine ait bilgisayarı olan

katılımcıların duygusal zekâ düzeylerinin kendine ait bilgisayarı olmayan katılımcılara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Katılımcıların duygusal zekâ puanları gün içinde oynadıkları dijital oyun süresine göre incelendiğinde; günde 1 saatten az dijital oyun oynayan katılımcıların ortalama duygusal zekâ puanının (M=170,06, SD=23,03), 1 saatten fazla dijital oyun oynayan katılımcıların ortalama duygusal zekâ puanına göre (M=164,59, SD=24,72) anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür ($p \leq .05$). Sonuç olarak, günde 1 saatten az dijital oyun oynayan katılımcıların duygusal zekâ düzeylerinin, 1 saatten fazla dijital oyun oynayan katılımcılara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Duygusal zekâ puanları katılımcıların dijital oyun için kullandıkları araca göre incelendiğinde; bilgisayar ile dijital oyun oynayan katılımcıların ortalama duygusal zekâ puanının (M=171,96, SD= 23,86), telefon ile dijital oyun oynayan katılımcıların ortalama duygusal zekâ puanına göre (M=165,92, SD=23,28) anlamlı olarak farklılaştığı saptanmıştır ($p \leq .05$). Sonuç olarak, bilgisayar ile oyun oynayan katılımcıların duygusal zekâ düzeylerinin, telefon dijital oyun oynayan katılımcılara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Katılımcıların duygusal zekâ puanları geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyup duymama durumuna göre incelendiğinde; geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyan katılımcıların ortalama duygusal zekâ puanının (M=162,47, SD= 22,86), psikolojik desteğe ihtiyaç duymayan katılımcıların ortalama duygusal zekâ puanına göre (M=170,43, SD=23,72) anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür ($p \leq .05$). Sonuç olarak, geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duymayan katılımcıların duygusal zekâ düzeylerinin, psikolojik desteğe ihtiyaç duyan katılımcılara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların aile ile gün içinde geçirdikleri süre ve duygusal zekâ düzeyleri için gruplar arasındaki farklar değerlendirilmiş; ailesi ile 0-2 saat vakit geçiren (M=164,70, SD=23,31) katılımcıların duygusal zekâ puanlarının, ailesi ile 3-4 saat vakit geçiren (M= 171,09, SD=23,93) ve 5 saat ve üzeri (M= 171,16, SD=23,53) vakit geçiren katılımcıların ortalama puanlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir ($p \leq .05$). Dolayısıyla ailesi ile günde 5 saat ve üzeri vakit geçiren katılımcıların duygusal zekâ düzeylerinin, günde 2 saatin altında ve 3-4 saat ailesiyle vakit geçiren katılımcılara daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Son adımda ise katılımcıların aylık geliri ve duygusal zekâ düzeyleri için gruplar arasındaki farklar değerlendirilmiş; aylık geliri 0-3500 arasında (M=164,66, SD= 23,79) olan katılımcıların duygusal zekâ puanlarının, aylık geliri 3500-4500 arası olan (M=168,20, SD=23,88) ve 4500 ve üstü (M= 171,10, SD=23,31) olan katılımcıların duygusal zekâ ortalama puanlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı saptanmıştır ($p \leq 0,05$). Dolayısıyla, aylık geliri 4500 ve üzeri olan katılımcıların duygusal zekâ düzeylerinin aylık geliri 3500'ün altında ve 3500-4500 arası olan katılımcılara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

5.2.2. Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (DOBÖ-7)'nden Alınan Puanların Sosyodemografik ve Diğer Özelliklere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Tablo 12: Katılımcıların Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği(DOBÖ-7)'nden Aldığı Puanlarının Sosyodemografik ve Diğer Özelliklere Göre Karşılaştırılması

		Dijital Oyun Bağımlılığı		t/F	P
		n	$\bar{x} \pm S. S.$		
Cinsiyet ²	Kadın	222	10,69±4,61	9,397	0,000
	Erkek	256	15,33±6,03		
Yaş ¹	14	96	13,40±6,06	2,199	0,068
	15	152	13,67±6,07		
	16	88	13,95±6,11		
	17	104	11,81±5,40		
	18	38	12,57±5,01		
Sınıf ¹	Lise 1	173	13,91±6,03	2,212	0,086
	Lise 2	102	13,34±5,90		
	Lise 3	95	12,90±5,88		
	Lise 4	108	12,10±5,54		
Okul ¹	Anadolu Lisesi	174	13,04±6,22	5,101	0,002
	Meslek Lisesi	66	15,66±5,77		
	Özel Lise/Anadolu	136	12,31±5,38		
	Özel Lise / Avrupa	102	12,96±5,66		
Okul başarısı ²	Orta ve altı	366	13,40±5,71	1,471	0,142
	Yüksek	116	12,48±6,38		
Kardeş Sayısı ¹	1	77	13,32±5,84	0,443	0,722
	2	217	13,44±6,32		
	3	120	12,69±5,32		
	4 ve üstü	64	13,04±5,46		

Kardeş Sırası ¹	1	239	12,99±5,57	0,508	0,602
	2	162	13,56±6,22		
	3 ve üstü	77	12,97±6,14		
Kendine ait oda ²	Var	384	12,96±5,92	1,622	0,105
	Yok	94	14,06±5,68		
Kendine ait bilgisayar ²	Var	375	13,17±6,05	0,043	0,966
	Yok	103	13,20±5,27		
Gün içinde oynanan dijital oyun süresi ²	1 saatten az	317	11,64±4,98	8,605	0,000
	1 saatten fazla	161	16,21±6,36		
Dijital oyun aracı ²	Bilgisayar	173	15,55±6,47	6,919	0,000
	Cep Telefonu	304	11,85±5,07		
Oyun türü ²	Çevrimiçi	328	14,32±5,94	6,449	0,000
	Çevrimdışı	149	10,71±4,93		
Geçmişte psikolojik desteğe olan ihtiyaç ²	Var	133	13,93±6,79	1,743	0,084
	Yok	395	12,89±5,48		
Aile ile geçirilen süre ¹	0-2 saat	216	13,76±6,31	2,023	0,133
	3-4 saat	158	12,57±5,55		
	5 saat ve üstü	104	12,89±5,39		
Gelir ¹	0-3500	156	14,26±5,86	4,162	0,016
	3500-4500	129	12,42±5,61		
	4500 ve üstü	193	12,80±5,69		
Anne eğitim düzeyi ¹	İlkokul	116	13,45±5,86	0,813	0,487
	Ortaokul	115	13,29±5,78		
	Lise	154	12,59±5,65		
	Üniversite ve üstü	93	13,66±6,41		
Baba eğitim düzeyi ¹	İlkokul	67	13,76±6,44	0,406	0,748
	Ortaokul	143	13,27±5,36		
	Lise	174	12,85±5,86		
	Üniversite ve üstü	94	13,22±6,32		
Anne-baba ²	Birlikte	423	13,04±5,86	1,388	0,166
	Ayrı	55	14,21±6,00		

¹ Tek yönlü Varyans analizi testi, ² Bağımsız örneklem T testi, *p≤0.05

Betimsel analizlere yer verilen bu bölümde, katılımcıların Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği'nden aldığı puanlar Tablo 12'de gösterilmiştir; Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği puanlarının, katılımcıların cinsiyeti, gittikleri okul, gün içinde oynanan oyun süresi, dijital oyun aracı ve oyun türü, geçmişte psikolojik desteğe

ihtiyaç duyma durumu ve aylık gelir değişkenlerine göre anlamlı farklılaştığı görülmüştür ($p \leq .05$).

İlk adımda katılımcıların dijital oyun bağımlılığı puanları cinsiyete göre incelendiğinde; kadın katılımcıların ortalama dijital oyun bağımlılığı puanının ($M=10,69$, $SD= 4,61$), erkek katılımcıların ortalama dijital oyun bağımlılığı puanına göre ($M=15,33$, $SD=6,03$) anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür ($p \leq .05$). Sonuç olarak, erkek katılımcıların dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin, kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların okuduğu okul ve dijital oyun bağımlılığı puanları için gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirilmiş; Meslek Lisesine ($M=15,66$, $SD= 5,77$) giden katılımcıların dijital oyun bağımlılığı puanlarının Anadolu Lisesine ($M= 13,04$, $SD=6,22$), Anadolu Yakasındaki Özel Liseye ($M=12,31$, $SD= 5,38$) ve Avrupa Yakasındaki Özel Liseye ($M=12,96$, $SD= 5,66$) giden katılımcıların dijital oyun bağımlılığı ortalama puanlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($p \leq .05$). Dolayısıyla Meslek Lisesine giden katılımcıların dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin Anadolu Lisesine, Avrupa ve Anadolu yakasındaki Özel Liseye giden katılımcılara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Dijital oyun bağımlılığı puanları katılımcıların gün içinde oynadıkları dijital oyun süresine göre incelendiğinde; günde 1 saatten az dijital oyun oynayan katılımcıların ortalama dijital oyun bağımlılığı puanının ($M=11,64$, $SD= 4,98$), 1 saatten fazla dijital oyun oynayan katılımcıların ortalama dijital oyun bağımlılığı puanına göre ($M=16,21$, $SD=6,36$) anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür ($p \leq .05$). Sonuç olarak, günde 1 saatten fazla dijital oyun oynayan katılımcıların dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin, 1 saatten az dijital oyun oynayan katılımcılara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Dijital oyun bağımlılığı puanları katılımcıların dijital oyun için kullandıkları araca göre incelendiğinde; bilgisayar ile dijital oyun oynayan katılımcıların ortalama dijital oyun bağımlılığı puanının ($M=15,55$, $SD= 6,47$), telefon ile dijital oyun oynayan katılımcıların ortalama puanına göre ($M=11,85$, $SD=5,07$) anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür ($p \leq .05$). Sonuç olarak, bilgisayar ile oyun oynayan katılımcıların dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin, telefon ile dijital oyun oynayan katılımcılara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Dijital oyun bağımlılığı puanları katılımcıların dijital oyun türüne göre incelendiğinde; çevrimiçi dijital oyun oynayan katılımcıların ortalama dijital oyun bağımlılığı puanının (M=14,32 SD= 5,94), çevrimdışı dijital oyun oynayan katılımcıların ortalama puanına göre (M=10,71, SD=4,93) anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($p \leq .05$). Sonuç olarak, çevrimiçi oyun oynayan katılımcıların dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin, çevrimdışı dijital oyun oynayan katılımcılara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Son adımda katılımcıların aylık geliri ve dijital oyun bağımlılığı düzeyleri için gruplar arasındaki farklar değerlendirilmiş; aylık geliri 0-3500 arasında (M=14,26, SD= 5,86) olan katılımcıların dijital oyun bağımlılığı puanlarının, aylık geliri 3500-4500 (M= 12,42 SD=5,61) olan katılımcıların dijital oyun bağımlılığı ortalama puanlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür ($p \leq .05$). Dolayısıyla aylık geliri 3500'ün altında olan katılımcıların dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin aylık geliri 3500-4500 arası ve 4500 ve üzeri olan katılımcılara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmanın temel amacı, ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumu ile duygusal zekâ seviyeleri arasındaki ilişkide, dijital oyun bağımlılığının aracı etkisinin incelenmesidir. Araştırmada, algılanan ebeveyn tutumu ile duygusal zekâ arasındaki ilişkide, dijital oyun bağımlılığının aracı role sahip olacağı beklenmiştir. Araştırmada bu ilişkilere odaklanılmasının nedeni; literatürdeki yapılan çalışmalara bakıldığında, anne baba tutumları ile dijital oyun bağımlılığı arasında (Wallenius ve Punamaki, 2008; Kwon ve diğerleri, 2011; Zhu ve diğerleri, 2015; Eni, 2017), ebeveyn tutumu ile duygusal zekâ arasında (Odabaşı, 2003; Nastasa ve Sala, 2012; Alan, 2019) ve dijital oyun bağımlılığı ile duygusal zekâ (Parker ve diğerleri, 2008; Herodotou ve diğerleri 2011; Wang ve diğerleri, 2017) arasındaki ilişkileri ayrı ayrı inceleyen çalışmalara rastlanırken, bu değişkenler arasındaki ilişkiyi bir arada inceleyen ya da aracılık hipotezleri üzerinden araştıran herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Araştırmanın analiz aşamasında öncelikli olarak temel hipotezler sınanmıştır. İlk olarak ergenlerin duygusal zekâ seviyeleri, sahip oldukları ebeveyn tutumu ve dijital oyun bağımlılık düzeyi arasındaki ilişkiler incelenmiş, ergenlerde ebeveyn tutumları ile duygusal zekâ arasındaki ilişkide dijital oyun bağımlılığının aracı rolüne odaklanılmıştır. Buna bağlı olarak Baron ve Kenny'nin (1986) medyatör etki analiz adımları temel alınarak ebeveyn tutumlarının alt boyutlarından olan kabul/ilgi, kontrol/denetim ve psikolojik özerklik alt boyutları yordayıcı değişken, duygusal zekâ seviyelerinin ise yordanan değişken olarak belirlendiği üç model oluşturulmuştur. Ancak, Baron ve Kenny'e (1986) göre medyatör analizi yapılabilmesi için tüm değişkenler arasındaki korelatif ilişkilerin anlamlı olması beklendiğinden, ebeveyn tutumlarından psikolojik özerklik ve kontrol/denetim alt ölçeklerinin yordayıcı değişken olarak belirlendiği iki modelin medyatör analizi yapılamamıştır. Sonuç olarak kabul/ilgi boyutu yordayıcı değişken, duygusal zekânın yordanan değişken olarak alındığı modelde mediasyon analizi yapılmış ve ergenlerin kabul ilgi alt

boyutunun duygusal zekâ seviyesi üzerindeki yordayıcı etkisinde dijital oyun bağımlılığının anlamlı bir kısmı aracı rol üstlendiği saptanmıştır.

Literatür verilerine bakıldığında, algılanan ebeveyn tutumu, duygusal zekâ ve dijital oyun bağımlılık değişkenlerini arasındaki söz konusu ilişkiyi bir arada inceleyen ya da medyatör analizi ile aracı role odaklanan kısıtlı araştırma olduğundan karşılaştırma yapılamamıştır. Araştırmamızda sınırlı örneklem sayısına rağmen, dijital oyun bağımlılığının Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)'nin kabul/ilgi alt boyutu ile duygusal zekâ arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu saptandığından, gelecek araştırmaların bu konuya odaklanmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Fakat literatüre bakıldığında yukarıda da bahsedildiği üzere; ebeveyn tutumu, duygusal zekâ ve dijital oyun bağımlılığı değişkenlerinin arasındaki ilişkilere ayrı ayrı odaklanan çalışmalar bulunmaktadır. Yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçların, bu çalışmadan elde edilen sonuçlar ile uyumlu olduğu görülmüştür

Baron ve Kenny (1986) kriterlerine göre araştırmanın ilk adımında, izlenen adımlara göre, Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)'nin alt boyutu olan kabul/ilgi boyutu ile duygusal zekâ arasındaki ilişkiye bakılmış, kabul/ilgi düzeyinin duygusal zekâ seviyesini anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Dolayısıyla bu çalışmanın sonuçlarına göre, ebeveynleri tarafından olumlu kabul ve ilgi gören ergenlerin duygusal zekâ seviyelerinin yüksek olduğu görülmektedir. Curun ve Yücel (2018), yakın zamanda 233 ergen ile yaptığı araştırmada, ebeveyn tutumu ile duygusal zekâ arasındaki ilişkide benlik saygısının aracı rolüne odaklanmış ve demokratik ebeveyn sahip olmanın ergenlerde duygusal zekâ seviyesini yükseltirken, otoriter ebeveyn sahip olmanın duygusal zekâ seviyesini düşürdüğünü saptamıştır. Nastasa ve Sala'nın da (2012) ergenler üzerinde yaptığı araştırmada, demokratik ve izin verici ebeveyn tutum düzeyi arttıkça duygusal zekâ düzeyinin arttığını, otoriter ve baskıcı ebeveyn tutum düzeyi arttıkça duygusal zekâ düzeyinin azaldığını raporlamaktadır. Sonuç olarak bu çalışmaya ve literatürdeki verilere göre, ergenlerin kişilerarası ilişkilerinde önemli yere sahip olan duygusal zekâ düzeyinin, ebeveynlerinin tutumlarından etkilendiği görülmektedir. Duygularını ifade edebilen ve yönetebilen bireylerin yüksek sosyal beceriye sahip olduğu (Schutte ve diğerleri, 2001), akademik başarısı yüksek ve iş hayatında başarılı olduğu (Cooper, 1997) bilinmektedir. Diğer yandan, düşük duygusal zekâ düzeyine sahip olma ile depresyon, fobik bozukluk gibi ruhsal sorunların ilişkili olduğu (Mikolajczak ve diğerleri, 2006) bilindiğinden, olumlu

ebeveyn tutumlarının bireylerin hayatında koruyucu faktör rolünde olacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla ergenlerin duygularını yönetebilmesi ve ilişkilerinin sağlıklı olması adına aile ve ebeveyn tutumlarının iyileştirilmesi ergenlerin hayatını olumlu etkileyecektir. Bu nedenle gelecekte ebeveynler ile çalışmalar yapılmasının, ergenlerin hayatındaki risk faktörlerini azaltarak duygusal, sosyal, psikolojik gelişimine ve akademik hayatına olumlu yönde katkı sunabilir.

Algılanan ebeveyn tutumu ile duygusal zekâ düzeyi arasındaki ilişkiye bakıldıktan sonra ikinci adım olan kabul/ilgi boyutu ile dijital oyun bağımlılık arasındaki ilişkiye odaklanılmış, regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucu, kabul/ilgi düzeyinin dijital oyun bağımlılık düzeyini anlamlı seviyede yordadığı bulunmuştur. Diğer bir deyişle, ebeveynlerinden koşulsuz kabul ve ilgi gösterme durumunun ergenlerin dijital oyun bağımlılık düzeylerini etkilediği tespit edilmiştir. Literatürde algılanan ebeveyn tutumu ile dijital oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiye odaklanan çalışmalara bakıldığında, bu çalışmanın sonuçlarını destekler nitelikte veriler bulunmaktadır (Wallenius ve Punamäki, 2008; Kwon ve diğerleri, 2011; Zhu ve diğerleri, 2015; Bonnaire ve Phan, 2017; Eni, 2017). Bu çalışmada ebeveyn tutumlarında belirleyici olan kabul/ilgi düzeyinin dijital oyun bağımlılığı üzerinde anlamlı yordayıcılığı söz konusuysa, literatürde söz konusu değişkenlerin korelasyonlarına dair bulgulara yer verilmiştir. Eni (2017), ergenlerle yaptığı araştırmada demokratik ebeveyn tutumu ile dijital oyun bağımlılığı arasında negatif ilişki saptamıştır, diğer bir deyişle demokratik ebeveyn tutumu yükseldikçe dijital oyun bağımlılığının düştüğüne dair bulgular raporlamıştır. Dolayısıyla demokratik ebeveyne sahip olmanın dijital oyun bağımlılığı konusunda koruyucu bir rolünün olduğu görülmektedir.

Yabancı literatüre bakıldığında ise Kwon ve arkadaşları (2011), Zhu ve arkadaşlarının (2015) yaptığı araştırmalarda olumlu ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin dijital oyun bağımlılık seviyelerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Özellikle Bonnaire ve Phan'ın (2017) ortaokula giden 437 ergen ile yaptığı araştırmaya bakıldığında; ebeveyn tutumu, aile işlevselliği ve internet oyun bağımlılığı incelenmiş ve ebeveyn tutumu ile aile işlevselliğinin oyun bağımlılığı üzerinde yordayıcı etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Diğer bir deyişle Bonnaire ve Phan'ın (2017) araştırmasında; yüksek oyun bağımlılık ve düşük oyun bağımlılık düzeyi olarak ikiye ayırdığı örnekleminde, yüksek oyun bağımlılığına sahip olan kişilerin düşük

oyun bağımlılığı olanlara göre aile bağlarının ve kabulünün düşük olduğu, aile çatışmalarının fazla olduğu ve zayıf aile ilişkilerinin olduğu saptanmıştır.

Araştırmamızın ve literatürün bulgularına göre, ergenlerin dijital oyun bağımlılığı geliştirmesinde ebeveynlerin çocuklarına olan yaklaşımlarının önemli bir role sahip olduğu görülmektedir. Ebeveynler çocuklarının sinyallerine odaklanmadığı, sıcak ve ilgili bir tutum benimsemediklerinde, bu tutumlar ergenlerde sürdürücü bir risk faktörü haline gelmektedir (Senormanci ve diğerleri, 2014). Dolayısıyla ergenlerin bu stresle başa çıkabilmek adına, gerçek dünyadan kaçıp sanala yönelme davranışı olabileceği düşünülmekte ve olumsuz ebeveyn tutumunun sürdürücü bir stres faktörü olması sebebiyle oyun oynama davranışının artması sonucu bağımlılığa evrilebileceği düşünülmektedir. Bunun yanında, günümüzde teknolojinin gelişmesi ile boş zaman değerlendirme aktivitelerinin dijital ortama kaydığı görülmektedir. Bu sebeple gençlerin ve ergenlerin oyun oynama sıklığının giderek arttığı bilindiğinden (Gentile, 2009), bağımlılığı önleme amacıyla ergen ve ebeveynleri arasındaki ilişkinin güçlendirilmesinin bu süreci olumlu etkileyeceği düşünülmektedir. Nitekim Han ve arkadaşlarının (2012) ergenler ve aileleriyle yaptığı çalışmada, 3 hafta süren aile terapisinin ergenlerin aile uyumunu artırdığı ve oyun bağımlılık düzeyini azalttığı bulunmuş, aile uyumunun önemi vurgulanmıştır. Dolayısıyla ebeveynlerin çocukları ile ilişkilerini güçlendirmek adına onlara duygularını ifade edebilmeleri için alan açması, özerkliği kısıtlamayan, ilgili ve sevgi dolu bir tutum içinde olması ergenlik döneminde dijital oyun bağımlılığı gibi olumsuz davranışların ortaya çıkmasında koruyucu etkiye sahip olacağı söylenebilir. Diğer yandan, ailenin demokratik yaklaşım ile sınırları güvenli bir şekilde çizerek kabul ve ilgi ile çocuklarına yaklaştığında, ergenlerin kontrolsüz bir şekilde dijital oyun ile vakit geçirmesini önleyebileceği düşünülebilir. Kısacası, dijital oyun bağımlılığının tedavisi ve önleme çalışmalarının yapılmasında ebeveyn ve aile faktörünün ele alınmasının önemli olduğu görülmektedir.

Araştırma analizinizin üçüncü adımında dijital oyun bağımlılığı ile duygusal zekâ arasındaki ilişkiye odaklanılmış, dijital oyun bağımlılığının duygusal zekâ seviyesi üzerinde yordayıcı etkisinin olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle, ergenlerin dijital oyun bağımlılık düzeyinin düşük veya yüksek olmasının duygusal zekâ düzeyini belirlemede etkili olduğu saptanmıştır. Literatürde bu çalışma ile benzer sonuçlar elde edildiği tespit edilmiştir (Parker ve diğerleri, 2008; Herodotou ve diğerleri 2011; Wang

ve diğ erleri, 2017). Herodotou ve arkadaşlarının (2011) 16-25 yaş arası genç ve ergenlerle yaptığı araştırmada, dijital oyun oynama sıklığı ile duygusal zekâ özelliği arasındaki ilişkiye odaklanılmış, oyun oynama sıklığı arttıkça duygusal zekâ özelliklerine dair puanların düştüğü saptanmıştır. Parker ve arkadaşları (2008) ise bu çalışmada kullanılan Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği (EQ-i (YV))'ni kullanarak ergenlerde duygusal zekânın oyun bağımlılığına etkisini araştırmıştır. Bizim araştırmamızda, ergenlerin dijital oyun bağımlılık düzeyinin duygusal zekâ düzeyini belirlediği bulunmuşken, Parker ve arkadaşları (2008), duygusal zekâ düzeyinin ergenlerin dijital oyun bağımlılığı geliştirmesinde etkili olduğunu bulmuştur.

Ek olarak, Lo ve arkadaşları (2005) çevrimiçi oyun oynama düzeylerine göre kişilerarası ilişkilerinin kalitesini araştırmıştır. Lo ve arkadaşlarının (2005) bulgularına göre, çevrimiçi oyun oynamaya harcanan süre arttıkça kişilerarası ilişkilerinin kalitesinin düştüğü raporlanmıştır. Sonuç olarak dijital oyun bağımlılığı ve duygusal zekâ arasındaki ikili ilişkileri inceleyen ve bu ilişkinin anlamlılığını saptayan çalışmalar bulunmaktadır. Günümüz şartlarına bakıldığında, her geçen gün teknoloji ile bağımız artmakta, boş vakitlerimizi değerlendirmede teknolojik aletler bir seçenek haline gelmektedir. Dolayısıyla bu da bağımlılık geliştirme adına tehdit oluştırmaktadır. Araştırmalara bakıldığında, özellikle genç ve ergenlerin en çok oyun oynama ve oyun indirme amacıyla interneti kullandıkları bilinmektedir (Gentile, 2009; Rideout ve diğ erleri, 2010). Bu nedenle genç ve ergenler açısından dijital oyun bağımlılığı konusunu akla gelmektedir. Araştırmamızın bulgularına göre dijital oyun bağımlılığının duygusal zekâ düzeyini belirlediği görülmekte, ergenlerin dijital oyun bağımlılığına sahip olması sonucu, yarattığı etkilerin bilinmesinin ve bu doğrultuda önlemler alınması açısından önemli olacağı düşünölmektedir. Ergenlik dönemi, bireylerin özerkliğ e ve toplum içinde birey olma ve kimlik edinme ç abasına denk geldiğinden, bireylerin sosyal becerileri önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla bireyin sosyal ilişkilerini sağlıklı bir şekilde yönetebilmesi adına duygusal süreçlerini yönetebilme becerisine sahip olması, kendisinin ve karşısındaki kişilerin duygularını anlayıp ifade edebilmesi gerekmektedir. Duygusal zekây a ait bu becerilerin düşük olduğu durumlarda risk faktörlerinin belirlenmesi adına duygusal zekâ becerilerini etkileyen dijital oyun bağımlılık gibi faktörlerin bilinmesi ve bağımlılığı önleyici çalışmalar yapılmasının bu süreci hızlandıracağı düşünölmektedir. Bu doğrultuda, literatürdeki dijital oyun bağımlılığı ve duygusal zekâ arasındaki ilişki üzerine

odaklanan yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmüş, gelecek çalışmaların bu ilişki üzerine farklı örneklem ve farklı yaş grupları ile çalışma yapmasının katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Bu çalışma kapsamında geliştirilen hipotezler doğrultusunda belirlenen üç mediyasyon modelinden, Baron ve Kenny (1986) kriterlerine göre yapılan analizin son adımında değişkenler arası korelatif ilişkiler göz önünde bulundurularak sadece bir medyatör analizi yapılabilmüş ve bu analize göre de ebeveyn tutumunun duygusal zekâ üzerindeki etkisinde dijital oyun bağımlılığının anlamlı bir kısmi aracı etkiye sahip olduğu görülmüştür. Literatür verileri incelendiğinde, araştırmamızda ele alınan üç değişken arasındaki ilişkiye bir arada bakan ve aracı etkiyi inceleyen sınırlı çalışma bulunmasına rağmen, söz konusu ilişkileri tek tek inceleyen araştırmalarla bizim bulgularımızın aynı doğrultuda olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan bu çalışmanın ilk iki medyatör modelinin incelenememesinde örneklem konusundaki kısıtlılığı da etkili olabilir, çünkü literatür verileri incelendiğinde, algılanan anne baba tutumları ile dijital oyun bağımlılığı arasında (Wallenius ve Punamaki, 2008; Kwon ve diğerleri, 2011; Zhu ve diğerleri, 2015; Eni, 2017), ebeveyn tutumu ile duygusal zeka arasında (Odabaşı, 2003; Nastasa ve Sala, 2012; Alan, 2019) ve dijital oyun bağımlılığı ile duygusal zeka (Parker ve diğerleri, 2008; Herodotou ve diğerleri 2011; Wang ve diğerleri, 2017) arasındaki ilişkiler ayrı ayrı incelenmiş ve anlamlı ilişkiler raporlanmıştır. Ek olarak, bu araştırmada Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) kullanılmış, fakat ölçeğin sürekli değişken olmamasına bağlı olarak, veri analizi aşamasında zorluk çekildiği deneyimlenmiştir. Ayrıca ölçeğin alt boyutlar arasındaki korelasyonuna bakıldığında, kabul/ilgi ve psikolojik özerklik boyutu arası korelasyon olmadığı görülmüştür. Bunun örneklem sayısının azlığına bağlı olabileceği ya da ölçeğin tutarlılığı ile ilgili bir kısıtlılıktan kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Bu yüzden gelecek çalışmaların algılanan anne baba tutumları üzerine araştırma yaparken daha kullanışlı ölçek tercih etmesinin analiz açısından kolaylaştırıcı olacağı söylenebilir. Bu doğrultuda gelecek araştırmaların daha geniş örneklem ile söz konusu ilişkiyi yeniden incelemesinin literatürün bu alandaki karanlığına bir ışık tutacağı düşünülebilir. Dolayısıyla edinilen tüm bu verilerin literatüre katkı sağladığı düşünülmektedir.

Çalışmamızda geliştirilen asıl modelde direkt olarak ebeveyn tutumlarına odaklanılmış, ebeveyn tutumu kategorik değişken olduğundan alt boyutları ile

regresyon analizi yapılmıştır. Bu nedenle, analizin ikinci aşamasında ebeveyn tutumunun kategorik bir değişken olması ve regresyon analizine sokulamaması nedeniyle katılımcıların dijital oyun bağımlılığı ve duygusal zekâ düzeylerinin ebeveyn tutumlarından ne derece etkilendiğini görmek adına ANCOVA analiz adımları izlenmiştir. Buna bağlı olarak araştırmanın diğer aşamasında, ebeveyn tutumlarını oluşturan demokratik, izin verici/ihmalkâr, otoriter ve izin verici/hoşgörülü ebeveyn tutumları ile duygusal zekâ arasındaki ilişkiye dijital oyun bağımlılık düzeyinin olası etkisi kontrol edilerek ANCOVA analizi yapılmış, dijital oyun bağımlılık düzeylerine göre düzeltilmiş duygusal zekâ seviyeleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Sonuçlara göre demokratik ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin duygusal zekâ seviyelerinin diğer tutumlara göre daha yüksek; otoriter ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin duygusal zekâ düzeylerinin ise diğer ebeveyn tutumlarına göre daha düşük olduğu görülmüştür. Literatürde algılanan ebeveyn tutumu, duygusal zekâ ve dijital oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiye odaklanan ve aynı analiz ile araştırma yapan çalışmaların kısıtlı sayıda olduğu görüldüğünden, karşılaştırma yapılamamıştır.

Araştırmamızın bir sonraki adımında betimsel istatistiklere odaklanılmış ve katılımcıların algılanan ebeveyn tutumları, duygusal zekâ ve dijital oyun bağımlılık düzeylerinin; cinsiyet, yaş, sınıf, okul, okul başarısı, kardeş sırası ve kardeş sayısı, kendine ait bilgisayara ve odaya sahip olma durumu, günlük dijital oyun oynama süresi, dijital oyun türü ve aracı, geçmişte psikolojik desteğe duyulan ihtiyaç, aile ile geçirilen süre, aile geliri, anne-baba eğitim durumu ve anne babanın birliktelik durumu gibi sosyodemografik özelliklere göre ne derece değişim gösterdiği incelenmiştir.

İlk adımda katılımcıların algılanan ebeveyn tutumlarının cinsiyetten ne derece etkilendiğine odaklanılmış ve kızların algıladıkları ebeveyn tutumunun erkeklere oranla anlamlı olarak farklılaştığı, kız öğrencilerin ebeveynleri daha çok demokratik tutuma sahip iken erkek öğrencilerin ebeveynlerinin izin verici/ihmalkâr bir tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Literatür verileri incelendiğinde ise bazı çalışmaların bizim sonuçlarımızı desteklediği (Steinberg ve diğerleri, 1982; Arcan, 2006; Aktaş, 2011; Tokgöz, 2017; Belli, 2018) bazı çalışmaların ise desteklemediği görülmektedir (Karlı, 2019; Kekeç, 2019). Arcan (2006), özel okula giden 233 lise öğrencisi ile yaptığı çalışmada, araştırmamızda kullanılan ölçeği kullanarak aynı analizi yapmış ve kız öğrencilerin ebeveynlerini demokratik algılarken, erkek öğrencilerin

ebeveynlerini ihmalkâr olarak algıladığını saptamıştır. Belli (2018) ise, liseye giden 510 öğrenci ile yaptığı araştırmasında, araştırmamızda kullanılan Yılmaz'ın (2000) geliştirdiği Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)'ni kullanıp, yine araştırmamız ile benzer olarak yaptığı Ki-Kare analizi sonucu, kız öğrencilerin ebeveynlerinin demokratik, erkek öğrencilerin ise ebeveynlerinin izin verici/ihmalkâr olduğunu bulmuştur. Tokgöz (2017) ve Aktaş (2011), araştırmalarında lise öğrencileri ile Kuzgun'un (1972) Ana Baba Tutum Ölçeği uygulanarak analiz yapmış ve kız öğrencilerin ebeveynlerinin demokratik tutuma sahip olduğunu saptamışlardır. Steinberg ve arkadaşlarının (1982) da bulguları, kız öğrencilerin ebeveynlerini demokratik olarak algıladığı yönündedir. Literatür verileri ile araştırmamızın bulguları karşılaştırıldığında, benzer ölçeklerin ve analizlerin kullanıldığı araştırma sonuçları ile bizim araştırmamızın sonuçlarının benzer olduğu görülmektedir. Sonuçlara göre kız ve erkek öğrencilerin ebeveynlerini farklı ebeveyn tutumu ile algıladıkları tespit edilmiştir. Kız öğrencilerin çoğunlukla ebeveynlerini ilgili, karar alma sürecinde eşitlikçi ve destekleyici olarak algılama sebeplerinin, kültürümüze bakıldığında ebeveynlerin kız çocukların tehlikeye uğramaması adına karar verme aşamasında uzlaşmaya meyilli ve uyumlu davrandıkları düşünülmektedir. Erkek ergenlere ise, toplumumuzda daha fazla alan ve serbestlik tanındığından sorumluluklar yüklenmekte, ilgi ve sevgiyi çocuğa yansıtma oranı azalmaktadır. Dolayısıyla, çoğu alanda özerk olma hakkına sahip olan erkek ergenler, çocukluk dönemine göre ilgi, bakım ve şefkati ebeveynlerinden az aldıkları şeklinde algılayabilmektedirler. Sonuç olarak toplumumuzda ailelerin çocuk yetiştirirken cinsiyet açısından farklı yaklaşım tarzı benimsemekte ve bu da ergenlerin algılanan ebeveyn tutumlarını etkilemektedir.

Karlı (2019), 200 lise öğrencisi ile Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen Ana Baba Tutum Ölçeği'ni kullanarak anne baba tutumları ile cinsiyet arasındaki ilişkiye odaklanmış, kız öğrencilerin ebeveynlerinin daha çok demokratik tutuma sahip olduğu, erkek öğrencilerin ise otoriter tutuma sahip olduğu bulunmuştur. Karlı'nın (2019) araştırmasında kullanılan ölçeğin alt boyutlarında izin verici tutum boyutunun yer almadığı görülmektedir. Dolayısıyla bizim araştırmamızda kullanılan Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)'nde, izin verici/ihmalkâr ve izin verici/hoşgörülü ebeveyn tutumuna yer verilip cinsiyetler karşılaştırıldığından, bulguların uyuşmadığı söylenebilir. Araştırmamızın bulgularına ters düşen Kekeç'in (2019) çalışmasında ise 12-14 yaş aralığındaki 289 öğrenciye Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen Ana Baba

Tutum Ölçeği'ni uygulamış ve erkeklerin ebeveynlerinin daha çok demokratik, kız öğrencilerin ise otoriter olduğunu saptamıştır. Kekeç'in (2019) çalışmasında bu çalışmadan farklı olarak, verilerinin normal dağılmadığı için parametrik olmayan bir test ile analiz yaptığı, farklı yaş grupları ile araştırma yaptığı ve anne baba tutumlarına dair kullanılan söz konusu ölçeğin ve boyutlarının farklı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla sonuçlarının uyuşmamasının bu nedenlere bağlı olduğu ve ek olarak kısıtlı örneklem sayısının da buna etki edeceği düşünülmüştür. Gelecek araştırmaların, örneklem sayısını genişletilerek yapılmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İkinci adımda ebeveyn tutumları ile yaş değişkenine odaklanıldığında farklılaşma olduğu saptanmış, 14 yaşındaki ergenlerin anlamlı olarak diğer yaş gruplarına göre ebeveynlerini daha fazla demokratik algılarken 17 ve 18 yaşa doğru ihmalkâr ebeveyn tutumuna sahip oldukları bulunmuştur. Bu sonuç, araştırmanın üçüncü adımında yapılan ergenlerin kaçınıcı sınıfta oldukları ile sahip oldukları ebeveyn tutum arasındaki ilişki sonuçlarına benzerdir. Ebeveyn tutumları ile sınıf ve yaş değişkenini karşılaştıran çalışmalarda da 14 yaş grubu ve Lise 1'e giden ergenlerin diğer kademelere göre ebeveynlerini demokratik olarak algıladıkları görülmektedir (Aktaş, 2011; Belli, 2018). Aktaş'ın (2011) yaptığı çalışmada, demokratik ebeveyn tutumu ile yaş arasındaki korelasyona bakılmış, sonuç olarak yaş arttıkça demokratik tutumun azaldığını saptanmıştır. Belli (2018) ise, 14-15'li yaşlardaki ergenlerin ebeveynlerini demokratik algılarken, 17 ve 18'li yaşlarda ergenlerin ebeveynlerini ihmalkâr olarak algıladıklarını bulmuştur. Bu sonuçlar, araştırma bulguları ile benzerdir. Kısacası bu bulgular, ergenlerin yaş ilerledikçe ebeveynlerini daha ilgisiz ve az kontrol edici olarak algıladığını ve ebeveynleri tarafından yaşları ilerledikçe duygusal yakınlığın azaltıldığı şeklinde algıladığını göstermektedir. Dolayısıyla bu durumun, ergenlerin kararlar alma aşamasında olabildiğince özgür bırakılması ile iyi hissettirse de kontrolün ve yakınlığın az olmasının ergenleri güvensiz ortamlara açık hale getirebileceği ve mutsuz edici etkilere maruz bırakabileceği düşünülmektedir. Diğer yandan yaş ilerledikçe kendi hayatı üzerinde daha fazla söz hakkına sahip olan ergenlerin, ebeveynlerini 14'lü yaşlara göre izin verici olarak algılamaları olağan olarak düşünülebileceği gibi, ihmalkâr ebeveyn olarak algılanmasının ise tehdit oluşturacağı düşünülmektedir. Bu konuda ebeveynler ile çalışılmasının, ergenlerin olumsuz karar almamaları adına önleyici olabileceği söylenebilir.

Araştırmamızda, ergenlerin okudukları okula bakıldığında ebeveyn tutumlarının gittikleri okullara göre farklılaştığı görülmüş; Anadolu Lisesine giden öğrencilerin çoğunlukla demokratik ebeveyne, Meslek Lisesine giden öğrencilerin otoriter ebeveyne ve Özel Liseye giden öğrencilerin ise izin verici ebeveyne sahip oldukları görülmüştür. Belli'nin (2018) yaptığı araştırmada, her lise kategorisinde demokratik tutumun ağırlıklı olduğunu fakat Özel Liseye ve Meslek Lisesine giden öğrencilerin izin verici ebeveyn tutumunun ön planda olduğu bulunmuş ve bu çalışmadaki Anadolu Lisesi ve Özel Liseye giden öğrencilerin sonuçları ile benzerlik gösterdiği görülmüştür. Araştırmamız ile uyuşmayan bulguların Meslek Lisesine ait olduğu görülmektedir. Bunun nedeninin Meslek Lisesine giden öğrencilerin diğer gruptaki öğrencilere göre sayısının daha az olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Belli'nin (2018) araştırmasında, araştırmamız ile aynı ölçek ve aynı analiz yönteminin kullanıldığı fakat örneklemin ve örneklem sayılarının farklı olduğu saptanmıştır. Bu konunun aydınlatılması adına, grup sayılarının eşit tutulduğu daha geniş bir örneklem ile çalışma yapılması önerilmektedir. Diğer yandan Anadolu Lisesine giden ergenlerin demokratik ebeveyne ve Özel Liseye giden ergenlerin izin verici ebeveyne sahip olduğu iki araştırmada da raporlanmıştır. Bunun sebebinin Anadolu Lisesine giden ergenlerin, yüksek akademik başarı odaklı yaklaşım sergilemelerine bağlı olarak ebeveynleri ile daha az çatışma yaşadıkları düşünülebilir. Anadolu Lisesine giden öğrencilerin, geleceğe yönelik yüksek hedeflerini ailenin destekler nitelikte ve kararlarına saygı duyacakları şekilde bir tutum sergilemelerinin ergenlerin ebeveynlerini demokratik olarak algılamasını sağladığı söylenebilir. Özel Liseye giden öğrencilerin ise, ebeveynlerini izin verici olarak algıladığı görülmekte ve bunun sebeplerinden birinin ebeveynlerin genelinin gelir düzeyi yüksek olduğundan çocuklarını özel kurumlara yazdırması sonucu okulların daha iyi bir eğitim ve gelecek sunduğunu düşünerek çoğu şeyi az kontrol ettikleri şeklinde yorumlanabilir.

Bir diğer adımda, ebeveyn tutumlarının katılımcıların okul başarılarına göre farklılaşma durumuna bakılmış; orta ve altı düzeyinde başarıya sahip olan bireylerin ebeveyn tutumu izin verici/ihmalkâr iken, yüksek başarıya sahip olan bireylerin ise demokratik ebeveyne sahip olduğu saptanmıştır. Literatüre bakıldığında da benzer sonuçların olduğu görülmektedir (Arcan, 2006; Yılmaz, 2007; Gündüz ve Özyürek 2018). Yine Arcan'ın (2006) araştırmasında görüldüğü üzere, yüksek başarıya sahip olan ergenlerin diğer başarı düzeylerine oranla demokratik ebeveyn tutumuna sahip

olduğunu saptanmıştır. Bu durumun, yüksek başarıya sahip olan çocukların aileleri tarafından kabul görülüp desteklenme ve karar verme aşamasında destekleyici olmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Ek olarak, orta ya da düşük başarıya sahip ergenlerin ebeveynlerini izin verici ve ihmalkâr olarak algılamalarının onlar için bir stres faktörü haline gelebileceği ve bu durumun da onların akademik başarılarını kötü etkileyebileceği düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında da Dam'ın (2008) ergenlerle yaptığı araştırmasında, ailesiyle sorunu olan ergenlerin akademik başarısının düşük olduğu, sorunu olmayan ergenlerin ise akademik başarılarını yüksek olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak, ergenlerin akademik başarıları üzerinde ailesi ile olan ilişkilerinin etkili olduğu görülmektedir. Araştırmamızın bulgularının da bunu destekler nitelikte olduğu raporlanmıştır. Bu konuda ebeveynlerin bilinçlendirilmesinin ve ebeveyn tutumlarının rolüne ilişkin çalışmalar yapılmasının ergenlerin akademik başarısını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Sonraki adımda ise, algılanan ebeveyn tutumunun ergenlerin kardeş sayısı ve sırasına göre farklılaşma durumuna bakılmış ve bu değişkenler arasında söz konusu herhangi bir farklılaşma bulunamamıştır. Aktaş (2011)'in yapmış olduğu araştırmada ergenlerin kardeş sayısı ve kardeş sırası ile algıladıkları ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiye odaklanıldığı görülmüştür. Araştırmasında, kardeş sayısı ile ebeveyn tutumları arasındaki korelasyona bakılmış, kardeş sayısı arttıkça demokratik tutumun azaldığı bulunmuş; kardeş sırası ile ebeveyn tutumları ile anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Şubaşı ve Çelik'in (2019) yaptığı araştırmada da ebeveyn tutumları ile kardeş sırası arasındaki ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla, Aktaş'ın (2011), Şubaşı ve Çelik'in (2019) yaptığı araştırma sonuçları ile bu araştırmanın sonuçlarının eşleştiği görülmektedir. Kardeş sırası ve kardeş sırası değişkenlerine bakıldığında, ebeveynlerin nesil geçtikçe daha bilinçli hareket etmesine bağlı olarak, kardeşler arasında tutum farklılığı gütmediği söylenebilir.

Kendine ait bilgisayara, odaya sahip olma durumu ve günlük dijital oyun oynama süresi ile algılanan ebeveyn tutumu arasındaki ilişkiye bakıldığında ise, anlamlı ilişki olmadığını bulunmuştur. Diğer bir deyişle, ergenlerin kendine ait odaya ve bilgisayara sahip olma ve günlük dijital oyuna ayrılan sürenin ebeveynlerinin tutumlarına yönelik algılamalarında herhangi bir farklılık yaratmadığı tespit edilmiştir. Şubaşı ve Çelik'in (2019) araştırmasında, ergenlerin kendine ait odası olma durumunun, algıladıkları ebeveyn tutumlarını etkilemediği bulunmuş, araştırmamızın

bulgusu ile eşleştigi görülmüştür. Bu bulgunun, tek çocuklu ailelerin az olması ve dolayısıyla çok çocuğa sahip olanların odalarını paylaşması sonucu, ebeveynlerin oda durumuna bağlı olarak farklı tutumlar geliştirmediği yönünde yorum yapılabilir. Sonuçlar değerlendirildiğinde, kendine ait oda ve bilgisayar sahip olma durumu ile ebeveyn tutumlarının ilişkilendirilmeme sebebinin, ailedeki imkânların yokluğu ya da varlığının çocuklara olan tutumlarda farklılaşmaya sebep olmadığını ortaya koymaktadır. Ek olarak, kendine ait bilgisayara sahip olma, günlük oynama dijital oyun süresi ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların kısıtlı sayıda olmasından dolayı, bulgular ile literatür karşılaştırması yapılamamıştır.

Araştırma bulgularında, ebeveyn tutumlarının ergenlerin oynadığı dijital oyun aracına ve dijital oyun türüne göre farklılaştığı saptanmıştır. Dijital oyun aracı olarak bilgisayarı kullanan ergenler izin verici/ihmalkâr ebeveyn tutumuna sahipken, cep telefonu kullanarak oyun oynayan ergenlerin demokratik ebeveyn tutumuna sahip olduğu görülmüştür. Yine benzer olarak çevrimiçi dijital oyun oynayan ergenler izin verici/ihmalkâr ebeveyn tutumuna sahipken, çevrimdışı oyun oynayan ergenlerin demokratik ebeveyn tutumuna sahip olduğu saptanmıştır. Bulgular göz önünde bulundurulduğunda, çevrimiçi oyun oynayan ergenlerin ebeveynlerinin ihmalkâr tutumu benimsediğinden, yeterli ilgiyi ve sevgiyi ebeveyninden karşılayamamaktadır. Dolayısıyla çevrimdışı yani yalnız oyun oynamak yerine, çevrimiçi olarak arkadaşlarıyla birlikte oynamayı tercih ettikleri görülmektedir. Ergenler, çevrimiçi oyun oynayarak, arkadaşlarıyla paylaşmada bulunmakta ve sosyal ilgi ihtiyacını karşılayabilmektedir. Aileden yeterince sevgi ve ilgi göremeyen ergenlerin, aile içi yaşadığı stres ve kaygı sonucu çevrimiçi oyununa yönelerek kendini bu şekilde regüle ettikleri söylenebilir. Han ve arkadaşları (2012) yaptıkları çalışmada, çevrimiçi oyun bağımlılığına sahip ergenlerin genellikle işlevsel olmayan ailelerden geldiğini ve üç haftalık aile terapisi ile aile ilişkileri üzerinde çalışıldıktan sonra ergenlerin çevrimiçi oyun süresinin anlamlı bir şekilde azaldığını saptamışlardır. Algılanan ebeveyn tutumu ile dijital oyun aracı arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, ihmalkâr ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin genellikle çevrimiçi ve bilgisayarla oyun oynamayı seçtikleri görülmüştür. Bunun nedeninin genel olarak dijital oyunlara erişebilmenin telefona oranla bilgisayarda daha fazla olması ve bilgisayarda oynanabilen oyunların daha kapsamlı olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Literatürdeki araştırmalara bakıldığında, ebeveyn tutumu ile dijital oyun aracı ve türü arasındaki ilişkiyi inceleyen

sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmüş, bu yüzden literatür verileriyle karşılaştırma yapılamamıştır. Gelecek araştırmalarda söz konusu ilişkiye odaklanılmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Bir sonraki adımda, ergenlerin geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyma durumuna göre algılanan ebeveyn tutumunun farklılaşmadığı saptanmıştır. Kaplan ve Ak (2018) 600 lise öğrencisi ile yaptığı çalışmasında, demokratik ebeveyn tutumunun ergenlerde psikolojik belirti ve problemler üzerinde koruyucu etkisinin olduğunu saptamıştır. Diğer bir deyişle, otoriter ya da ihmalkâr gibi olumsuz ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin, davranışsal ve ruhsal açıdan risk altında olduğu ve psikolojik desteğe ihtiyaç duyma riskinin fazla olacağı şeklinde bulgulanmıştır. Araştırmamızda, geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyan ergenlerin ebeveyn tutumları ile ilişkisi saptanmamasına karşın, olumsuz ebeveyn tutumunun geçmişte ve şu anda da bir risk faktörü oluşturacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra geçmişteki problemleri sonucu psikolojik destek almış olabilecekleri ve şu anda ailede risk oluşturabilecek herhangi bir durum olmamasına bağlı olarak algılanan ebeveyn tutumları arasında farklılaşma görülmemesine neden olabileceği düşünülmektedir. Ek olarak, araştırmamızda, geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyanların, duymayanlara oranla daha az sayıda bulunmasının, araştırma sonucunu etkilediği söylenebilir. Bu nedenle, grup sayısının eşit tutulması ile daha fazla katılımcıya ulaşılarak araştırma yapılmasının, gelecekteki araştırmaların bu konuda literatürü aydınlatacağı düşünülmektedir.

Araştırılan diğer değişkenlere bakıldığında, ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumunun gün içinde aile ile vakit geçirme durumuna göre farklılaştığı görülmektedir. Gün içinde ailesi ile çok vakit geçiren ergenlerin çoğunlukla demokratik ebeveynlere sahip olduğu ve az vakit geçiren ergenlerin ise ihmalkâr ebeveyn tutumuna sahip olduğu bulunmuştur. İhmalkâr tutum sergileyen ebeveynlerin, çocuklarının denetimlerinin ve ilgilerinin düşük olduğu bilinmekte ve bu yüzden geçirdikleri zamanın kısıtlı olduğu bilinmektedir (Yavuzer, 2012). Çocukların yetişkinliğe kadar ebeveynlerinin ilgisine ihtiyacı olduğundan, ailenin birlikte vakit geçirmesi ve zaman ayırması ergenler için çok değerli olmaktadır. Ailesi ile vakit geçiren ergenler kendilerini değer görmüş ve güvende hissetmekte ve böylece ebeveynleri ile ilişkileri olumlu yönde gelişmektedir. Aile ile geçirilen vaktin azalması durumunun, ergenlerin kendilerini değersiz ve ihmal edilmiş hissetmesine bağlı olarak ebeveynlerinden bu tür

tutum algılamalarına yol açtığı düşünülmektedir. Ergenlik döneminde arkadaşlarla geçirilen vakit her ne kadar ergenler için daha önemli olsa da ebeveynleri ile geçirdikleri zaman ve onlardan aldıkları koşulsuz kabul ve sevginin arkadaş ilişkilerine kaynak oluşturacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla aile ile geçirilen vaktin artmasının, ergenlerin ebeveynleri ile ilişkilerinin güçlendirdiği yönünde bulgulanması sebebiyle bu dönemi rahat atlattılması adına ebeveynlere çocuklarına daha fazla vakit ayırmaları şeklinde tavsiyeler verilebilir.

Katılımcıların gelir düzeylerine bakıldığında; algılanan ebeveyn tutumunun gelir düzeylerine göre farklılaştığı saptanmıştır. Aylık gelir düzeyleri orta seviyede olan aileler otoriter tutuma sahipken, düşük ve yüksek gelirli aileler ise izin verici/ihmalkâr tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Araştırmamızın bulgularına ters olarak, Kekeç'in (2019) araştırmasında ise aylık gelir ile ebeveyn tutumu arasında anlamlı ilişki bulunmamış, bunun nedeninin gelir grup sayıları arasındaki farkın fazla olması ve gelir aralıklarının birbirine yakın olmasından kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Araştırmamızın bulguları değerlendirildiğinde, gelir durumu düşük olan ebeveynlerin, ekonomik kaygı içinde olduklarından, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamadığı ya da ilgi göstermeye odaklanamadıkları düşünülebilir. Gelir düzeyi yüksek olan ailelerin ise, çocuklarına fazla alan vererek ihtiyaçlarını kendi karşılaması yönündeki tutumları ile ihmalkâr davranışta bulunmuş olabilecekleri akla gelmektedir. Literatürdeki bulgularla çelişen sonuçların olması sebebiyle gelir durumu ve anne baba tutumuna ilişkin daha fazla araştırmalar yapılarak bu konuda literatürün aydınlatılmasının önemli olacağı düşünülmüştür.

Ergenlerin algıladığı anne baba tutumlarının, anne ve baba eğitim durumuna göre farklılaşma durumuna bakılmış, sonuç olarak farklılaşmadığı bulunmuştur. Aktaş (2011), Şubaşı ve Çelik'in (2019) yaptığı araştırmada da algılanan ebeveyn tutumu ile anne-baba eğitim düzeyi arasında ilişki bulunmamış, anne ve baba eğitim düzeyinin ebeveyn tutumlarını etkilemediği bulunmuştur. Diğer bir deyişle, ergenlerin anne ve babalarının aldıkları eğitime bağlı olarak kendini daha ilgilenilmemiş ya da fazla kontrol edilen olarak hissetmediği görülmektedir. Bu durumun, günümüzde anne ve babaların aldıkları eğitim düzeylerinden bağımsız olarak, çocuklarının gelişiminde ve desteklenmesinde daha fazla bilinçli olması ve bu konuda araştırma yaparak destekleyici rolde bulunmasından kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Ek olarak araştırmamızda, yukarıda bahsedilen değişkenler ile anne baba tutumları

arasında ilişkinin çıkmasının sebeplerinin, ek alt boyutların kategorik olmasında bağı olarak parametrik olmayan Ki-Kare testi ile analiz yapılmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Ayrıca değişkenler içindeki grupların dağılımının birbirine yakın ve birim sayısının az olmasının sonuçları etkilediği şeklinde yorum yapılabilir. Gelecekteki yapılan araştırmaların farklı ölçekler ile bu değişkenler arası ilişkilere bakarak, daha güvenilir analizlerin yapılmasının literatürü aydınlatacağı düşünülmektedir.

Araştırmamızın ebeveyn tutumları ile ilgili son adımında, algılanan ebeveyn tutumlarının anne-baba birliktelik durumuna göre farklılaştığı saptanmıştır. Anne-babası ayrı olan ergenlerin ebeveynlerini daha fazla izin verici algıladıkları görülmüş, Arslan (2018)'in verilerine göre de anne-babası ayrı olan ergenlerin psikolojik özerkliklerinin birlikte olanlara göre daha fazla olduğunu saptamıştır. Ayrı yaşayan ya da boşanmış ebeveynlere sahip ergenlerin, algıladığı sosyal desteğin, ayrı ya da boşanmış ebeveyne sahip olmayanlara kıyasla daha düşük olduğu bulunmuştur. Ergenlerin ebeveynlerinin ayrı yaşaması sonucu, birlikte yaşadığı ebeveyni ile fazla zaman geçirdiğinden ilgi ve sevgi hissetse de, diğer ebeveyn ile ilişkisi daha kısıtlı olduğundan, ayrılık öncesine nazaran daha az ilgi gördüğünü ve ihmal edildiğini hissedebilir. Ek olarak, ebeveynlerin, ayrılık sonucu çocuklarının üzerinde fazla kontrol kurarak onları kötü etkilememek için tüm kontrolü üzerinden çekince, ergenler kendileri ile ilgilenilmemiş olarak hissedebilmektedirler. Kısacası, ebeveyni ayrı yaşayan ergenlerin, ayrılık sonucu kötü etkilenmemesi adına ebeveyn stillerine odaklanılmasını sürdürücü etkiyi ortadan kaldırmak adına önemli olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın ikinci kısmında, duygusal zekâ düzeyleri ile sosyodemografik ilişkilere odaklanılmış, ilk adımda cinsiyet ile duygusal zekâ düzeylerine bakılmıştır. Sonuç olarak, ergenlerin duygusal zekâ düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Literatüre bakıldığında çoğu çalışmada, kızların erkeklere göre duygusal zekâ düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuşken (Mayer ve diğerleri, 1999; Schutte ve diğerleri, 2002; Köksal ve Gazioğlu, 2007; Cooper ve Petredes, 2010; İkiz ve Görmez, 2010; Delikoyun, 2017), Muzafferoğlu'nun (2019) ergenlerle yaptığı çalışmasında, ergenlerin cinsiyeti ile duygusal zekâ seviyeleri arasında ilişkinin olmadığı saptanmıştır. Muzafferoğlu (2019) ve bizim araştırmamızın örneklem sayısı, analiz türü ve ölçeğin aynı olduğu görülmekte, bu doğrultuda bulguların da benzer olduğu

görülmektedir. Günümüzde ailelerin çocuklarına vakit ayırma, onların sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemede cinsiyet ayrımı yapma durumlarının geçmişe oranla daha az olduğu düşünülmektedir. Kadın ve erkeklerin aileleri tarafından kişisel gelişimleri açısından farklı uygulama ve yaklaşımlara maruz kalmadıklarından, duygusal zekâ becerileri arasındaki farkların oluşmadığı söylenebilir.

Araştırmanın ikinci adımında yaş değişkeni ile duygusal zekâ arasındaki ilişkiye, üçüncü adımında ise sınıf değişkeni ile duygusal zekâ düzeyi arasındaki ilişkiye odaklanılmış fakat anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Kısacası, ergenlerin duygusal zekâ düzeylerinin yaşı ve gittikleri sınıfa göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Mencik'in (2017) ergenlerle yaptığı araştırmada; toplam duygusal zekâ düzeyi ile yaş ve sınıfları arasında anlamlı ilişki bulunmadığı saptanmış ve bulgunun araştırmamızı destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Ergenlerin duygusal zekâ seviyelerinin yaşları ve gittikleri sınıfa göre farklılaşmaması nedenleri arasında ailenin ve okul ortamının yaş arttıkça duygusal becerilerini kötü etkileyecek ya da bireyin yaş arttıkça duygusal zekâ seviyesini olumlu etkileyecek farklı tutum ve müdahalelere maruz kalmaması olabileceği düşünülmektedir. Ek olarak karşılaştırılan sınıf kademesi ve yaş aralıklarının birbirine yakın olmasına bağlı olarak bu süre içinde duygusal zekâ becerilerine ait artış ve azalmaların büyük oranda olmayacağı akla gelmektedir.

Ergenlerin gittikleri okullar ile duygusal zekâ seviyeleri arasındaki ilişki anlamlı bulunmuş, en yüksek duygusal zekâ düzeyine sahip olan Anadolu Lisesine giden ergenler iken, en düşük duygusal zekâ seviyesine sahip olan Meslek Lisesine giden ergenlerin olduğu görülmüştür. Şahin'in (2018) 523 lise öğrencisi ile duygusal zekâ seviyelerine dair yaptığı araştırmasında, bu çalışmada kullanılan Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği Çocuk ve Ergen Formu kullanılmış (EQ-i (YV)) ve gidilen okul ile duygusal zekâ arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Fakat ortalamalara bakıldığında Anadolu Lisesine giden ergenlerin duygusal zekâ düzeyinin diğer liseye gidenlere göre yüksek bulunmuştur. Ülkemizde Anadolu Lisesine giden öğrencilerin, belirli akademik başarıyı göstermeleri beklenmektedir. Akademik başarıya odaklı hareket eden ergenler için bu durum stres yaratmakta ve stresle baş edip baskı altında dahi olumlu bakış açıları geliştirebilmeleri için duygusal zekâyâ ait becerilere ihtiyaç duymaktadır. Duygusal zekâ ile normal zekâ arasındaki anlamlı ilişkiyi ortaya koyan çalışmalar olduğundan (Leana ve Köksal, 2007; Furnham, 2016) Anadolu Lisesine giden öğrencilerin akademik başarı odaklı yaklaşımlarının stresle baş edebilme

becerisini kazanıp kişilerarası ilişkilerini olumlu düzeyde tutabildikleri için duygusal zekâ becerilerinin daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Ergenlerin duygusal zekâ düzeylerinin okul başarılarına göre farklılaştığı saptanmış; yüksek okul başarısına sahip ergenlerin düşük başarıya sahip ergenlere göre daha yüksek duygusal zekâ seviyesine sahip olduğu tespit edilmiştir. Bulguların literatürdeki veriler ile uyduğu görülmüştür (Cooper, 1997; Barchard, 2003; Brackett ve Mayer, 2003; Parker ve diğerleri, 2004; Yılmaz, 2007; Kavcar, 2011). Barchard (2003), Brackett ve Mayer (2003), Parker ve arkadaşları (2004), Yılmaz (2007) ve Kavcar (2011) araştırmalarını üniversite öğrencileri üzerinde yapmışlar ve duygusal zekâ ile akademik başarı arasındaki ilişkinin pozitif yönde olduğunu saptamışlardır. Diğer bir deyişle, araştırmalarında duygusal zekâ seviyesi arttıkça, akademik başarının arttığını saptamışlardır. Akademik başarısı yüksek olan kişilerin, bu başarıyı sürdürmeleri adına stresle başa çıkabilme, geleceğe ve insanlara karşı olumlu yaklaşabilme becerilerinin de devamlılığının önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Çevresel etkenler göz önüne alındığında, yüksek akademik başarıya sahip olma durumunun çevreden yüksek kabul ve desteği de beraberinde getirdiğinden, bireylerin kişilerarası ilişkilerin daha yüksek düzeyde olabileceği düşünülmektedir.

Diğer adımda, ergenlerin duygusal zekâ seviyelerinin kardeş sırası ve kardeş sayısına göre farklılaşma durumuna bakılmış ve farklılaşmanın olmadığı görülmüştür. Mencik'in (2017) ergenlerle yaptığı çalışmada da ergenlerin kardeş sayısı ve kardeş sırasının duygusal zekâ düzeylerini etkilemediği bulunmuştur. Ergenlerin fazla kardeşe sahip olmasının, kardeşler arası farklı ilişki biçimleri geliştirip farklı deneyimler edinmesi sonucu stres yönetimi, değişen şartlara uyum sağlama gibi becerilerinin güçlenmesini sağlayacağı gibi; tek çocuk olmasının çatışmaların azalması yönünden daha az strese maruz kalacağı ve ebeveynleri ile bire bir geçirilen vaktin artmasına bağlı olarak duygusal zekâ becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Bu nedenle kardeş sayısı ve sırasına bağlı olarak duygusal zekâ düzeylerinin farklılaşmalarının tespit edilmesi ve anlamlı ilişkiden bahsedilmesinin güç olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada odaklanılan diğer değişkenlerden olan kendilerine ait oda ve bilgisayar olma durumu ile duygusal zekâ arasındaki ilişkiye bakıldığında ilişkinin

anlamli olduğu görülmüş, kendine ait odası ve bilgisayarını olan ergenlerin duygusal zekâ düzeyleri, olmayanlara göre daha yüksek çıkmıştır. Bu konuda literatürde kısıtlı sayıda araştırma olduğundan karşılaştırma yapılamamıştır. Fakat ergenlerin ev içinde kendine ait alana sahip olmasının ve kendine vakit ayırabilmesinin iyi hissettireceği düşünülmekte ve kendi duygusal süreçlerini yürütmekte kendine zaman ayırabileceği mekânı olmasının olumlu etkiler yaratacağı düşünülmektedir. Ergenlik döneminde bireyler her ne kadar sosyal çevresine çok önem verse de yalnız kalma ihtiyaında olabilmekte ve ergenlere bu alanın sağlanmasının bu döneme uyumunu ve kişilerarası ilişkilerini olumlu etkileyeceği düşünülmektedir.

Ayrıca araştırmamızda duygusal zekâ düzeyinin gün içinde dijital oyun oynama süresine göre farklılaşmasına bakılmış; gün içinde bir saatten fazla dijital oyun oynayan ergenlerin, bir saatten az oynayanlara göre duygusal zekâ düzeyleri daha yüksek olduğu saptanmıştır. Herodotou (2011), ergenlerle ve genç yetişkinlerle yaptığı çalışmada gün içinde, haftada ve ayda dijital oyun oynama sıklığının fazla olmasının duygusal zekâ düzeylerini olumsuz etkilediğini bulmuştur. Bu bulgunun araştırmamızı destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Dijital oyuna fazla vakit ayıran ergenlerin, kişilerarası ilişkilerinin bilgisayar oyunu oynadığı kişilerle sınırlı kaldığı ve vaktini oyunlara odaklanarak geçirdiklerinden duygularını paylaşacakları vakit bulamadıkları akla gelmektedir. Ailesine ve arkadaşlarına daha az vakit ayırır hale gelen ergenler ise, çevresi ile çatışma yaşama ya da ilişkilerini koparmak zorunda kalma gibi olumsuz durumlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu olumsuz durumlar sonucu ergenlerin kişilerarası ilişkilerinin bozulacağı düşünülmekte ve tüm bu sürecin stres yaratacağı düşünüldüğünden stresi yönetebilme becerisinin düşebileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla, dijital oyunlara fazla vakit ayıran ergenlerin duygusal zekâya ait becerilerinin zarar göreceği söylenebilir.

Araştırmada ergenlerin duygusal zekâ düzeylerinin dijital oyun aracına göre değişim gösterme durumuna bakılmış; dijital oyun aracı olarak bilgisayarını seçen ergenlerin, cep telefon seçenlere göre duygusal zekâ seviyelerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Literatürde, dijital oyun aracı olarak telefon ya da bilgisayarını kullanma değişkeni ile duygusal zekâ arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışma bulunamadığından kaynak gösterilememiştir. Bilgisayar ile dijital oyun oynayan ergenlerin daha düşük duygusal zekâya sahip olma nedeninin, bilgisayarda geniş kapsamlı oyunların olması ve oyunlara daha ulaşılabilir olması sebebiyle bilgisayarda

daha fazla oyun oynamaları olabilir. Telefon ile dijital oyun oynamanın bilgisayar ile oynamaya kıyasla oyunu daha fazla kesintiye uğrayabilir ve dijital oyuna ayrılan süre telefon ile oynamada daha az olabilir. Bu nedenle bilgisayar ile dijital oyun oynayan ergenlerin daha fazla bağımlılığa yatkın olabileceği ve dolayısıyla sosyal olarak izolasyonun kişilerarası ilişkilerine ve duygusal süreçlerine daha fazla zarar vereceği düşünülebilir.

Ergenlerin dijital oyun oynadıkları tür ile duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında, anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır. Diğer bir deyişle, çevrimiçi oyun oynayan ergenlerin duygusal zekâ seviyeleri ile çevrimdışı oyun oynayanların duygusal zekâ düzeyleri arasında fark olmadığı bulunmuştur. Kırcaburun ve arkadaşlarının (2019) yaptığı çalışmada, ergenlerin çevrimiçi bilgisayar oynama düzeyleri ile duygusal zekâ becerileri arasındaki ilişkiye bakılmış, çevrimiçi oyun oynama düzeyi arttıkça duygusal zekâ seviyelerinin azaldığı görülmüştür. Çevrimdışı ve çevrimiçi oyun oynama durumlarının karşılaştırıldığı araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla literatürde, duygusal zekâ düzeylerinin çevrimiçi ve çevrimdışı oyun oynama durumuna göre farklılaşmasını inceleyen araştırmaların kısıtlı olduğu görülmüş, bu nedenle karşılaştırma yapılamamıştır. Günümüzde, dijital oyun sektörünün git gide büyümesine bağlı olarak dijital oyunların etkilerinin araştırılması adına gelecekteki çalışmaların duygusal zekâ seviyeleri ile ilişkilerine odaklanmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmada ergenlerin geçmişte ihtiyaç duyduğu psikolojik destek ile duygusal zekâ seviyeleri arasındaki ilişki anlamlı bulunmuş, geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyan ergenlerin ise duygusal zekâ seviyelerinin desteğe ihtiyaç duymamış ergenlere göre daha düşük olduğu görülmüştür. Antonanzas (2016), ergenlerle yaptığı çalışmada, psikolojik desteğe ihtiyaç duymuş kişilerin duygusal zekâyâ ait becerilerin düşük seviyede olduğunu saptamıştır. Kişilerin geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyma durumunun hangi zamanda olduğu bilinmediğinden, yakın zamanda olabileceği ya da psikolojik ihtiyaç uymasına neden olan durumun yarattığı etkilerin hala devam edebilme ihtimalinin olabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla bireyler geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyduklarında, duygusal, sosyal ve psikolojik olarak zorlu süreçlerden geçtiği için stres yönetebilme becerisi, kişilerarası ilişkileri, olumlu düşünebilme ve hayat akışına uyum sağlama becerileri

yani duygusal zekâ ait becerileri zarar görmekte ve sonuç olarak kişinin duygusal zekâ düzeyinin düşmesine neden olduğu düşünülmektedir.

Ek olarak araştırmanın bir sonraki bulgusunda ergenlerin duygusal zekâ düzeylerinin aileleri ile geçirdiği süreye göre farklılaştığı görülmekte, aile ile geçirilen süre arttıkça duygusal zekâ düzeylerinde artış görülmektedir. Özabacı'nın (2006) ilkokul, ortaokul veya liseye giden çocuğa sahip anne ve babalarla yaptığı araştırmada, aile ile birlikte vakit geçirme ile duygusal zekâ arasında pozitif ilişkinin olduğu saptanmıştır. Aile, bireylerin sahip olduğu ilk sosyal çevreyi oluşturduğundan, kişilerarası ilişkilerine model olma, duygusal süreçleri yönetmede beceri kazanma gibi aşamalarda önemli rol oynamaktadır. Aile üyeleri arasında paylaşımların, ortak vakitlerin yaratılması ile birlikte sinyalleri takip ederek, hangi duygusal süreçlerin hangi durumda ortaya çıktığı, kriz durumlarının nasıl yönetildiği gibi becerileri pratik etme açısından, aile ile vakit geçirmek ergenlerin gelecekteki kişilerarası ilişkilerine kaynak ve yatırım oluşturmaktadır. Dolayısıyla, ergenlik döneminde duygusal zekâyâ ait becerilerin düşük olduğu durumlarda, ergenlerin ailesiyle fazla vakit geçirmesi ile duygusal zekâ becerilerinin gelişebileceği düşünülmektedir.

Diğer bir değişken olan aylık gelir düzeyleri ile duygusal zekâ arasındaki ilişkiye bakılmış ve anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Diğer bir deyişle, duygusal zekânın gelire göre farklılaştığı görülmüş, gelir düzeyi arttıkça duygusal zekâ düzeylerinin arttığı görülmüştür. Araştırmamızın bulgularının, Ergün'ün (2016) ve Muzafferoğlu'nun (2019) ergenler ile yaptıkları araştırmalardaki bulgular ile eşleştiği bulunmuştur. Muzafferoğlu (2019) yaptığı araştırmada, araştırmamızda kullanılan Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği (EQ-i (YV))'ni kullanmış ve aynı analizi yapmıştır. Muzafferoğlu (2019) liseli öğrenciler ile yaptığı çalışmada, duygusal zekâ, aleksitimi ve psikolojik iyi oluş düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemiş ve duygusal zekâ düzeyi ile aile gelirini karşılaştırdığında, yüksek gelire sahip ergenlerin yüksek duygusal zekâyâ sahip olduğunu saptamıştır. Dolayısıyla ailelerin bütçesinin fazla olmasına bağlı olarak, ergenlerin duygusal becerilerinin gelişmesi adına çocukluktan bu yana gerekli materyal ve kaynaklar ile destekledikleri düşünülebilir. Çocuklarının sosyalleşmesi ve arkadaşlarıyla vakit geçirebilmesi için gerekli maddi desteği ve ortamı sağlayabilmeleri, ergenlerin duygusal zekâ seviyelerini olumlu yönde etkilemesini sağlamaktadır. Sonuç olarak ailenin geliri arttıkça ergenlerin

sosyalleşmesi adına yatırımları artmakta ve bu yüzden duygusal zekâya ait becerileri gelişmektedir.

Ergenlerin duygusal zekâ seviyeleri ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişkiye odaklanılmış, ergenlerin anne ve babalarının eğitim düzeyi ile duygusal zekâları arasında ilişki olmadığı bulunmuştur. Muzafferoğlu (2019) araştırmasında, araştırmamızda kullanılan Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği (EQ-i (YV))'ni kullanmış, sonuçlarına göre anne ve baba eğitim düzeyi ile duygusal zeka düzeyleri arasındaki fark bulamamıştır. Ergenlerin duygusal zekâ düzeylerinin, anne ve babaların eğitim durumlarına göre farklılaşmama nedenlerinin, geçmişe oranla anne ve babaların daha fazla uzman desteğine başvurup çocuklarının gelişimini desteklemek adına fazla yatırımda bulunabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle farklı kademelerden mezun olan anne ve babaların çocuklarında, duygusal zekâ düzeyleri bakımından değişim bulgulanmadığı söylenebilir.

Duygusal zekâ düzeyine göre anne-baba birliktelik durumunun farklılaşmasına bakılan son adımda, ergenlerin duygusal zekâ düzeylerinin anne-babalarının ayrı veya birlikte olmalarına göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Ergün'ün (2016) yaptığı araştırmada, anne baba birliktelik durumu ile duygusal zekâ düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur. Dolayısıyla bu bulguların araştırmamızın sonuçlarını destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Ergün'ün (2016) ve bizim araştırmamızdaki anne babası ayrı yaşayan ergenlerin sayısının kısıtlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla daha büyük örneklem sayısı ile araştırma yapılmasının sonuçları etkileyeceği düşünülmektedir.

Araştırmanın üçüncü kısmında, ergenlerin dijital düzeyleri ile sosyodemografik ilişkilere odaklanılmış, ilk olarak dijital oyun bağımlılığı ile cinsiyet arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçlara göre, erkeklerin kadınlara göre daha yüksek dijital oyun bağımlılığına sahip olduğu görülmektedir. Literatüre bakıldığında da, araştırmamızın bulgularını destekler nitelikte olduğu tespit edilmiştir (Gentile, 2009; Horzum, 2011; Bilgin, 2015; Ekinci ve diğerleri, 2017; Göldağ, 2018). Horzum (2011) ilköğretim öğrencileriyle, Bilgin (2015) ortaokul öğrencileriyle, Gentile (2009), Ekinci ve arkadaşları (2017) ve Göldağ (2018) ise lise öğrencileriyle araştırma yaparak oyun bağımlılıkları ile cinsiyetleri arasındaki ilişkiye odaklandığında, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre oyun bağımlılık seviyesinin daha yüksek olduğunu saptamışlardır.

Günümüzde, kız öğrencilerin de dijital oyunlar oynadığı bilirse de, dijital oyunların genellikle erkekler tarafından oynandığı şeklinde bir algı bulunmaktadır (Fox ve Tang, 2014). Kızlarla karşılaştırıldığında erkeklerin dijital oyunlara daha ilgili olduğu ve arkadaş ilişkilerine dijital oyunların daha fazla dâhil oldukları görülmektedir. Kültürümüz göz önünde bulundurulduğunda, erkeklerin oyun merkezlerine ulaşması ve dijital oyunlara ulaşımı kızlara oranla daha rahattır. Erkeklerin dijital oyunlara kızlardan daha fazla ilgi duymasının ve sosyal çevrenin de bunu ulaşılabilir kılmasının kızlara oranla erkeklerin dijital oyun oynama düzeyini artırdığı düşünülebilir.

İkinci adımda, dijital oyun bağımlılık düzeyi ile yaş karşılaştırılmış, ergenlerin dijital oyun bağımlılık düzeylerinin yaşlarına göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Üçüncü adımda sınıf değişkeni karşılaştırıldığında da aynı sonuç bulunmuş, ergenlerin gittikleri sınıfa göre dijital oyun bağımlılık düzeylerinin anlamlı düzeyde değişmediği saptanmıştır. Yıldız'ın (2019) dijital oyun bağımlılığı ile demografik özellikler arasındaki ilişkiye odaklandığı araştırmasında, araştırmamızda kullanılan ölçek kullanılmış, bu araştırma ile benzer olarak dijital oyun bağımlılığının yaş ve sınıflara göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği bulunmuştur. Yaş ve sınıf değişkenleri ile dijital oyun bağımlılık düzeyi arasında anlamlı ilişki çıkmamasının nedeninin, yaş gruplarının birbirine çok yakın olması ve grup sayılarının birbirine eşit olmamasıyla birlikte, sayılarının az olmasına bağlı olabileceği düşünülmektedir. Dijital oyunların en çok olarak genç ve ergenler tarafından oynandığı ve oyun oynama sürelerinin gittikçe arttığı bilindiğinden (Gentile, 2009; Rideout ve diğerleri, 2010) oyun oynanılan yaş bakımından değerlendirildiğinde dijital oyun bağımlılık düzeylerinin birbirine yakın olabileceği ve farklılaşmanın azalacağı şeklinde yorumlanabilir.

Ergenlerin dijital oyun bağımlılık düzeylerinin gittikleri okullara göre farklılaşma durumunun olup olmadığına bakılmış, sonuç olarak farklılaştığı görülmüştür. Ergenlerin gittikleri okullar karşılaştırıldığında, sırasıyla en yüksek dijital oyun bağımlılık seviyesine sahip olanların Meslek Lisesi öğrencileri olduğu, daha sonra Özel Lise ve en düşük dijital oyun bağımlılık düzeyine sahip ergenlerin ise Anadolu Lisesi öğrencileri olduğu bulunmuştur. Araştırmanın bulgularına benzer olarak, Meslek Lisesine giden ergenlerin dijital oyun bağımlılık seviyesinin daha yüksek olduğunu saptayan araştırmalara rastlanırken (Yang ve Tung, 2007; Çetinkaya, 2008; Öztürk ve Özmen, 2016; Gürültü, 2016), bazı araştırmalarda ise okul ile dijital oyun bağımlılık seviyesi arasında ilişki saptanamamıştır (Taş ve diğerleri, 2014;

Göldağ, 2018; Yönet, 2018). İnternetin kullanım amaçlarına bakıldığında, en çok oyun oynama ve oyun indirme amacıyla ergenlerin ve gençler tarafından kullanıldığı, oyun oynayarak geçirdikleri sürenin gittikçe arttığı tespit edildiği bilinmektedir (Gentile, 2009; Rideout, Foehr ve Roberts, 2010). Buna bağlı olarak, Yang ve Tung (2007) ve Öztürk ve Özmen'in (2016) yaptığı araştırmalarda, ergenler üzerindeki internet bağımlılığına odaklanılmış, Meslek Lisesine giden öğrencilerin oyun bağımlılık düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Gürültü (2006), yaptığı araştırmada Meslek Lisesine giden öğrencilerin, diğer lise türlerine göre daha fazla oyun bağımlılığına sahip olduğunu saptamıştır. Fakat Taş ve arkadaşları (2014) Ordu'daki lise öğrencilerinin oyun bağımlılık düzeyini Ergenler İçin Bilgisayar Bağımlılığı Ölçeği'ni kullanarak tespit etmiş, okul türleri arasında bir ilişki bulamamıştır. Bu bulgunun, araştırmamız ile eşleşmeme sebebinin farklı örneklem ve farklı ölçek kullanılması olabileceği düşünülmüştür. Göldağ (2018) ve Yönet'in (2018) lise öğrencileri ile yaptığı araştırmada Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (DOBÖ-7)'ni kullandığı görülmüş, okul türleri ile dijital oyun bağımlılık düzeyi arasında ilişki saptanamamıştır. Araştırmamız ile aynı analiz ve ölçeklerin kullanılmasına rağmen farklı sonuçlar bulgulandığı görülmüş, bunun sebebinin farklı illerde araştırma yapılması olabileceği düşünülmüştür. Araştırmamızın bulgularına göre, Anadolu Lisesinin diğer okullara göre en düşük dijital oyun bağımlılığına sahip olmasının nedeninin, akademik başarıya odaklı olduklarından dijital oyun oynamaya ayırdıkları vaktin diğer liselere oranda daha az olması şeklinde yorumlanabilir. Meslek Lisesine giden öğrencilerin, sınıf mevcudunun çoğunlukla erkek olması ve daha az akademik başarı odaklı olmalarından dolayı dijital oyun oynamaya daha fazla vakit harcayabilecekleri düşünülmektedir.

Bir sonraki adımlarda dijital oyun bağımlılık düzeyinin sırasıyla okul başarısı, kardeş sırası ve kardeş sayısı, kendine ait bilgisayara ve odaya sahip olma, geçmişte psikolojik destek ihtiyacı değişkenlerine göre farklılaşma durumuna odaklanılmış ve söz konusu değişkenler ile ergenlerin dijital oyun bağımlılık düzeyleri arasında farklılaşma olmadığı bulunmuştur. Araştırmamızda analiz edilen diğer değişkenlerden akademik başarı ile dijital oyun bağımlılık düzeyi arasında anlamlı ilişkiyi ortaya koyan çalışmalara rastlanırken (Chiu ve diğerleri, 2004; Saraei ve diğerleri, 2013; Toraman, 2013; Kakkar ve diğerleri, 2014; Wang ve diğerleri, 2014; Hazar, 2014; D'Souza ve diğerleri, 2018; Yönet, 2018), ilişki saptamayan çalışmalara da

rastlanmaktadır (Aksoy, 2015; Odabaş, 2016). Yönet (2018), 1068 lise öğrencisi ile yaptığı araştırmada, düşük başarıya sahip öğrencilerin daha fazla dijital oyun bağımlılığına sahip olduğunu raporlamıştır. Bu bulgunun, araştırmamız ile ters düştüğü görülmüş, araştırmamız ile aynı ölçek kullanılsa dahi bulgularda görülen farklılıkların, araştırmamızda kullanılan örneklem sayısının azlığından ve akademik başarısı orta olan öğrencilerin yüksek olan öğrenci sayısından fazla olmasından kaynaklanıyor olabileceği düşünülmüştür. Aksoy (2015), sadece fen lisesine giden öğrencilerin bağımlılık düzeyini incelerken, Odabaş (2016) ise üniversite öğrencilerinin bağımlılık düzeyi ve akademik başarısına odaklanarak ilişki bulunamadığını saptamıştır. Dolayısıyla, literatürdeki akademik başarı ile dijital oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bakıldığında, farklı sonuçların olduğu görülmektedir.

Demizbozan (2019) 192 lise öğrencisi ile yaptığı araştırmasında, araştırmamızda kullanılan Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği'ni kullanmış, kardeş sayısı ile kardeş sırası arasındaki değişkene odaklanmıştır. Bu doğrultuda, kardeş sayısı ile dijital oyun bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulmuş, tek çocuk olanların dijital oyun bağımlılık düzeyinin yüksek olduğunu saptamış fakat kardeş sırası ile dijital oyun bağımlılık düzeyi arasında ilişkinin olmadığını bulgulamıştır. Araştırmamızda, kardeş sayısı ile dijital oyun bağımlılığı arasında ilişki saptanmasa da, literatürde ilişkiyi saptayan çalışmanın olduğu görülmüş ve bulgular değerlendirildiğinde, tek çocuk olan ergenlerin çok sayıda kardeşe sahip göre oyun oynamak için daha fazla materyale sahip olabileceği ve paylaşma durumunun olmadığından oyun oynama ile daha fazla vakit geçirebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle tek çocuk olan ergenlerin fazla vakit geçirme ve daha fazla materyale ulaşabilme imkânının olması ile dijital oyun bağımlılık düzeyinin fazla olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmamızda, dijital oyun bağımlılık düzeyinin bilgisayar ve odaya sahip olma durumuna göre farklılaşmadığı görülmüştür. Çakıcı'nın (2018) araştırmasında ise, dijital oyun bağımlılığı ile bilgisayara sahip olma durumu arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı saptanmış ve araştırmamızın bulguları ile uyumlu olduğu görülmüştür. Ferlibaş (2019) ise araştırmasında, ergenlerin odaya sahip olma durumunun internet bağımlılık düzeyini etkilediğini bulmuştur. Bunun sebebinin, farklı ölçek kullanılması ve farklı illerde araştırma yapılmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Literatüre bakıldığında, ergenlerin kendine ait odaya sahip olma durumu

ile dijital oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiye odaklanan kısıtlı araştırma olduğundan, karşılaştırma yapılamamıştır. Fakat bilgisayara sahip olma açısından değerlendirildiğinde, bilgisayara sahip olmayan kişilerin telefon ya da başka bir alet aracılığıyla dijital oyunlara ulaşabileceğinden veya oyun merkezlerine gitme gibi seçeneklerin varlığından kaynaklı olarak, bilgisayara sahip olmanın dijital oyun bağımlılık düzeyi üzerinde etkisinin olmadığı söylenebilir.

Dijital oyun bağımlılığı ile sosyodemografik özelliklerin incelenmesinde bir sonraki adım olan, dijital oyun bağımlılığı düzeyinin günlük dijital oyun oynama süresine göre farklılaşmasına bakılmış; araştırmada, bir saatten fazla oyun oynayan ergenlerin, bir saatten az dijital oyun oynayanlara göre dijital oyun bağımlılık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Şahin ve Tuğrul'un (2012) ve Göldağ'ın (2018) yaptığı araştırmada benzer sonuçlara rastlandığı görülmüştür. Dijital oyun ile geçirilen vaktin giderek artırılması, Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (DOBÖ-7)'nin maddelerinde dijital oyun bağımlılığını saptamak için bir ölçüt olarak kullanılmaktadır (Irmak ve Aydoğan, 2016). Dolayısıyla gün içinde bir saatten fazla oynayan ergenlerin dijital oyun bağımlılık düzeyinin daha yüksek olacağı öngörülmektedir.

Ergenlerin dijital oyun bağımlılık düzeylerinin dijital oyun türü ve aracına göre farklılaşma durumuna bakılmış ve farklılaştığı saptanmıştır. Dijital oyun aracı olarak bilgisayarı kullanan ergenlerin, cep telefonu kullanan ergenlere göre daha fazla dijital oyun bağımlılığı geliştirdikleri ve çevrimiçi oyun oynayanların çevrimdışı oyun oynayanlara göre dijital oyun bağımlılık düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Shi (2007) ve Göldağ'ın (2018) yaptığı araştırmalarda, bilgisayar sahibi olan kişilerin, olmayanlara göre daha fazla oyun bağımlılığı geliştirdiklerini belirtmiştir. Bilgisayarda oyunların daha kapsamlı olarak oynanması, klavye, ekran gibi ekipmanlar sayesinde daha fazla oyuna erişebilme, oyunların daha rahat oynanması ve sürdürülebilirliği sağlandığından bilgisayar ile dijital oyun oynayan ergenlerin bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Aynı zamanda çevrimiçi oyunlarda birden fazla kişinin aynı anda bir oyunu oynayabilmesi ve onlarla mesajlaşma ve grup halinde hareket etme gibi farklı seçeneklerin olması sebebiyle daha dikkat çekici hale gelmekte, bu nedenle dijital oyun bağımlılığı için risk teşkil edebilmektedir. Rideout ve arkadaşları (2010), çevrimiçi oyunların en çok ergenler ve gençler tarafından oynandığını ve çevrimiçi oyun oynayarak geçirdikleri sürenin gittikçe arttığını saptamışlardır. Çevrimiçi oyuna ayrılan vaktin giderek artması

bağımlılığa sebep olduğundan, ergenler üzerinde çevrimiçi oyunların oynama sıklığının artması bağımlılık açısından tehdit haline gelmektedir. Dolayısıyla ergen ve gençlerin risk grubunda olduğu düşünülerek, bilgilendirici çalışmalar yapılmasının bağımlılık açısından önleyici olacağı düşünülmüştür.

Bir sonraki adımda, dijital oyun bağımlılığının geçmişte psikolojik destek ihtiyacına göre değişim gösterip göstermediğine bakılmış ve değişim göstermediği bulunmuştur. Literatürde, bu değişkenler arası ilişkiye odaklanan sınırlı çalışma bulunduğundan, karşılaştırma yapılamamıştır. Fakat dijital oyun bağımlılığına neden olan en önemli faktörün stres olduğu bilindiğinden (Onay Durdu ve diğerleri, 2005), ergenlerin geçmişteki duyduğu psikolojik destek ihtiyacına bağlı olarak stres yaratan olaylarla başa çıkmak adına dijital oyun oynamaya yönelebilecekleri öngörülebilir. Araştırmamızın örnekleminde, geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyan kişilerin az olmasına bağlı olarak, bu öngörüü destekleyici sonuçlara ulaşılmasını etkilediği düşünülmektedir. Dolayısıyla daha geniş bir örneklem kitlesiyle çalışma yapılmasının, literatüre katkı sağlayacağı söylenebilir.

Bir sonraki adımda, ergenlerin dijital oyun bağımlılık düzeylerinin aile ile geçirdiği süreye göre değişim durumuna bakılmış, geçirilen süre ile bağımlılık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Literatürde bu değişkenler arası ilişkiye odaklanan sınırlı sayıda araştırmanın olduğu görülmüş, dolayısıyla karşılaştırma yapılamamıştır. Ergenlerin aileleri ile geçirdikleri vakit arttıkça gün içinde oyuna ayıracakları vaktin daha da az olacağı düşünülmekte ve sonuç olarak bağımlılık düzeyini de düşüreceği öngörülmektedir. Araştırmamızın sonucunun öngörüü desteklemediği görülmekte, bunun nedeninin gruplardaki kişi sayısının sayıca eşit olmamasından kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir.

Gelir düzeylerine göre incelendiğinde ise ergenlerin dijital oyun bağımlılık düzeyinin gelirlere göre farklılaştığı görülmüş, düşük gelire sahip ergenlerin daha fazla dijital oyun bağımlılığına sahip olduğu saptanmıştır. Çalışmanın bulguları Bilgin'in (2015) ortaokul öğrencileri ile yaptığı araştırma sonuçları ile uyusmaktadır. Düşük gelire sahip olma, aile için stres yaratan bir faktördür. Dolayısıyla ergenler aile içi stres faktörlerinden etkilenmektedir. Onay Durdu, Hotomaroğlu ve Çağıltay (2005), yaptıkları araştırmada, gençlerin oyun oynamada temel sebebin stres olduğunu öne sürmüşlerdir. Bu sonuçtan yola çıkarak, ergenlerin stres ile başa çıkmaları ve

kendilerini regüle edebilmeleri adına daha fazla dijital oyun oynamaya zaman ayırmaları sebebiyle bağımlı hale gelmelerinin söz konusu olduğu düşünülebilir. Fakat Göldağ'ın (2018) ve Ekinci ve arkadaşlarının (2017) araştırmalarına bakıldığında, araştırmamızın bulguları ile ters düştüğü görülmüş, yüksek gelirli aileye sahip ergenlerin daha fazla dijital oyun bağımlılığı geliştirdiklerini tespit etmişlerdir. Bunun sebebinin araştırma örnekleminin farklı olmasına veya gelir düzeylerine ait grup sayılarının birbirine yakın olmamasına bağlı olabileceği düşünülmüştür. Ek olarak, yüksek gelirli ailelerin, çocuklarına dijital oyun oynamaları için gerekli bilgisayar, telefon ya da tablet gibi ekipmanları sağlamasına bağlı olarak oyun bağımlılık düzeylerinin yüksek gelirli ailede büyüyen ergenlerde görüldüğü de düşünülebilir.

Ergenlerin dijital oyun bağımlılık düzeylerinin anne ve baba eğitim düzeyine göre farklılaşmasına odaklanılmış, eğitim düzeyleri ile dijital oyun bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı fark olmadığı saptanmıştır. Yönet'in (2018) lise öğrencileriyle yaptığı araştırmada da, öğrencilerin dijital oyun bağımlılık düzeylerinin, anne ve baba eğitim düzeylerine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Anne ve babaların aldıkları eğitim düzeylerinin, çocuklarının dijital oyun oynamalarına olan etkisinin benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçların benzerlik gösterme nedenlerinin, dijital aletlerin hayatımızdaki yaygınlığına bağlı olarak anne ve babaların dijital oyun bağımlılığı konusunda bilinçlilik düzeylerinin benzer olmasından kaynaklandığı düşünülmüştür. Yıldız'ın (2019) yaptığı araştırmada ise, anne eğitim düzeyi ile dijital oyun bağımlılık düzeyi arasında ilişki bulunmazken, baba eğitim düzeyi ile ergenlerin dijital oyun bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Diğer bir deyişle, dijital oyun bağımlılık düzeyinin annenin eğitim durumuna göre farklılaşmadığı görülürken, babanın eğitim durumuna göre farklılaştığı bulunmuştur. Bu doğrultuda, ilkokul mezunu babaya sahip olan ergenlerin dijital oyun bağımlılık düzeylerinin diğer baba eğitim düzeylerine göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Bunun nedeninin eğitim düzeyinin düşmesine bağlı olarak gelir düzeyinde de düşüklük meydana gelebileceği ve bu nedenle ergenlerin bilgisayar gibi oyun oynama araçlarına sahip olmayacağı ya da oyun merkezleri, internet kafeler gibi alanlara ulaşımının zor olabileceği düşünülebilir. Yıldız'ın (2019) araştırması ile bizim araştırmamızın baba eğitim durumu bulgularının çelişme nedeninin, araştırmamızda tüm lise kademesine odaklanılıp, diğer araştırmada sadece 11.sınıflara odaklanılması olabileceği düşünülebilir. Bu nedenle, gelecek araştırmaların tüm lise kademelerine

odaklanıp, daha geniş bir örneklem ile çalışma yapmasının daha net sonuçlar elde edilmesini sağlayacağı düşünülmektedir.

Son adımda ise, dijital oyun bağımlılık düzeyinin anne-baba birliktelik durumuna göre farklılaşma durumuna bakılmış fakat anne ve babanın ayrı ya da birlikte olma durumunun ergenlerin dijital oyun bağımlılık düzeylerine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Ferlibaş (2019), internet bağımlılığı ile anne-baba birliktelik durumu arasındaki ilişkiye odaklandığı araştırmasında, dijital oyun bağımlılık düzeyinin anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşmadığını saptamıştır. Literatürde dijital oyun bağımlılığı ile anne-baba birliktelik durumuna odaklanan sınırlı araştırma olduğundan, karşılaştırma yapılamamıştır. Fakat araştırmamızın bulgularına göre değerlendirme yapıldığında, ayrı yaşayan anne ve babaların ya da birlikte yaşayan anne babaların çocuklarının dijital oyun oynamalarına müdahale etme şekillerinin benzer olması veya dijital oyun oynamak için gerekli ortamın sağlanmasının benzer olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Bu araştırmanın temel hipotezlerinin sınırdığı adımda her ne kadar ebeveyn tutumu ve duygusal zekâ arasındaki ilişkide dijital oyun bağımlılığının kısmi aracı etkisi anlamlı çıksa ve ilk temel hipotezimiz doğrulanmış olsa da kurgulanmış olan diğer temel hipotezlere dair medyatör modelinde değişkenler arası ilişkiler analize uygun olmadığı için yapılamamıştır. Bu sonuç da araştırmaya dair kısıtlılıkları akla getirmektedir. Örneğin söz konusu araştırma örnekleminin sadece İstanbul'da belirli okulda eğitim gören öğrencilerden seçilmesi, örneklem sayısının yetersizliği, kesitsel bir çalışma olması, araştırmaya katılan kişilerin cinsiyet, yaş, okul ve benzeri demografik özellikler bakımından eşitlenememesi söz konusu araştırmanın en önemli kısıtlılıkları arasında yer almaktadır. Diğer yandan bu araştırmada çocukların ebeveynlerinden algıladıkları tutumlar üzerinden ebeveyn tutumu belirlenmiş, fakat söz konusu tutumların ikinci bir adım olarak ebeveynlerden elde edilen bilgiler doğrultusunda sağlaması yapılamamıştır. Dolayısıyla gelecek araştırmaların söz konusu kısıtlılıkları göz önünde bulundurarak araştırma yapmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Sonuç olarak, her ne kadar kısıtlılıkları olsa da bu araştırma literatürde daha önce aydınlatılmamış bir alana ışık tutarak bu alanın zenginleşmesi adına öncülük eden bir özellik de taşımaktadır. Araştırmadan elde edilen tüm veriler yorumlandığında ise

günümüz ebeveynleri için önemli bir sorun olarak görülen dijital oyun bağımlılığının kontrolünde ebeveyn tutumlarının ne derece önemli olduğunu gösteren bu araştırma, aynı zamanda çocukların hayatlarına yön veren duygusal zekâ kapasitesinin ebeveyn tutumuyla olan ilişkisini değerlendirmek adına bir rehber özelliği de taşıdığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Adelmann, P. K., K. C., & Baerger, D. R. (1996). Marital Quality of Black and White Adults Over the Life Course. *Journal of Social and Personal Relationships*, 13, 361-384.
- Aksoy, V. (2015). İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Ağ Kullanım Düzeylerinin Fen Lisesi Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine Göre Değişimi ve Akademik Başarılarına Etkisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(19), 365-383.
- Aktaş, S. (2011). *9. Sınıfta Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Alan, R. (2019). *Aile Yapısına Göre Çocukların Algıladığı Anne Baba Tutumlarının Duygusal Zeka ve Ahlaki Olgunluk Üzerine Etkisinin Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi/Sosyal Bilimler Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Allen, J. P., Hauser, S. T., O'Connor, T. G., & Bell, K. L. (2002). Prediction of Peer-Rated Adult Hostility From Autonomy Struggles in Adolescent-Family Interactions. *Development and Psychopathology*, 14, 123-137.
- Antoñanzas, J. L. (2017). The Relationship Between Psychopathology and Emotional Intelligence in Adolescents and Adults. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 237, 1093-1096.
- APA. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 5th edition (DSM 5)*. Washington, DC: American Psychiatric Association.
- Arcan, K. (2006). *Özel Okullara Giden Lise Düzeyindeki Ergenlerin Akademik Başarı İle Algıladıkları Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan, E. (2018). *Algılanan Ebeveyn Tutumu, Algılanan Sosyal Destek ve Benlik Saygısının Ergenlerin Akran Zorba Davranış Eğilimi ile İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Asghari, M. S., & Besharat, M. A. (2011). The Relation of Perceived Parenting With Emotional Intelligence. *Social and Behavioral Sciences*, 30, 231-235.
- Aşan, Ö., & Özeyer, K. (2003). Duygusal Zekaya Etki Eden Demografik Faktörlerin Saptanmasına Yönelik Ampirik Bir Çalışma. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21, 151-167.

- Avcı, R. (2006). Aile Yapısı ve Atmosferinin Okul Şiddetine Etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), 7-52.
- Ayas, T., & Horzum, M. B. (2013). İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Ve Aile İnternet Tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 46-57.
- Aydın, Y. (2011). *Liselerde Bilgisayar ve İnternet Kullanımının Eğitim ve Öğretimdeki Olumsuz Etkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bailen, N. H., Green, L. M., & Thompson, R. J (2018). Understanding Emotion in Adolescents: A Review of Emotional Frequency, Intensity, Instability, And Clarity. *Emotion Review*, 175407391876887. doi:10.1177/1754073918768878
- Balluerka, N., Gorostiaga, A., Alonso-Arbiol, I., & Aritzeta, A. (2016). Peer Attachment and Class Emotional Intelligence As Predictors of Adolescents' Psychological Well-Being: A Multilevel Approach. *Journal of Adolescence*, 53, 1-9.
- Barchard, K. A. (2003). Does Emotional Intelligence Assist in the Prediction of Academic Success? *Educational and Psychological Measurement*, 840-858. doi:https://doi.org/10.1177%2F0013164403251333
- Barnes, H. L., & Olson, D. H. (1985). Parent-Adolescent Communication and The Circumplex Model. *Child Development*, 56, 438-447.
- Bar-On, R. (2006). The Bar-On Model Of Emotional-Social İntelligence (ESI). *Psicothema*, 18, 13-25.
- Bar-On, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The Moderator–Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, And Statistical Considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173–1182. doi:https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.51.6.1173
- Bar-On, R., Brown, J. M., Kirkcaldy, B., & Thome, E. P. (2000). Emotional Expression and Implications for Occupational Stress; An Application of the Emotional Quotient Inventory (EQ– i). *Personality and Individual Differences*, 28, 1107-1118.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. (1991). Attachment Styles Among Young Adults: A Test of A Four Category Model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-241.
- Baumrind, D. (1991). The İnfluence Of Parenting Style On Adolescent Competence And Substance Abuse. *Journal of Early adolescence*, 11, 56-94.
- Bayhan, P., & Işıtan, S. (2010). Ergenlik Döneminde İlişkiler: Akran ve Romantik İlişkilerine Genel Bakış. *Aile ve Toplum Eğitimi, Kültür ve Araştırma Dergisi*, 33-44.
- Baykan, N. (2014). *Anne-Baba Tutumları İle İnternet Bağımlılık Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Sultanbeyli İlçesi Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul .

- Belli, M. (2018). *Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu, Akıllı Telefon Kullanımı ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya .
- Bilgin, H. C. (2015). *Ortaokul Öğrencilerinin Bilgisayar Oyun Bağımlılık Düzeyleri ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Bonnaire, C., & Phan, O. (2017). Relationships Between Parental Attitudes, Family Functioning And Internet Gaming Disorder In Adolescents Attending School. *Psychiatry Research*, 104–110. doi:10.1016/j.psychres.2017.05.030
- Brackett, M. A., & Mayer, J. D. (2003). Convergent, Discriminant, and Incremental Validity of Competing Measures of Emotional Intelligence. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(9), 1147-1158.
- Braza, P., Carreras, R., Mun˜oz, J. M., Braza, F., Azurmendi, A., Pascual-Sagastiza 'bal, E., . . . Sa'nchez-Martı'n, J. R. (2015). Negative Maternal and Paternal Parenting Styles as Predictors of Children's Behavioral Problems: Moderating Effects of the Child's Sex. *Journal of Child & Family Studies*, 24, 847–856.
- Bülbül, H., Tunç, T., & Aydil, F. (2018). Üniversite Öğrencilerinde Oyun Bağımlılığı: Kişisel Özellikler Ve Başarı İle İlişkisi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(3), 97-111.
- Campbell, J. L., & Snow, B. M. (1992). Gender Role Conflict And Family Environment As Predictors of Men's Marital Satisfaction. *Journal of Family Psychology*. 6(1), 84–87. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0893-3200.6.1.84>
- Cansever, A. B. (2013). *Ergenlerin İnternet Kullanımın Toplumsal İlişkilerinde Yarattığı Sorunlar*. Ankara: Anı Yayınları.
- Chambers, C. (1995). *Childhood and adolescence*. In: "Textbook of Family Practice". (ed) Rakel RE 5th ed. Philadelphia: W.B. Saunders Company. 634-659
- Chen, E., Langer, D. A., Raphaelson, Y. E., & Matthews, K. A. (2004). Socioeconomic Status And Health in Adolescents: The Role Of Stress Interpretations. *Child Development*, 75(4), 1039–1052.
- Chiu, S. I., Lee, J. Z., & Huang, D. H. (2004). Video Game Addiction In Children And Teenagers In Taiwan. *CyberPsychology & Behavior*, 7(5), 571-581.
- Cleveland, E. S. (2014). Digit Ratio, Emotional Intelligence And Parenting Styles Predict Female. *Personality and Individual Differences*, 58, 9-14.
- Cloutier, R. (1982). Ergenlik Psikolojisinde Kuramlar. (Ç. Onur, Dü.) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/491/5805.pdf> adresinden alındı.
- Cooper, A., & Petrides, V. (2010). A Psychometric Analysis of the Trait Emotional Intelligence Questionnaire-Short Form (TEIQue-SF) Using Item Response Theory. *Journal of Personality Assessment*, 92 (5), 449-457.

- Cooper, R. K. (1997). Applying Emotional Intelligence In The Workplace. *Training & development*, 51(12), 31-39.
- Cooper, R. K., & Sawaf, A. (2003). *Liderlikte Duygusal Zeka* (3. b.). (B. Ayman, & B. Sancar, Çev.) Sistem Yayıncılık.
- Curun, F., & Yücel, D. O. (2018). Ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumlarının benlik saygıları ve duygusal zekaları ile ilişkisi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 579-603.
- Çakar, U. (2002). *Duygusal Zekanın Dönüştürücü Liderlik Davranışı Üzerindeki Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Çakar, U., & Arbak, Y. (2004). Modern Yaklaşımlar Işığında Değişen Duygu-Zeka İlişkisi ve Duygusal Zeka . *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3.
- Çakıcı, G. (2018). *Ergenlerde Dijital Oyun Bağımlılığı Ve Öfkeyi İfade Etme Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çakmen, F. O. (2004). *İlkokul Üç, Dört ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Bağımlılık Eğilimleri ve Anne-Babalarının Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çetinkaya, L. (2008). *Ortaöğretim Kurumlarındaki 10. Sınıf Öğrencilerinin Elektronik Oyunlardaki Mesajları Algılama Düzeyleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Onsekiz Mart Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Daddis, C., & Randolph, D. (2010). Dating And Disclosure: Adolescent Management Of Information Regarding Romantic Involvement. *Journal of Adolescent*, 33(2), 309-320.
- Dam, H. (2008). Öğrencinin Okul Başarısında Aile Faktörü. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 75-99.
- Delikoyun, D. (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Zeka Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hasan Koyuncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Demirbozan, N. (2019). *Ergenlerde Dijital Oyun Bağımlılığın Anne Baba Tutumu ve Benlik Saygısı İle İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Derksen, J., Kramer, I., & Katzko, M. (2002). Does a Self – Report Measure for Emotional Intelligence Assess Something Different than General Intelligence?. *Personality and Individual Differences*, 32(1), 37-48.
- Derman, O. (2008). Ergenlerde Psikososyal Gelişim. *Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi*, 19-21.
- Dijital Oyunlar Raporu*. (2017). www.guvenliweb.org.tr/dosya/82MsL.pdf/indir adresinden alındı.

- Dikmeer, D. İ. (1997). *Sosyal Beceri Eğitiminin Sosyal İçerik Dönük Ergenlerin İçerik Dönüklük Düzeyine Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, T. (2006). Üniversite Öğrencilerinin İyilik Halinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 120-129.
- Drummond, A., & Sauer, J. D. (2014). Video-Games Do Not Negatively Impact Adolescent Academic Performance in Science, Mathematics or Reading. *Plos One* 9: e87943.
- D'Souza, L., Manish, S., & Raj, M. S. (2018). Relationship Between Academic Stress And Internet Addiction Among College Students. *The International Journal Of Indian Psychology*(6.2), 100-108.
- Durdu, P. O., Hotomaroğlu, A., & Çağıltay, K. (2004). Türkiye'deki Öğrencilerin Bilgisayar Oyunu Oynama Alışkanlıkları Ve Oyun Tercihleri: ODTÜ Ve Gazi Üniversitesi Öğrencileri Arası Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Eurasian Journal of Educational Research*(19), 66-76.
- Ekinci, N. E., Yalçın, I., Özer, Ö., & Kara, T. (2017). An Investigation of the Digital Game Addiction between High School Students. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 4989-4994.
- Eni, B. (2017). *Lise Öğrencilerinin Dijital Oyun Bağımlılığı Ve Algıladıkları Ebeveyn Tutumlarının Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erdoğdu, M. Y. (2008). Duygusal Zekanın Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(23), 62-76.
- Ergün, O. (2016). *Ergenlerde Duygusal Zeka Özellikleri İle Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erkaya, R., Karabulut, Ö., & Çalik, K. Y. (2018). The Effect Of Maternal Obesity On Self-Esteem And Body Image. *Saudi Journal of Biological Sciences* journal, 25(6), 1079-1084.
- Ersin, B. (2010). *Lise Öğrencilerinin Suç Eğilimleri ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki: Beyoğlu örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Extremera, N., & Rey, L. (2016). Ability Emotional Intelligence And Life Satisfaction: Positive and Negative Affect as Mediators. *Personality and Individual Differences*, 102, 98-101.
- Ferlibaş, S. (2019). *Ergenlerde Görülen İnternet Bağımlılığının Ruminasyon Düzeyi, Problem Çözme Becerileri ve Bazı Psikolojik Problemler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Fox, J., & Tang, W. (2014). Sexism in Online Video Games: The Role of Conformity To Masculine Norms And Social Dominance Orientation. *Computers in Human Behavior*, 33, 314-320.

- Furnham, A. (2016). The Relationship Between Cognitive Ability, Emotional Intelligence And Creativity. *Psychology*, 7(2), 193-197. doi:https://doi.org/10.4236/psych.2016.72021
- Game industry overview*. (2016). WCP: <http://www.woodsidecap.com/wp-content/uploads/2016/12/WCP-Gaming-Industry-Overview-2016.pdf>. adresinden alındı
- Gentile. (2009). Pathological Video Game Use Among Youth 8 To 18: A National Study. *Psychol Sci*, 20(5), 594-602.
- Gentile, D. A., & Gentile, J. R. (2008). Video Games As Exemplary Teachers: A Conceptual Analysis. *J Youth Adolesc*, 37, 127-141.
- Gentile, D., Choo, H., & Ark., A. L. (2011). Pathological Video Game Use Among Youths: A Two-Year Longitudinal Study. *Pediatrics*, 127(2), 319-329.
- Goleman, D. (1994). *Emotional Intelligence*. New York: Bantam.
- Goleman, D. (2000). *İşbaşında Duygusal Zekâ*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Goleman, D. (2004). *Duygusal Zekâ Neden IQ"Dan Daha Önemlidir?* (26. b.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gottman, J. M., & Levenson, R. W. (2004). The Timing of Divorce: Predicting When a Couple Will Divorce Over a 14-Year Period Over a 14-Year Period. *Journal of Marriage and Family*. 62(3), 737-745.
- Göldağ, B. (2018). Lise Öğrencilerinin Dijital Oyun Bağımlılık Düzeylerinin Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 1287-1315.
- Griffiths, M. D., & Davies, M. N. (2005). *Videogame Addiction: Does It Exist? Handbook Of Computer Game Studies*. (J. R. J. Goldstein, Dü.) Boston: MIT Pres.
- Griffiths, M. D., & Meredith, A. (2009). Videogame Addiction And Its Treatment. *J Contemp Psychother*, 39, 247-253.
- Günce, G., Ünlüoğlu, G., Gürkaynak, İ., Zeytinoğlu, S., Çileli, M., & Dönmez, A. (1985). *Ergenlik Psikolojisi*. Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık.
- Gündüz, Z. B., & Özyürek, A. (2018). Lise Öğrencilerinin Okul Tükenmişlik Düzeyleri ve Anne-Baba Tutum Algıları Arasındaki İlişki. *İlköğretim Online*, 17(1), 384-395.
- Gürültü, E. (2016). *Lise Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılıkları ve Akademik Erteleme Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hafizoğlu, Ş. (2007). *Ergenlerde Duygusal Zeka, Ruhsal Uyum Ve Davranış Problemleri Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Han, D. H., Kim, S. M., Lee, Y. S., & Renshaw, P. F. (2012). The Effect Of Family Therapy On The Changes İn The Severity Of On-Line Game Play And Brain Activity İn Adolescents With On-Line Game Addiction. *Psychiatry Research: Neuroimaging*, 126–131. doi:10.1016/j.psychresns.2012.02.011
- Hazar, K. (2014). *Lise Öğrencilerinde İnternet Ve Bilgisayar Oyun Bağımlılığının Spora Katılım Düzeyi Ve Bazı Değişkenlerle İlişkisinin Araştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Herodotou, C., Kambouri, M., & Winters, N. (2011). The Role of Trait Emotional Intelligence in Gamers' Preferences For Playand Frequency of Gaming. *Computers in Human Behavior*, 27(5), 1815-1819.
- Horzum, M. B. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 56-68.
- İkiz, F.E. (2017). *Meslek Etiği ve Yasal Konular*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- İkiz, F.E., & Görmez, S. K. (2006). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Duygusal Zekâ ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi. *İlköğretim Online Dergisi*, 9, 1216-1225.
- Ilgaz, H. (2015). Adaptation of Game Addiction Scale For Adolescents into Turkish. *Elementary Education Online*, 14(3), 874-884.
- Irmak, A. Y., & Erdoğan, S. (2016). Ergen ve Genç Erişkinlerde Dijital Oyun Bağımlılığı:Güncel Bir Bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27(2), 128-37.
- Kakkar, N., Ahuja, J., & Dahiya, P. (2014). Influence Of Internet Addiction On The Academic Performance And Mental Health Of College Student. *School Resaearch Journal For Interdisciplinary Studies*(3.2), 1151-1161.
- Kalyoncuoğlu, H. N. (2018). *Ebeveynlerin Duygusal Zeka Ve Anne Baba Tutumlarının Çocuğun Problem Çözme Becerisine Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaplan, N. (2016). *Ortaokul Öğrencilerinde İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sağlık Üzerine Etkilerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir Katip Çelebi Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kaplan, Y., & Ak, T. (2018). Ergenlerde Psikolojik Belirtiler ve Problem Davranışlarda Anne-Baba Tutumlarının Rolü. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 1(2), 154-171.
- Karlı, N. (2019). *Lise Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları İle Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kavcar, B. (2011). Duygusal zekâ ile akademik başarı ve bazı demografik değişkenlerin ilişkileri: bir devlet üniversitesi örneği. *Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

- Kekeç, A. N. (2019). *Ergenlik Dönemindeki Bireylerde Saldırganlık Davranışları Ve Algılanan Anne Baba Tutumları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gelişim Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kırcaburun, K., Griffiths, M. D., & Billieux, J. (2019). Trait Emotional Intelligence And Problematic Online Behaviors Among Adolescents: The Mediating Role Of Mindfulness, Rumination, And Depression. *Personality and Individual Differences*(139), 208-213.
- Ko, C. H., Hsieh, T. J., Chen C.Y, Yen C.F., Chen C.S., Yen J.Y., Wang P.W. & Liu G.C. (2014). Altered Brain Activation During Response Inhibition And Error Processing in Subjects with Internet Gaming Disorder: A Functional Magnetic Imaging Study. *Eur Arch Psychiatry Clin Neurosci*, 264, 661-672.
- Koç, E. B. (2017). *İnternet Oyunu Oynama Bozukluğu Olan Çocuk ve Ergenlerde Ebeveyn Tutumunun İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi). İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk ve Ergen Psikiyatri Kliniği, İstanbul.
- Köksal, A., & Gazioğlu, A. İ. (2007). Ergenlerde Duygusal Zekâ İle Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişki. *HAYEF, Journal of Education*, 4 (1), 133-146.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2000). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuzgun, Y. (1972). Ana-Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kwon, J. H., Chung, C. S., & Lee, J. (2011). The Effects of Escape from Self and Interpersonal Relationship on the Pathological Use of Internet Games. *Community Mental Health Journal*, 47, 113–121.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L., & Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of Competence and Adjustment among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Families. *Child Development*, 62(5), 1049-1065.
- Langa, M. (2010). Adolescent Boys' Talk about Absent Fathers. *Journal of Psychology in Africa*, 519-526.
- Leana, M. Z., & Köksal, A. (2007). Üstün Ve Normal Zihin Düzeyindeki Öğrencilerin IQ Ve EQ'ları Arasındaki İlişki. *International Symposium Emotional Intelligince and Communcation VI*, 1, 140-151.
- Lo, S., Wang, C. C., & Fang, W. (2005). Physical Interpersonal Relationships and Social Anxiety among Online Game Players. *CyberPsychology & Behavior*, 8(1), 15–20.
- Lopes, P.N., Salovey, P., & Straus, R. (2003). Emotional Intelligence, Personality, and The Perceived Quality of Social Relationships. *Personality and Individual Differences*, 35(3), 641-658.

- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). *Socialization in the Context of Family: Parent Child Interaction*. New York: Willey.
- Mayer, J. D., & Cobb, C. D. (2000). Educational Policy on Emotional Intelligence: Does it Make Sense? *Educational Psychological Review*, 12, 163-183.
- Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (1999). *Models of Emotional Intelligence*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- McGinn, L. K., Cukor, D., & Sanderson, W. C. (2005). The Relationship Between Parenting Style, Cognitive Style, and Anxiety and Depression: Does Increased Early Adversity Influence Symptom Severity Through the Mediating Role of Cognitive Style? *Cognitive Therapy and Research*, 29, 219-242.
- Mehrabian, A., & Epstein, N. (1972). A Measure of Emotional Empathy. *Journal of Personality*, 40(4), 525-543.
- Mencik, Y. (2017). *Lise Öğrencilerinin Duygusal Zeka ile Akademik Başarılarının Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nişantaşı Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Mercader-Yus E, Neipp-López MC, Gómez-Méndez P, Vargas-Torcal F, Gelves-Ospina M, Puerta-Morales L, León-Jacobus A, Cantillo-Pacheco K, Mancera-Sarmiento M. (2018). Anxiety, Self-Esteem And Body Image in Girls with Precocious Puberty. *Revista Colombiana de Psiquiatría (English Ed.)* 47(4), 229-236.
- Mikolajczak, M., Luminet, O., & Menil, C. (2006). Predicting Resistance to Stress: Incremental Validity of Trait Emotional Intelligence Over Alexithymia and Optimism. *Psicothema*, 79-88.
- Murdock, N. L. (2012). *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Yaklaşımları Olgu Sunumu Yaklaşımlarıyla*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Muslu, G. K., & Bolışık, B. (2009). Çocuk Ve Gençlerde İnternet Kullanımı. *Taf Preventive Medicine Bulletin*, 8(5), 445-450.
- Musluoğlu, M. (2016). *15-19 Yaş Arası Öğrencilerden Oluşan Bir Lise Örneğinde Bağlanma Stilleri ile İnternet ve Dijital Oyun Bağımlılığının İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Muzafferoğlu, L. (2019). *Lise Öğrencilerinin Duygusal Zeka, Aleksitimi Ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Nastasa, L. E., & Sala, K. (2012). Adolescents' Emotional Intelligence and Parental Styles. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 33, 478-482.
- Newman, B. M. & Newman P. R. (2006). *Development Through Life: A Psycho-Social*. Belmont, CA: Thomson/Wadsworth.
- Newsome, S., Day, A. L., & Catano, V. M. (2000). Assessing the Predictive Validity of Emotional Intelligence. *Personality and Individual Differences*, 29(6), 1005-1016.

- Nichols, M. P. (2013). *Aile Terapisi* (1. b.). İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.
- Odabaş, Ş. (2016). *Üniversite Öğrencilerinin Online Oyun Bağımlılığı Düzeylerinin Öznel Mutluluk Düzeyleriyle İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Odabaş, B. (2003). İlköğretim 2.Kademe Öğrencilerinin Duygusal Zeka Düzeylerinin Ana Baba Tutumları Açısından İncelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(2).
- Özabacı, N. (2006). Çocukların Sosyal Becerileri İle Ebeveynlerin Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 163-179.
- Özen, Y. (2013). Saldırganlık, Psikolojik Şiddet ve Duygusal Zekâ Arasındaki İlişki. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 35, 1-14.
- Öztürk, E., & Özmen, S. K. (2016). The Relationship of Self-Perception, Personality and High School Type with The Level of Problematic Internet Use in Adolescents. *Computers in Human Behavior*, 65, 501-507.
- Öztürk, O., & Uluşahin, A. (2008). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. Onuncu Baskı, Nobel Tıp Kitabevleri, Ankara.
- Özyürek, A., & Özkan, İ. (2015). Ergenlerin Okula Yönelik Öfke Düzeyleri İle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 280-296.
- Parke, R. S., Rozell, E. J., & Pettijohn, C. E. (2009). Customer-Oriented Selling: Exploring The Roles of Emotional Intelligence and Organizational Commitment. *Psychology and Marketing*, 21(6), 405-424.
- Parker, J. D., Taylor, R. N., Eastabrook, J. M., Schell, S. L., & Wood, L. M. (2008). Problem Gambling in Adolescence: Relationships with Internet Misuse, Gaming Abuse and Emotional Intelligence. *Personality and Individual Differences*, 45(2), 174-180.
- Pfeiffer, S. I. (2001). Emotional Intelligence: Popular But Elusive Construct. *Roeper Review*, 23(3), 138-142.
- Plotnik, R. (2009). Psikolojiye Giriş. 1. Baskı, (Çev. Geniş, Tamer). İstanbul: Kaknüs Yayınları: 309.
- Quebbeman, A. J., & Rozell, E. J. (2002). Emotional Intelligence and Dispositional Affectivity as Moderators of Workplace Aggression: The Impact on Behavior Choice. *Human Resource Management Review*, 12(1), 125-143.
- Rehbein, F., Kleimann, M., & Moñle, T. (2010). Prevalence And Risk Factors of Video Game Dependency in Adolescence: Results of A German Nationwide Survey. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 13, 269-277.
- Reiff, H. B., Hatzes, N. M., Bramel, M. H., & Gibbon, T. (2001). The Relation of Learning Disabilities and Gender with Emotional Intelligence in College Students. *Journal of Learning Disabilities*, 34(1), 66-78.
- Rideout, V. J., Foehr, U. G., & Roberts, D. F. (2010). Generation M2: Media in the Lives of 8- to 18-Year-Olds. *Kaiser Family Foundation*.

<https://www.kff.org/other/report/generation-m2-media-in-the-lives-of-8-to18-year-olds/> adresinden alındı

- Roitman, J. D. (1999). *Emotional Intelligence: The Heart Is Smarter Than The Brain*. USA: University of Colorado.
- Sabuncuoğlu, Z., & Tüz, M. (2005). *Örgütsel Psikoloji*. İstanbul: Alfa Aktüel Basım.
- Sak, R., Sak, Ş., Tuba, İ., Sibel, A., & Kübra, Ş. B. (2015). Okul Öncesi Dönemi: Anne Baba Tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 972-991.
- Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional Intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, 9(3), 185-221.
- Santrock, J. W. (1997). *Lifespan Development*. Madison, WI: McGraw-Hill Companies. 255-273
- Saraei, F., Ebrahimi, M. E., & Paydar, M. R. (2013). Relationship Between Internet Addiction, Mental Health, And Academic Performance Among Adolescents 15 To 18 Years Referred To Cafe-Net In Hamedan-Iran. *Lifa Science Journal*, 1260-1267.
- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Hall, L. E., Haggerty, D. J., Cooper, J. T., Golden, C. J., & Dornheim, L. (2001). Development and Validation of a Measure of Emotional Intelligence. *Personality and Individual Differences*, 25(2),167-177.
- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Simunek, M., McKenley, J., & Hollander, S. (2002). Characteristic Emotional Intelligence and Emotional Well-being. *Cognition and Emotion*,16 (6), 769-785.
- Senormanci, O., Senormanci, G., O. G., & Konkan, R. (2014). Attachment And Family Functioning in Patients with Internet Addiction. *Gen. Hosp. Psychiatry*, 36 (2), 203–207.
- Sezer, Ö., & Oğuz, V. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Kendilerini Değerlendirmelerinin Ana Baba Tutumları Ve Bazı Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 8(3), 743-758.
- Sharf, R. (2014). *Psikoterapi ve Psikolojik Danışma Kuramları Kavramlar ve Örnek Olaylar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Shi, Q. (2007). *Why Some People Are Addicted To Computer Games - An Analysis of Psychological Aspects of Game Players and Games*. HCI International 2007, the 12th International Conference on Human Computer Interaction was held in Beijing,P.R. China, 22-27 July: http://www.ruc.dk/upload/application/pdf/f51d6748/Qingxin_Shi_China_Paper.pdf adresinden alındı
- Slavin, R. E. (2012). *Educational Psychology: Theory and Practice* (9 b.). New Jersey: Pearson.
- Slicker, E. K., & Jwa K. Kim. (1996). Parenting Style and Family Type Revisited: Longitudinal Relationship to Older Adolescent Behavioral Outcome.

- Starcevic, V., Berle, D., & ark, G. P. (2011). Problem Video Game Use and Dimensions of Psychopathology. *Int J Ment Health Addict*, 9(3), 248-256.
- Steinberg, L. (2007). Risk Taking in Adolescence: New Perspectives From Brain and Behavioral Science. *Current Directions in Psychological Science*, 15(2), 55-59.
- Steinberg, L. (2010). *Adolescence* (9 b.). New York: McGraw-Hill Higher Education.
- Steinberg, L., Lamborn, S., Dornbusch, S., & Darling, N. (1992). Impact of Parenting Practices on Adolescent Achievement: Authoritative Parenting, School Involvement, and Encouragement to Succeed. *Child Development*, 63(5), 1266-1281.
- Subaşı, D., & Çelik, A. D. (2019). Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Karetekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 7(1), 25-47.
- Sussman, C. J., Harper, J. M., Stahl, J. L., & Weigle, P. (2018). Internet and Video Game Addictions. Diagnosis, Epidemiology, and Neurobiology . *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 27(2), 307–326.
- Sümer, N., & Güngör, D. (1999). Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örnekleme Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma . *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106.
- Swartz, S., & Bhana A. (2009). Teenage Tata: Voices of Young Fathers in South Africa. Cape Town: HSRC Press.
- Şahin, C., & Tuğrul, V. M. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Bağımlılık Düzeylerinin İncelenmesi. *Journal of World of Turks*, 4(3), 115-130.
- Şahin, F. İ. (2018). *Ergenlerde Duygusal Zeka Ve Yaratıcılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tannous, A., & Matar, J. (2010). The Relationship Between Depression and Emotional Intelligence among A Sample of Jordanian Children. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 5, 1017-1022.
- Tarhan, N. (2007). *Makul Çözüm – Aile İçi İletişim Rehberi* (8. b.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taş, İ., Eker, H., & Anlı, G. (2014). Orta Öğretim Öğrencilerinin İnternet Ve Oyun Bağımlılık Düzeylerinin İncelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 1(2), 37-57.
- Tokgöz, Ö. (2017). *Lise Sınavlarına Hazırlanan Çocuklarda Kaygı Düzeyi, Yaşam Kalitesi ve Ebeveyn Tutumları Açısından Cinsiyetler Arasındaki Farkların İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Toraman, M. (2013). *İnternet Bağımlılığı Ve Sosyal Ağ Kullanım Düzeylerinin Ortaöğretim Öğrencilerinin Akademik Başarıları İle İlişkinin İncelenmesi*.

- (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Uzamaz, F. (2000). Ergenlerde Sosyal Beceriler ve Değerlendirme Yöntemleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(6).
- Wallenius, M., & Punamäki, R.-L. (2008). Digital Game Violence And Direct Aggression in Adolescence: A Longitudinal Study of The Roles of Sex, Age, and Parent–Child Communication. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29(4), 286–294.
- Wang, C. W., Chan, C. L., Mak, K., & Ho., S. Y. (2014). Prevalence And Correlates Of Video And Internet Gaming Addiction Among Hong Kong Adolescents: A Pilot Study. *The Scientific World Journal*, 2014, 874648.
- Wang, W., Li, D., Li, X., Wang, Y., Sun, W., Zhao, L., & Qiu, L. (2017). Parent-Adolescent Relationship and Adolescent Internet Addiction: A Moderated Mediation Model. *Addictive Behaviors*, 84,171-177.
- Wood, R. T. (2008). Problems With The Concept of Video Game “Addiction”: Some Case Study Examples. *Int J Ment Health Addiction*, 6, 169-178.
- Yang, S. C., & Tung, C.-J. (2007). Comparison of Internet Addicts And Non-Addicts in Taiwanese High School. *Computers in Human Behavior*, 23(1),79-96.
- Yarapsanlı, B. (2011). *Çocuklarda Depresyon Belirtilerinin Yordanmasında Yaşanmış Olumsuz Olaylar, Algılanan Anne-Baba Tutumu, Öğrenilmiş Çaresizlik Ve Umutsuzluğun Rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yavaş, C. Ö. (2012). Orta ve Geç Ergenlik Dönemindeki Ergenlerde Tutum ve Davranış Farklılıkları. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2).
- Yavaş, C. Ö. (2012). Orta ve Geç Ergenlik Dönemindeki Ergenlerde Tutum ve Davranış Farklılıkları . *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 113-138.
- Yavuzer, H. (2012). *Ana Baba Ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yee, N. (2007). Motivations For Play İn Online Games. *Cyberpsychol Behav*, 9(6), 772-775.
- Yiğit, E. (2017). *Çocukların Dijital Oyun Bağımlılığında Ailelerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Yıldız, E., & Erci, B. (2011). Anne Baba Tutumları ile Adölesan Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 6-11.
- Yıldız, T. (2019). *Lise Öğrencilerinde Fonksiyonel Olmayan Tutumların Sigara Kullanımı Ve Dijital Oyun Bağımlılığı İle İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Yılmaz, A. (2000). Anne-Baba Tutum Ölçeği'nin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı*, 7, 160-172.

- Yılmaz, M. B. (2010). İlköğretim 6. ve 7. Sınıf öğrencilerinin bilgisayara yönelik bağımlılık gösterme eğilimlerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim Teknolojileri Araştırma Dergisi*, 1(1), 1-16.
- Yılmaz, S. (2007). *Duygusal Zekâ ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yılmaz, Y. (2007). *Anne-Baba Tutumları İle İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okul Başarısı Ve Özerkliklerinin Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Young, K. S. (2009). Understanding Online Gaming Addiction and Treatment Issues For Adolescents. *Am J Fam Ther*, 37(5), 355-372.
- Yönet, E. (2018). *Lise Öğrencilerinin Sportif Serbest Zaman İlgilenim, Dijital Oyun Bağımlılığı Ve Yaşam Kalitesi Düzeylerinin Araştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Zabinski, M. F., Calfas, K., & Patrick, K. (2007). Body Image and Self-Esteem among Adolescents Undergoing an Intervention Targeting Dietary and Physical Activity Behaviors. *Journal of Adolescent Health*, 40(3), 245-251.
- Zhu, J., Zhang, W., Yu, C., & Bao, Z. (2015). Early Adolescent Internet Game Addiction In Context: How Parents, School, And Peers Impact Youth. *Computers in Human Behavior*, 50, 159–168.
- Zysberg, L. (2018). Emotional Intelligence, Anxiety, And Emotional Eating: A Deeper Insight into A Recently Reported Association. *Eating Behaviors*, 29, 128-131.

EK A. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Tarih: .../.../....

Değerli katılımcı,

Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı Çocuk-Ergen alt dalında yüksek lisans öğrencisi Gizem Tetik tarafından Dr. Öğr. Üyesi Z. Deniz Aktan danışmanlığında yürütülen bu araştırmanın amacı ergenlerde dijital oyun bağımlılığı, algılanan ebeveyn tutumu ve duygusal zekâ arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Araştırma için sizden istediğimiz, size ilettiğimiz formlardaki her soruyu tek tek okuyarak size en uygun yanıtları vermenizdir. Bu uygulama yaklaşık 30 dakika sürecektir. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra geri çekilme hakkına sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır.

Araştırmaya dair bilgi edinmek istediğinizde araştırmacıya 05348493664 numaralı telefon ve tetikgizem123@gmail.com mail adresinden ulaşabilirsiniz.

Bu yazıyı okuduktan sonra araştırmamıza gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorsanız lütfen aşağıdaki onay bölümünü doldurup imzalayınız.

Katılımcı Beyanı:

Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı'nda Gizem Tetik tarafından yürütülen ve Dr. Öğr. Üyesi Z. Deniz Aktan tarafından yönetilen bu çalışma hakkında yukarıda verilen bilgileri okudum. Katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını anladım. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında bilgilerimin özenle korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcı İmza:

Tanık İmza:

EK B. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

**“Ergenlerde Dijital Oyun Bağımlılığı, Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Duygusal Zekâ Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”
Başlıklı Tez Araştırması İçin**

Katılımcı için Bilgiler:

Tarih:/...../.....

Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Z. Deniz Aktan gözetiminde Işık Üniversitesi Çocuk Ergen Alt Dalı Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Bölümü bitirme tezi dâhilinde Gizem Tetik tarafından yürütülmekte olup, araştırmanın amacı “Dijital Oyun Bağımlılığı, Algılanan Anne-Baba Tutumları ve Duygusal Zekâ Arasındaki İlişki”yi analiz etmektir.

Araştırma için sizden yapmanızı istediğimiz, size ilettiğimiz formlardaki her soruyu tek tek okuyarak size en uygun yanıtları vermenizdir. Anlamadığımız sorularda araştırmacıdan yardım isteyebilirsiniz. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmanız halinde kişisel bilgilerinizin gizliliğine saygı gösterilecek, araştırma sonuçlarının bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında da özenle korunacaktır. Veriler, kimlik bilgileriniz gizli kalmak koşuluyla bu ve farklı araştırmalarda kullanılacaktır.

Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahiptir.

Araştırmaya dair bilgi edinmek istediğinizde araştırmacıya 05348493664 numaralı telefon ve tetikgizem123@gmail.com mail adresinden ulaşabilirsiniz.

Bu yazıyı okuduktan sonra araştırmamıza gönüllü olarak katılmak istiyorsanız aşağıdaki onay bölümünü doldurunuz ve imzalayınız.

Katılımcının Beyanı:

Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı’nda Dr. Öğr. Üyesi Z. Deniz Aktan gözetiminde Gizem Tetik tarafından yürütülen bu çalışma hakkında verilen yukarıdaki bilgileri okudum. Yapılan tüm açıklamaları ayrıntıları ile anlamış bulunuyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi.

Bu koşullarla söz konusu araştırmaya kendi isteğimle katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcı İmza:

Veli İmza:

Tanık İmza:

Araştırmacı İmza:

EK C. Sosyodemografik Bilgi Formu

- 1) **Cinsiyetiniz:** Erkek () Kız ()
- 2) **Yaşınız:** _____
- 3) **Sınıfınız:** Lise 1 () Lise 2 () Lise 3 () Lise 4 ()
- 4) **Okulunuz:** _____
- 5) **Anne-Baba Eğitim Düzeyi:**
Anne: İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Yüksek Lisans () Doktora ()
Baba: İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Yüksek Lisans () Doktora ()
- 6) **Anne- baba birliktelik durumu:** Birlikte : () Ayrı : ()
- 7) **Ayrı ise kiminle kalıyorsunuz?** Anne () Baba ()
- 8) **Ailenizin toplam aylık gelirini işaretleyiniz.**
2000 TL'nin altında () 2000 TL ile 3500 TL arasında ()
3500 TL ile 4500 TL arasında () 4500 TL'den fazla ()
- 9) **Okul başarınız:** Düşük () Orta () Yüksek ()
- 10) **Kaç kardeşiniz? (sizinle beraber):**
- 11) **Kaçıncı çocuğunuz?**
- 12) **Gün içinde aileniz ile birlikte ortalama kaç saat vakit geçirirsiniz?**
1 saatten az () 1-2 saat () 3-4 saat () 5 saat ve fazlası ()
- 13) **Evde kendinize ait odanız var mı?** Evet : () Hayır : ()
- 14) **Bilgisayarınız var mı?** Evet: () Hayır : ()
- 15) **Günde kaç saat dijital oyun oynuyorsunuz?**
0-1 saat arası () 1-3saat arası () 3-5 saat arası () 5 saat ve üzeri ()
- 16) **Dijital oyunları oynamak için genellikle hangisini veya hangilerini kullanırsınız?**
Bilgisayar () Cep telefonu () Diğer (açıklayınız):
- 17) **Genellikle ne tür oyunlar oynarsınız?** Online(çevrimiçi) : () Offline (çevrim dışı) : ()
- 18) **Bugüne kadar hiç psikolojik desteğe ihtiyaç duydunuz mu?** Evet () Hayır ()
- 19) **Psikolojik tedavi/terapi alıyor musunuz?** Evet () Hayır ()
- 20) **Psikiyatrik ilaç tedavisi alıyor musunuz?** Evet () Hayır ()

EK D. Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (DOB-7)

Aşağıdaki soruları son 6 ay içinde hangi sıklıkla yaşadığınızı işaretleyiniz.

<i>Lütfen, aşağıda belirtilen ifadeye katılma derecenizi, ifadenin hizasındaki ilgili kutucuğa (X) işareti koyarak işaretleyiniz.</i>	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman
1. Bir bilgisayar oyununu tüm gün boyunca oynamayı düşündün mü?					
2. Oyun için harcadığın zamanı giderek arttırdın mı?					
3. Günlük yaşamdan uzaklaşmak için oyun oynadığın oldu mu?					
4. Yakınındaki kişiler (aile bireyleri, arkadaşlar gibi) oyun süreni azaltmada başarısız oldu mu?					
5. Oyun oynayamadığın zaman kendini kötü hissettin mi?					
6. Oyunda harcadığın zaman konusunda yakınındaki kişiler ile (aile bireyleri, arkadaşlar gibi) kavga ettin mi?					
7. Oyun oynamak için diğer önemli faaliyetleri (okul, iş, spor gibi) ihmal ettin mi?					

EK E. Anne –Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Lütfen aşağıdaki sorulara kendi **anne** ve **babanızı** düşünerek dikkatle okuyup cevaplandırınız. Aşağıdaki durumun anne ve babanızın davranışa ne kadar benzediğini düşününüz.

Eğer **TAMAMEN BENZİYORSA** aşağıdaki cümlelerin başındaki kutunun içine **4**;
BİRAZ BENZİYORSA 3;
BENZEMİYORSA 2;
HİÇ BENZEMİYORSA 1 yazınız.

	1. Herhangi bir sorunum olduğunda, eminim annem ve babam bana yardım ederler.
	2. Annem ve babam büyüklerle tartışmamam gerektiğini söylerler.
	3. Annem ve babam yaptığım her şeyin en iyisini yapmam için beni zorlarlar.
	4. Annem ve babam herhangi bir tartışma sırasında başkalarını kızdırmamak için susmam gerektiğini söylerler.
	5. Annem ve babam bazı konularda “en kendin karar ver” derler
	6. Derslerimden ne zaman düşük not alsam, annem ve babam bana kızar.
	7. Ders çalışırken anlayamadığım bir şey olduğunda annem ve babam bana yardım ederler.
	8. Annem ve babam kendi görüşlerinin doğru olduğunu bu görüşleri onlarla tartışmamam gerektiğini söylerler.
	9. Annem ve babam benden bir şey yapmamı istediklerinde, niçin bunu yapmam gerektiğini de açıklarlar.
	10. Annem ve babamla her tartıştığında bana “büyüdüğün zaman anlarsın” derler.
	11. Derslerimden düşük not aldığımında, annem ve babam beni daha çok çalışmam için desteklerler.
	12. Annem ve babam yapmak istediklerim konusunda kendi kendime karar vermeme izin verirler.
	13. Annem ve babam arkadaşlarımı tanırlar.
	14. Annem ve babam istemedikleri bir şey yaptığımında, bana karşı soğuk davranırlar ve küserler.
	15. Annem ve babam sadece benimle konuşmak için zaman ayırırlar.
	16. Derslerimden düşük not aldığımında, annem ve babam bana öyle davranırlar ki suçluluk duyar ve utanırım.
	17. Ailemle birlikte hoşça vakit geçiririz.
	18. Annemi ve babamı kızdıracak bir şey yaptığımında onlarla birlikte yapmak istediğim şeyleri yapmama izin vermezler.

Aşağıdaki her ifadenin yanında bulunan kutulardan sadece size uygun olanın içine (X) işareti koyunuz.

19. Genel olarak annen ve baban okul zamanı hafta içinde gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

Evet

Hayır

Eğer cevabınız **Evet** ise aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Hafta içinde en geç saat kaçta kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir(Pazartesi-Cuma)?

20.00'dan önce

22.00-22.59

20.00-20.59 arası

23.00 ya da daha geç

21.00-21.59 arası

İstediğim saate kadar.

20. Genel olarak annen ve baban hafta sonları gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

Evet

Hayır

Eğer cevabınız **Evet** ise aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Hafta içinde en geç saat kaçta kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir(Cumartesi-Pazar)?

20.00'dan önce

22.00-22.59

20.00-20.59 arası

23.00 ya da daha geç

21.00-21.59 arası

İstediğim saate kadar.

Annen ve baban aşağıdakileri öğrenmek için ne kadar çaba gösterirler?

	Hiç çaba göstermez	Çok az çaba gösterir	Çok çaba gösterir
21. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğin			
22. Boş zamanlarınızda ne yaptığın,			
23. Okuldan çıktıktan sonra nereye gittiğin,			

Annen ve babanın aşağıdakiler hakkında ne kadar bilgileri vardır?

	Bilgileri yoktur	Çok az bilgileri vardır	Çok bilgileri vardır
24. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğin,			
25. Boş zamanlarınızda ne yaptığın,			
26. Okuldan çıktıktan sonra nereye gittiğin,			

EK F. Bar-On Duygusal Zekâ Ölçeği Çocuk ve Ergen Formu(EQ-i (YV))

<i>Aşağıda çeşitli durumlara ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Lütfen ifadeyi okuduktan sonra size uyma derecesini sağ taraftaki kutucuklardan birini işaretleyerek belirtiniz.</i>		1 Beni çok az tanımlıyor	2 Beni biraz tanımlıyor	3 Beni genellikle tanımlıyor	4 Beni çok tanımlıyor
1.	Eğlenmekten hoşlanırım.				
2.	Diğer insanların nasıl hissettiklerini anlamada başarılıyım.				
3.	Üzüntülü olduğumda soğukkanlılığımı koruyabilirim.				
4.	Mutluyum.				
5.	Diğer insanların başına gelenleri önemserim.				
6.	Öfkemi kontrol etmek benim için zor.				
7.	İnsanlara nasıl hissettiğimi söylemek kolaydır.				
8.	Tanıştığım herkesten hoşlanırım.				
9.	Kendimden emin olduğumu hissedirim.				
10.	Genellikle diğer insanların ne hissettiğini anlarım.				
11.	Soğukkanlılığımı nasıl koruyacağımı bilirim.				
12.	Zor soruları cevaplarken farklı yollar kullanmayı denerim.				
13.	Yaptığım birçok şeyin iyi sonuçlanacağını düşünürüm.				
14.	Başkalarına saygı gösterebilirim.				
15.	Her şeye gereğinden çok üzülürüm.				
16.	Benim için yeni şeyleri anlamak kolaydır.				
17.	Duygularımı rahatlıkla ifade edebilirim.				
18.	Herkes hakkında iyi düşünürüm.				
19.	En iyisini umut ederim.				
20.	Arkadaş sahibi olmak önemlidir.				
21.	İnsanlarla kavga ederim.				
22.	Zor soruları anlayabilirim.				
23.	Gülümsemekten hoşlanırım.				
24.	Başka insanların duygularını incitmemeye çalışırım.				

25.	Bir problemi çözene kadar uğraşırım.				
26.	Sinirli bir yapıya sahibim.				
27.	Hiçbir şey canımı sıkmaz.				
28.	Benim için duygularım hakkında konuşmak zordur.				
29.	Her şeyin iyi olacağını bilirim.				
30.	Zor sorulara iyi cevaplar bulabilirim.				
31.	Duygularımı kolaylıkla tanımlayabilirim.				
32.	Nasıl iyi zaman geçireceğimi bilirim.				
33.	Gerçeği söylemeliyim.				
34.	İstedimde zor bir soruyu birçok şekilde cevaplayabilirim.				
35.	Kolaylıkla kızarım.				
36.	Başkaları için bir şeyler yapmaktan hoşlanırım.				
37.	Çok mutlu değilim.				
38.	Problemleri çözerken farklı yolları kolaylıkla kullanabilirim.				
39.	Kolay kolay üzülmem.				
40.	Kendimle barışığım.				
41.	Kolay arkadaş edinirim.				
42.	Yaptığım her şeyde en iyi olduğumu düşünüyorum.				
43.	İnsanlara ne hissettiğimi söylemek benim için kolaydır				
44.	Zor bir soruyu cevaplarken birçok çözüm üretmeye çalışırım.				
45.	Başkalarının duyguları incindiğinde kendimi kötü hissederim.				
46.	Birisine sinirlendiğim zaman, kızgınlığım uzun süre devam eder.				
47.	Kişiliğimden memnunum.				
48.	Problem çözmeye iyiyimdir.				
49.	Sıramı beklemek benim için zordur.				
50.	Yaptığım şeylerden zevk alırım.				
51.	Arkadaşlarımı severim.				
52.	Kötü günlerim olmaz.				
53.	Başkalarına duygularımı anlatmakta zorluk çekerim.				

54.	Kolaylıkla üzüürüm.				
55.	En yakın arkadaşlarımdan biri üzgün olduğunda anlayabilirim.				
56.	Vücudumu beğenirim.				
57.	Bazı şeyler zorlaşsa bile vazgeçmem.				
58.	Öfkeli olduğimde düşünmeden hareket ederim.				
59.	İnsanlar bir şey söylemeseler bile üzgün olduklarını anlarım.				
60.	Görünüşümü beğenirim.				

ÖZGEÇMİŞ

Gizem Tetik, 19 Ekim 1996'da Bursa'da doğdu. 2018 yılında İstanbul Aydın Üniversitesi Psikoloji bölümünden mezun oldu. 2017 yılında Erasmus Öğrenci Değişim Programı ile University of Social Science and Humanities (SWPS)'te eğitim gördü. 2020 yılında Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisansını tamamladı. 23. Uluslararası Çocuk ve Ergen Psikiyatri Birliği Kongresi (IACAPAP)'nde 'Ergenlerde Depresyon Belirtilerinin, Bilinçli Farkındalık Düzeyleri ve Ruhsal Sorunlar ile İlişkinin İncelenmesi' adlı poster sunumu yaptı. Ayrıca Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisinde, arkadaşlarıyla yazdıkları 'Ergen Yaş Grubunda Bilinçli Farkındalık Ölçeği'nin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi' adlı makaleleri yayınlanmıştır. Yeni Sempozyum Dergisinde ise 'Ergenlik Döneminde Somatizasyon Belirtileri, Gözlerden Zihin Okuma Becerisi ve Aleksitimi Arasındaki İlişki' adlı makaleleri yayınlanmıştır. Yedikule Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi, Bursa Yüksek İhtisas Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, TEGV- Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Bakırköy Adalet Sarayı ve Arkedia Danışmanlık ve Eğitim Merkezi gibi kurumlarda stajlarını yapmıştır. 2018-2019 yılı arasında Özel Haseki Koleji'nde psikolog olarak görev yapmıştır.

Ek olarak, Deneysel Oyun Terapisi eğitimlerine devam etmektedir. Test eğitimi olarak; Wechsler Çocuklar için Zeka Ölçeği-IV (WISC-IV) Eğitimi, Wechsler Çocuklar için Zeka Ölçeği (WISC-R), Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE), Denver II Gelişimsel Tarama Testi, Metropolitan Okul Olgunluğu Testi, Gessel, Burdon, Benton, Frostig, D2 Dikkat Testi, Frankfurter, Gilliam Otistik Bozukluk Derecelendirme Ölçeği, Özgül Öğrenme Güçlüğü Bataryası ve Moxo test eğitimlerini almıştır.